

”Etenivät sitten tappajasudet vedestä välittämättä”
Viikinkisotajoukot anglosaksisessa Englannissa 865-1016

Masse Rantonen
Pro gradu -tutkielma
Yleinen historia
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
TURUN YLIOPISTO
Maaliskuu 2016

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin
OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

RANTONEN, MASSE: ”Etenivät sitten tappajasudet vedestä välittämättä” –
Viikinkisotajoukot anglosaksisessa Englannissa 865-1016

Pro gradu -tutkielma, 121 s., 7 liites.

Yleinen historia

Maaliskuu 2016

Varhaiskeskiajan Euroopassa sodankäynti oli monin paikoin endeemistä ja omien, sisäisten konventioidensa määrittelemää. Vaikka viikinkitoiminta oli monessa suhteessa samanlaista kuin muu aikakauden sodankäynti, viikingit olivat kristityn Euroopan näkökulmasta pakanoita ja ulkopuolisia. Anglosaksisessa Englannissa viikinkejä odottivat useat, erilliset kuningaskunnat, jotka kärsivät monista sisäisistä kriiseistä. Viikinkien lähtökohta olikin siinä, että he tulivat meren takaa, liikkuiivat koko Länsi-Euroopan alueella ja muodostivat näin jatkuvan uhan.

Tutkielmassa tarkastellaan viikinkisotajoukkojen toimintaa, luonnetta ja rakennetta. Niitä tutkitaan niin ulkoisesta, sotaretken näkökulmasta kuin sisäisen dynamiikan ja rakenteen näkökulmasta. Tutkielma rajautuu nykyisen Englannin alueelle sekä vuosiin 865-1016, jolloin viikingit tekivät kaksi invaasiota Englantiin. Tutkielman alkuperäislähteet kertovat viikingeistä vastapuolen näkökulmasta, jota ohjasivat poliittiset intressit ja kristillinen maailmankuva. Lähteistä tärkein on Anglosaksien kronikka, tekstijoukko, johon monet kronikoitsijat kirjasivat vuosittaiset tapahtumat koko anglosaksiselta ajalta. Lisäksi tutkielmassa käytetään Æthelweardin kronikkaa, piispa Asserin kirjoittamaa kuningas Ælfredin elämäkertaa ja Maldonin taistelusta kertovaa sankarirunoa.

Tutkielmassa havaittiin, että viikingit muodostivat ulkoisesti ja sisäisesti joustavia ja muokkautuvia ryöstelyjoukkoja, jotka olivat pienten, erillisten ryhmien yhteenliittymiä. Viikinkisodankäynnin keskeisin selittäjä on intressien dynamiikka, joka ohjasi joukkoja ja joka henkilöityy sosiaalisten suhteiden rakentaman, orgaanisen hierarkian komentajiin, jotka olivat lahjojen ja uskollisuuden kannattelemassa, vastavuoroisessa suhteessa seuraajiinsa. Nopeuden ja helppojen kohteiden tarjoaman ravinnon avulla joukot pystyivät hyödyntämään kohteensa ongelmia ja heikkoja kohtia. Sisäisesti joukot vaihtelivat koostumustaan ja komentajiaan, minkä takia niiden sisäinen dynamiikka oli inhimillisen monimutkainen.

Tulosten ilmeisin ongelma oli lähteissä itsessään, sillä tutkielmassa havaittiin, että lähteet ovat niukkasansaisia, kaavamaisia ja voivat siksi johtaa harhaan, minkä lisäksi kristittyjen ja pakanoiden välinen ristiriita värittää lähteitä esimerkiksi viikinkien väkivaltaisuuden kuvauksissa. Näistä syistä lähdeaineiston laajentaminen niin anglosaksien parissa kuin viikinkimaailmassa laajemmin auttaa viikinkikuvan tarkentamisessa. Tutkielmassa havaittu toiminta voidaan rinnastaa muihin alueisiin, sillä viikinkijoukkojen lähtökohta oli joka tapauksessa samankaltainen.

Asiasanat: anglosaksit, armeijat, Englanti, sodankäynti, sotahistoria, sotaretket, taistelut, varhaiskeskiaika, viikingit, viikinkiaika.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Varhaiskeskiajan sodankäynti.....	1
1.2. Tutkimustilanne.....	3
1.3. Tutkimuskysymykset.....	6
1.4. Alkuperäislähteet.....	9
1.5. Käsitteet, nimet ja vuosiluvut.....	14
2. Skandinavia ja Englanti viikinkiajalla.....	16
2.1. Kuningaskunnat, soturit ja soturitalous.....	16
2.2. Anglosaksien puolustus.....	20
2.3. Viikingit Englannissa.....	23
3. Sotaretkellä meren takana.....	29
3.1. Salamasodan mahdollisuudet.....	29
3.2. Palkkasoturi, ryöstäjä ja asuttaja.....	40
3.3. ”Kuin viekkaat ketut” – viikinkistrategia.....	52
4. Näkymätön viikinki.....	66
4.1. Kuninkaita ja jaarleja.....	66
4.2. ”Verilöylyn” kehykset.....	78
4.3. Joukko ”renkaiden antajan” ympärillä.....	91
5. Lopuksi.....	107
Lähdeluettelo.....	114
Liitteet	

1. Johdanto

1.1. Varhaiskeskiajan sodankäynti

Etenivät sitten tappajasudet vedestä välittämättä,
viikinkisotajoukko, länteen yli Pant-joen,
yli kiiltävän veden kilvet kantoivat,
laivamiehet maihin lehmukset¹ toivat.
Vastapäätä hurja joukko valmiina seiso,
Byrhtnoð miestensä kanssa. Hän kilvillä käski
muodostaa sotamuurin ja joukkoa pysymään
lujina vihollista vastaan. Sitten taistelu lähenei,
kunnia kamppailussa; oli aika tullut
siellä tuomittujen miesten kaatua.
Siellä kirkaisu kuului, korpit kiersivät,
kotka ruoalle halukas; oli maassa jyske!²

Näin enteillen kuvataan vuonna 991 Essexissä, Englannissa käytyä Maldonin taistelua samannimisessä anglosaksisessa sankarirunossa. Byrhtnoðia ja muita anglosakseja vastaan taistelleet viikingit olivat jääneet vuoroveden pidättelemänä joen toiselle puolelle, minkä vuoksi vain kapea ja vaarallinen pengertie oli sotajoukkojen välissä. Veden laskeuduttua anglosaksit sallivat viikinkien ylittää joen rauhassa, jotta reilu taistelu voitaisiin aloittaa tasaisella maalla. Taistelukentän antamasta edusta – sillä joki oli esteenä viikinkien takana – huolimatta anglosaksit kokivat tappion.³

Anglosaksisen Englannin viikinkiaika on perinteisesti aloitettu Lindisfarnen luostarin ryöstämisestä vuonna 793, jota seurasi kaksi viikinkiretkien kautta – ensimmäinen 800-luvulla ja toinen 900-luvun lopulta lähtien. Yllä kuvailtu taistelu oli näistä jälkimmäisen alkumerkkejä, jonka seurauksena viikinkiuhka alkoi uudestaan. Aikakausi päättyi normannivalloitukseen vuonna 1066, vaikka perustellusti sen voi sanoa päättyneen jo viikinkien valloitettua Englannin vuonna 1016, minkä jälkeen tanskalainen Knútr muodosti niin sanotun viikinkivaltakunnan. Tämän seurauksena Englannin kuningaskunta oli monessa suhteessa anglotanskalainen.⁴ Viikinkisodankäynti luetaan tavallisesti osaksi varhaiskeskiajan sodankäyntiä ja sen kehitystä,⁵ sillä se pysyi pääpiirteittäin muuttumattomana ja toisaalta viikinkien vaikutus muun Euroopan sodankäyntiin oli merkittävä. Osaltaan se varmasti sysäsi varhaiskeskiajan sodankäyntiä kohti sydän- ja myöhäiskeskiajan feodalismia ja kansallisarmeijoita.

---

1 Kilvet.

2 Maldon, rivit 96-107. Rivit viittaavat editoidun runon ja Griffithsin sanatarkan käännöksen riveihin. Tämän tutkielman kaikki suomennokset ovat kirjoittajan kääntämiä.

3 Maldon, rivit 96-325.

4 STEPHENSON 2012, 15. Tutkimuskirjallisuudessa ja tässä tutkielmassa puhutaan myös Englannin ensimmäisestä ja toisesta viikinkiajasta, joiden rajana oli 900-luvun loppupuoli.

5 Ks. esim. HALSALL 2003; HALSALL 2013, elektr.

Viikinkisodankäynti maalattiin aikalaislähteissä erikoiseksi ja raa'aksi, ja aikalaisten silmissä viikingit eivät noudattaneet perinteisiä sodankäynnin konventioita. Monessa suhteessa viikingit olivat kuitenkin samanlaisia kuin muun Euroopan sotajoukot, sillä verisille teoille ja esimerkiksi luostarien ja kirkkojen ryöstelylle löytyy vastineita myös kristittyjen parista. Uskonnolliset ja kulttuurilliset erot johtivat kuitenkin siihen, että vastapuolilla oli erilaiset odotukset siitä, miten sodankäyntiä tulisi harjoittaa ja miten esimerkiksi sopimukset ja valat tuli pitää.⁶ Viikingit tulivat järjestelmän ulkopuolelta, minkä vuoksi he leimautuivat kristittyjen silmissä ja toimivat konventioiden ulkopuolella.

Viikinkien päivittäisessä elämässä tiiviisti läsnä ollut uskomusmaailma kannusti sodankäyntiin, joka itsessään sekoittui taikuuteen, enteisiin ja mytologiseen ainekseen. Kristinuskon ja pakanoiden välillä oli tietenkin ristiriita, mutta myös kristillisessä maailmankuvassa oli paljon yhteyksiä sodankäyntiin. Konkreettisen sodan rinnalla käytiin aina henkistä sotaa rukouksien avulla, sillä papisto näki itsensä Kristuksen sotilaina, *milites Christi*. Kristillinen ajattelu hyvästä ja pahasta läpäisi myös soturin ajattelumaailman, mutta kristinuskon itsessään sopeutui varhain soturieliitin ajattelumaailmaan, mikä teki siitä houkuttelevamman käännytystyössä. Väkivalta ja sodan oikeudenmukaisuus olivat kuitenkin jatkuvan teologisen keskustelun kohteena. Sota nähtiin oikeudenmukaisena tietyissä tilanteissa, mutta niiden, jotka halusivat todella lähentyä Kristusta, tuli välttää sotimista.⁷

Väkivaltaa itsessään ei tulisi kuitenkaan nähdä yhtenä kokonaisuutena, vaan koko kulttuurin ja yhteiskunnan käsittävänä, monitasoisena ilmiönä. Guy HALSALL jakaa varhaiskeskiajan väkivallan kolmeen eri tasoon, joista alin käsittää ryöstöt ja tappelut ja toinen taso pienten aseistettujen joukkojen, kuten ylimyksen ja tämän seuraajajoukon tai nuorten miesten ryhmän, väkivallan. Näiden tasojen toimintaa yritettiin rajoittaa muun muassa laeilla. Ylin taso käsittää suuren mittakaavan, kuningaskuntien sisäisen tai niiden välisen väkivallan eli varsinaisen sodankäynnin. Sodankäynnin mittasuhteet vaihtelivat paljon ajan ja alueen mukaan, mutta toisaalta sodankäynnillä oli eri muotoja, jotka vastaavasti selittävät mittakaavan vaihtelua. Suurin osa sodankäynnistä oli

---

6 HALSALL 1992, elektr.; HALSALL 2013, luku *Responses to Vikings*, elektr.

7 LINE 2015, 244-55.

mittakaavaltaan pientä, endeemistä ja rituaalista, minkä satunnaiset, suuret ja usein valtaamiseen tähtäävät sodat katkaisivat. Esimerkiksi anglosaksisessa Englannissa ryöstöretket olivat yleisiä ja sota oli välttämätöntä sosiaalisten rakenteiden ylläpidolle, mutta suuria kuningaskuntien välisiä sotia siellä käytiin kerran sukupolvessa.⁸

Varhaiskeskiaikainen sodankäynti oli koko ajan muutoksessa, jota määritteli keskusvallan ja paikallisen, sotilaallistuvan eliitin välinen dynamiikka. Tämän rinnalla kristityn Euroopan sodankäynnissä tapahtui suuri, nopeampi muutos ei-kristittyjen tekemien ryöstöretkien alkuun panemana. Viikinkien lisäksi myös muslimit ja madjaarit tulivat konventioiden ulkopuolelta ja olivat tästä syystä monin paikoin menestyksekkäitä. 800- ja 900-lukujen aikana Euroopassa kehitettiin kuningaskuntien puolustusta, mikä ei aina sopinut yhteen eliitin soturieetoksen kanssa, sillä puolustussota tarjosi vähemmän mahdollisuuksia aseman nostattamiseen. Kuningaskunnat rakensivatkin enemmän linnoituksia, sitoivat asepalveluksen maakirjaan ja palkkasivat yhä enemmän ulkomaalaisia palkkasotureita.⁹

1.2. Tutkimustilanne

Viikingit on tavattu esittää kärjistetyn yksipuolisesti niin populaarikulttuurissa kuin vanhemmassa historiantutkimuksessa. Romanttinen ja alkuperäislähteitä kritiikittömästi tulkinnut viikinkikuva syntyi erityisesti 1800-luvulla, jolloin korostettiin stereotyyppistä viikinkisoturia ja väkivaltaista ryöstelyä. Viikingit redusoiitiin *Valholl*-salia tavoitteleviksi ja kristittyjä vainoaviksi pakanoiksi, joista seuraavallakin vuosisadalla rakennettiin myös poliittisia ja nationalistisia symboleja. 1960-luvulta lähtien viikinkejä on tulkittu sekä historiantutkimuksessa että arkeologiassa toisin. Kärjistyneen kuvan sijaan on keskitytty viikinkien kaukokauppaan, tutkimusmatkoihin, rauhanomaiseen asutukseen, esineisiin, lakeihin ja muihin kulttuurin puoliin.¹⁰

Viikinkien sodankäynnin tutkijat ovat harvemmin olleet varsinaisesti viikinkisodankäyntiin erikoistuneita sotahistorioitsijoita. Tutkimusta on kuitenkin tehty muun viikinkitutkimuksen yhteydessä, ja useimmat viikinkejä käsittelevät yleisteokset paneutuvat aiheeseen ainakin yhden luvun verran, vaikkakin kyse on usein tapahtumaketjumaisesta narratiivista eikä niinkään temaattisesta analyysistä. Vuonna

8 HALSALL 2003, 15; HALSALL 2013, luku *The Practise of War*, elektr.

9 HALSALL 2013, luvut *The end of Carolingian expansion, Responses to Vikings*, elektr.

10 HALL 2007, 220-1; WILLIAMS 2014b, 78-9.

1962 ensimmäisen kerran ilmestynyt Peter SAWYERin *The Age of Vikings*¹¹ oli merkittävä niin viikinkitutkimuksessa kuin viikinkien sodankäynnin tulkinnassa. SAWYER puolusti viikinkien mainetta ja selitti aikalaislähteistä välittyneitä negatiivista viikinkikuvaa. Hän muun muassa arvioi viikinkijoukot joidenkin satojen ja suurimmillaankin alle tuhannen soturin kokoisiksi vastapainona Frank STENTONin arvovaltaisen vuonna 1943 ilmestyneen *Anglo-Saxon England* -teoksen arvioille, jotka liikkuivat useissa tuhansissa.¹² SAWYERin näkemyksiä puolustettiin ja kritisoitiin sen ilmestymisen jälkeisinä vuosikymmeninä, sillä pienillä sotajoukoilla oli vaikea selittää viikinkien kokonaisvaikutusta. Keskustelun tuloksena viikingit onkin voitu nähdä jopa huonommassa valossa kuin koskaan aikaisemmin.¹³ Viikinkejä koskevan keskustelun keskiössä onkin sittemmin ollut väittely joukkojen ko'osta, viikinkien väkivallan luonteesta ja viikinkiarmeijoiden vaikutuksesta Euroopassa.¹⁴ Viikinkijoukkojen yhteys Skandinavian kuningaskuntien kehitykseen on myös ollut tutkimuksen keskeisimpiä kysymyksiä: olivatko joukot pienten, erillisten ryhmien yhteenliittymiä vai kuningaskuntien kansallisarmeijoita?¹⁵

Kelly DEVRIES listaa *Cumulative Bibliography of Medieval Military History and Technology*¹⁶ -teoksessaan viikinkien sodankäyntiin liittyvää uutta ja vanhempaa tutkimuskirjallisuutta. Listaus sisältää pääasiassa tutkimusta, joka ei varsinaisesti ole sotahistoriaa, mutta joka sivuaa tai liittyy sotahistorialliseen puoleen osana koko viikinki-ilmiön tutkimusta. Tutkimuksiin kuuluu yleisteoksia viikingeistä, rajatumpia tutkimuksia ja arkeologisiakin tutkimuksista pääpainon ollessa Länsi-Euroopassa Britteinsaarilla ja frankkivaltakunnassa.¹⁷ Tutkimuksessa on käsitelty 2000-luvulla esimerkiksi myös väkivallan suhdetta skandinaaviseen muinaisuskoon.¹⁸ Viikinkejä Englannissa on tutkittu luonnollisesti paljon englanninkielisessä tutkimuksessa erityisesti anglosaksisen sodankäynnin rinnalla, mutta varsinaista sotahistorian tutkimusta viikingeistä on suhteellisen vähän. Toisaalta selkeää rajaa sotahistorian tutkimuksen ja muun tutkimuksen välille on viikinkien kohdalla vaikea tehdä, sillä

---

11 London 1971.

12 SAWYER 1971, 121,127-8.

13 HALSALL 1992, elektr.

14 LAVELLE 2012, 42-3.

15 Ks. luku 1.3. ja 2.1.

16 Leiden 2008.

17 DEVRIES 2007, 122-26, 387-90.

18 Ks. esim. aihetta käsittelevä PRICE 2002.

ovathan ryöstely ja sodankäynti keskeisiä koko viikinki-käsitteen määrittelyssä: sota ja väkivalta kulkevat käsi kädessä kaupankäynnin, migraation ja muiden ilmiöiden kanssa.

Yksinomaan viikinkisodankäyntiin keskittyneitä teoksia on ilmestynyt joitakin. Sotateoreetikko ja historioitsija Paddy GRIFFITH käsittelee vuonna 1995 julkaistussa teoksessaan *The Viking Art of War*¹⁹ viikinkien sodankäyntiä modernin sotateorian valossa systemaattisesti ja yksityiskohtaisesti hyödyntäen laajaa alkuperäislähdevalikoimaa, josta suurin osa on myöhempää saagakirjallisuutta. Gareth WILLIAMS kritisoikin teosta anakronistisesta sotateoreettisesta näkökulmasta sekä epäjohdonmukaisuudesta lähteiden ja skandinaavisen sanaston käytössä.²⁰ I. P. STEPHENSONIN vuonna 2012 ilmestynyt *Viking Warfare*²¹ -teos, joka käsittelee erityisesti sodankäyntiä Englannissa, on GRIFFITHIN teosta kriittisempi alkuperäismateriaalinsa suhteen mutta käsittelee aihetta lyhyesti ja ilman lähdeviitteitä. Hän jättää saagamateriaalin pois ja keskittyy aikalaislähteisiin ja arkeologiseen materiaaliin. Thomas WILLIAMS kritisoi teosta aiheen käsittelyn pinnallisuudesta, sopimattomista analogioista ja kirjoittajan agendasta.²² Philip LINEN vuonna 2014 ilmestynyt teos *The Vikings and Their Enemies: Warfare in Northern Europe, 750-1100*²³ edustaa uudempaa viikinkisodankäynnin tutkimusta. Hän käsittelee teoksessaan sodankäyntiä ansiokkaan laajasti ja ottaa huomioon esimerkiksi kulttuurin ja uskomusmaailman. Teoksen selkeä ongelma on kuitenkin siinä, että se käsittelee nimensä mukaisesti sodankäyntiä yleisesti viikinkiajalla sekä tekee lukujaollaan aiheen käsittelystä pirstaleista, mikä jättää viikingit koko teosta ajatellen sivuosaan ja jättää itse tutkimuksen pinnalliseksi. Viikinkien sotahistorian tutkimus on melko vilkasta, sillä alkuperäislähteiltään ongelmallisen aikakauden tulkinnat vaihtelevat paljon. Rajattujen aihealueiden tutkimukselle on siis sijaa samoin kuin kokonaisvaltaisellekin tutkimukselle, joka sitoisi koko laajan viikinkimaailman itäiset ja läntiset langanpätkät yhteen johdonmukaisesti ja asiantuntevasti.

Jos viikinkien sotahistorian tutkimus sijoitetaan laajempaan kontekstiinsa, on hyvä huomioida, että historioitsijat ovat usein vältelleet varhaiskeskiaikaista sodankäyntiä, eikä varsinaisten sotahistorioitsijoiden tuottamaa tutkimusta ole tästäkään aiheesta

---

19 Havertown 2009.

20 WILLIAMS 1997, 106.

21 Stroud 2012.

22 WILLIAMS 2012, passim.

23 New York 2015.

paljon. ”Amatöörihistorioitsijat” ja harrastajat ovat toisaalta kirjoittaneet aiheesta suhteellisen paljon. Guy HALSALL kritisoikin näitä ja perinteistä sotahistorian tutkimusta lähestymistavasta, jossa keskeistä on ollut ihmisen muuttumaton luonne ja sodankäynnin ajasta ja kulttuurista riippumattomat periaatteet. Tällöin on HALSALLin mukaan unohdettu sodankäyntiin vaikuttaneet kulttuurilliset rituaalit ja ajattelutavat. Sotajoukon ”rationaalinen” päätös on määrittynyt yhdessä ajassa ja kulttuurissa eri tavoin kuin toisessa.²⁴ Lisäksi vasta uudemmassa tutkimuksessa viikinkien sodankäynti on ryhdytty ottamaan tosissaan, sillä vanhempi tutkimus on ollut liioittelevan yksinkertaistavaa ja tietyssä määrin myös sodankäyntiä vähättelevää. Pyrinkin tässä tutkielmassa täyttämään viikinkisodankäynnin tutkimuksessa olevaa vajavaisuutta uudennlaisella temaattisella käsittelytavalla ja tutkimuksen tarkastelukohteen rajaamisella. Toisin sanoen en seuraan täysin perinteistä sodankäynnin jaottelua tai kokonaisvaltaista lähestymistapaa. HALSALLin ajatuksia mukailen käsittelen sodankäynnin luonnollisesti sidotuksi sen harjoittajien omaan kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

1.3. Tutkimuskysymykset

Tutkielman tarkastelukohteenä on viikinkisotajoukko, jonka toimintaa ja luonnetta pyrin ymmärtämään. Sotajoukko-sanana käytöllä armeija-sanana sijaan pyrin korostamaan joukkojen orgaanisempaa ja vapaampaa luonnetta, sillä armeija-sanaan liitetyt konnotaatioita voivat olla suurempi järjestäytyneisyys sekä taustalla olleet pysyvämmät ja vahvemmat sosiaaliset ja poliittiset voimat ja rakenteet. Sama pätee myös soturi- ja sotilas-sanoihin. Viikinkisotajoukon avulla tutkielmallani on kiintopiste, johon sodankäynnin eri puolet voi suhteuttaa. Toisaalta sotajoukko tarjoaa myös tutkielmalle mittakaavan, sillä tarkoitukseni ei ole selvittää laajempia poliittisia ulottuvuuksia, kokonaisuuden menestystä eikä myöskään anglosaksista osapuolta muussa kuin siinä laajuudessa, jossa se käsittelemilleni teemoille on oleellinen.

Tarkastelen viikinkijoukkoja ja niiden dynamiikkaa kahdesta näkökulmasta, joita voi luonnehtia ”ulkopuoleksi” ja ”sisäpuoleksi”: miten sotajoukko toimi sotaretkellä ja toisaalta miten sotajoukko toimi ja rakentui sisäisesti? Ulkopuoli käsittää joukkojen suhteen invaasioon ja joukon toiminnan sotaretkellä suuremmissa mittakaavassa, kun

---

24 HALSALL 2003, 6-8, 10. HALSALL itse lähestyy teoksessaan antropologisesta strukturalismista polveutuvaan ”substantivististä” näkökulmaa ja pyrkii sijoittamaan tutkimuksensa tiukemmin kulttuurilliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin kuin perinteinen sotahistorian tutkimus on tehnyt. Ks. kritiikistä myös LINE 2015, 22-4.

taas sisäpuoli käsittelee joukon toimintaa pienemmässä mittakaavassa sekä sotajoukon koostumusta itsessään. Jako ei ole absoluuttinen, ja se on temaattisena jaotteluna luonnollisesti keinotekoinen, sillä sotajoukon eri puolet ovat molemminpuolisessa vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi joitakin päällekkäisyyksiä ilmenee väistämättä. Tosin samaa ilmiötä voi lähestyä eri näkökulmista eri kysymyksenkäsitelyissä. Tutkielman lopuksi pyrin yhdistämään ulko- ja sisäpuolen ja saamaan kokonaiskäsityksen viikinkien sodankäynnistä.

Viikinkijoukkojen ulkopuolen jaan kolmeen alakysymykseen: Millaiset valmiudet sotajoukoilla oli huollon ja liikkumisen suhteen? Millaisia funktioita ja intressejä sotajoukoilla oli? Miten sotajoukot toimivat strategisesti sotaretkellä? Luvussa tutkin liikkumisen tapoja ja reittejä. Liikkumisen tavat liittyivät sotajoukon huoltoon eli siihen, miten joukko kuljetti ruoka- ja muita tarpeita ja mistä se ne sai. Sotajoukolla oli välttämättömyyksien lisäksi useita mahdollisia tehtäviä, joista ilmeisin oli ryöstely, mutta sotajoukko pyrki myös asuttamiseen ja linnoittamiseen. Lopulta viikingit asettuvat anglosakseja vastaan, jolloin selvitän millaisia keinoja ja sodankäynnin tapoja viikingit käyttivät invaasioissa.

Viikinkijoukkojen sisäpuolen alakysymykset ovat: Millainen oli sotajoukkojen sisäinen rakenne? Miten sotajoukot toimivat taisteluissa? Millainen oli sotajoukon ”mieli” ja motivaatio? Käsittelem lyhyesti sotajoukon kokoa, josta siirryn sotajoukon johtamiseen ja rakenteeseen. Taisteluiden käsitteleminen on suurelta osin ongelmallista lähdeaineiston suhteen, mutta tämän silmällä pitäen pyrin kuitenkin luomaan kuvan taistelun kulusta sekä kartoittamaan lähteiden ongelmia. Viimeiseksi sisäpuoli pyrkii pääsemään viikinkisotajoukon mieleen ja motivaatioon tutkimalla, mitkä asiat saattoivat vaikuttaa sotajoukon henkiseen puoleen ja mitä viikingit ajattelivat.

Aikarajaus tutkielmassani sijoittuu välille 865-1016, mutta tarkastelen vain kahta aikajaksoa vuosina 865-878 ja 991-1016, sillä nämä sisältävät toisiinsa verrattavat viikinki-invaasiot.²⁵ Kutsun tarkastelujaksoja ensimmäiseksi ja toiseksi invaasioksi, vaikka todellisuudessa ne koostuivat useista yrityksistä, eikä niitä siksi tulisi käsittää ”valloituksina” sanavalinnasta huolimatta. Tutkielmassa on tarkoitus löytää

---

25 Invaasioiden kronologinen kulku löytyy luvusta 2.3., ja niiden kulkua voi seurata myös liitteiden kartoista. Nämä HAYWOODIN kartat antavat hyödyllisen kuvan invaasioiden etenemisestä sekä joukkojen liikkeistä, mutta esittävät vain yhden mahdollisen tulkinnan lyhytsanaisesta kronikasta.

yleistettävissä olevia piirteitä näistä invaasioista, minkä vuoksi niiden kulkua ei ole tarpeellista analysoida alkupisteestä loppupisteeseen. Viitataan myös kahteen invaasioiden ulkopuoliseen ilmiöön, 890-luvulla tehtyyn epäonnistuneeseen invaasion ja vuonna 937 käytyyn Brunanburhin taisteluun, josta on säilynyt pidempi runo Anglosaksien kronikassa, vaikeivät nämä tutkielmani keskipisteessä olekaan. Tutkielmani ulkopuolelle jääkin jaksoja, joita on myös mahdollista tarkastella, mutta valitsemani kaudet sisältävät samanlaiset tilanteet, joissa viikingit tulivat nimenomaan Englannin ulkopuolelta suuressa mittakaavassa.

Koska käyttämäni alkuperäislähteet ovat vähäsanaisia, eikä niiden avulla päästä viikinkijoukkojen taustaan, tutkimuksellani on ennakkokäsitys, joka liittyy siihen, miten viikinkijoukot rakentuivat ja mikä voima kokosi ne yhteen. Se, miten tämän rakentumisen käsittää, ohjaa lähteiden tulkintaa, sillä, jos viikinkien olettaa lähteneen vahvoista kuningaskunnista, voidaan lähteiden viikinkijoukkoja tulkita aivan toisin kuin, jos olettaisi niiden olleen hajanaisten joukkojen yhteenliittymiä. Tällaiseen taustaan asti en tässä tutkielmassa itse pääse, minkä vuoksi käytän apuna Nils LUNDIN käsitystä, joka syntyi 1980-luvulla vastareaktiona käsitykseen vahvoista kuningaskunnista. LUNDIN mukaan viikinkijoukot eivät olleet 900-luvun lopulla ja 1000-luvun alussa vahvoista kuningaskunnista lähteneitä joukkoja, vaan samanlaisia kuin 800-luvun joukot. Ne rakentuivat mainetta ja varakkuutta saaneen johtajan ympärille eli olivat yksityisesti organisoituja. Nämä *lið*-nimiset, erilliset joukot liittyivät toisiinsa yhteisistä intresseistä ja muodostivat näin suuren sotajoukon.²⁶ Käyn luvussa 2.1. tarkemmin läpi keskustelun viikinkijoukkojen luonteesta. Hyödynnän käsitystä *lið*istä selittämään alalukukohtaisia ongelmia. Tärkeää on muistaa se tästä premissistä seuraava seikka, ettei ole mitään syytä olettaa viikinkiuhan olleen niin yhtenäinen ja määrätietoinen kuin lähdeaineisto antaa ymmärtää.

Aikajakso sisältää useita erillisiä viikinkijoukkoja – lähteissä ”ryöstelyarmeija” – eli tutkielma ei seuraa pelkästään yhtä sotajoukkoa. Vuosina 865-878 Englannissa kulki niin sanottu Suuri pakana-armeija, muinaisengl. *mycel hæðen here*, jota on mahdollista seurata vuodesta toiseen – toisin kuin suurinta osaa lähdeaineiston viikinkijoukoista. Vaikka viikinkijoukkojen eroja on mahdotonta lähteistä tutkia, pyrin keskittymään

---

26 LUND 1986, passim. Lisäksi ABELS on perustellut 800-luvun Englannissa olleiden viikinkijoukkojen olleen samanlaisia kuin ne joukot, joiden frankkilähteet kuvaavat rakentuneen monista pienistä ja itsenäisistä joukoista. ABELS 2003.

invaasioiden aikaisiin suurempiin joukkoihin, enkä yksittäisiin, pienempiin ryöstelyjoukkoihin, jos nämä eivät tarjoa jotakin oleellista yksityiskohtaa. Oletan invaasioiden aikaiset viikinkijoukot siis samankaltaisiksi. Koko tutkielmani tähtää kuvitteellisen, tyypillisen sotajoukon hahmottamiseen näiden hajanaisten joukkojen avulla. Vaikka pyrin muodostamaan kuvan todellisista viikinkijoukoista, on muistettava, että kyse on pitkälti siitä, millaisen kuvan anglosaksiset alkuperäislähteeni niistä antavat, minkä vuoksi tutkielman keskeinen piirre on lähteiden luotettavuuden arvioiminen.

1.4. Alkuperäislähteet

Käytän tutkielmassani anglosaksien tuottamia lähteitä, joista keskeisin ja tutkielmalleni tärkein on Anglosaksien kronikka. Se kuvaa vuosittaiset tapahtumat koko käsittelyajaltani. Kronikan merkitys historiantutkimukselle on suuri, sillä se on päälähde myös koko anglosaksien historian tutkimukselle. Æthelweardin kronikka eli *Chronicon Æthelwardi* ja piispa Asserin kirjoittama *Vita Ælfredi regis Angul Saxonum* eli anglosaksien kuningas Ælfredin elämä kuvailevat 800-luvun lopun vaiheita. Nämä kolme lähdetä ovat keskeisesti yhteydessä Wessexiä vuosina 871-899 hallinneeseen kuningas Ælfrediin. Muinaisenglantilainen sankariruno Maldonin taistelusta, engl. *The Battle of Maldon*, antaa sen sijaan mahdollisesti silminnäköjän kuvauksen taistelusta vuodelta 991.

Viikinkien tutkiminen on haastavaa, sillä alkuperäislähdeaineisto tarkastelee viikinkejä ulkopuolisen näkökulmasta. Lähteet tosin heijastelevat yksityiskohdillaan sitä, että kirjoittajat olivat hyvin perillä myös viikinkien toiminnasta ja sisäisistä seikoista, vaikka kaikki tieto ei ole varmastikaan itse lähteisiin päätynyt. Kirjoittajien motivaatiot ovat vaihdelleet, ja kirjaamisen arvoisina nähdyt asiat ovat riippuneet kirjoittajan asemasta ja poliittisesta tilanteesta. Aineistojen painotukset ja sotahistorian kysymykset eivät siten välttämättä kohtaa. Vaikka anglosaksista kronikkaa kirjoittaneella oppineella tai kirkonmiehellä olikin tarvetta kirjoittaa viikingeistä, jäävät kuvailtujen tapahtumien yksityiskohdat usein hämärään. Viikinkijoukkojen liikettä on mahdollista seurata, mutta usein esimerkiksi mainittujen joukkojen tunnistaminen samaksi on haasteellista; kirjoittajat eivät ole noudattaneet samoja kriteereitä, ja kunkin kirjoittamista ovat ohjanneet niin henkilökohtaiset kuin ajallisesti määrittäneet poliittiset ja sosiaaliset seikat. Toisaalta kysymys siitä, miten tieto tapahtumista päätyi kirjoittajan tietoon, on

aiheellinen: oliko kyseessä kuulopuhe, silminnäkijän havainto, aikaisempi kirjallinen lähde vaiko ulkopuolisen, tilanteeseen liittymättömän lähteen kopioiminen? Anglosaksinen kirjoittaja ei paljasta mitä viikingit itse ajattelivat, halusivat tai mihin he pyrkivät. Viikinkiarmeijan strategisen päätöksen syihin voi paneutua usein vain valistuneen arvauksen muodossa, ja vastauksen tutkimuskysymykseen voi löytää epäsuorasti rivien välistä.

Aikalaislähteeni kertovat ainakin päällisin puolin autenttisen oloisesti viikinkijoukoista. Lähteitä tutkiessa on kuitenkin otettava huomioon poliittiset tarkoituserät, jotka usein ovat vaikeasti havaittavia, sekä toisaalta kristitty näkökulma. Kristillinen maailmankuva ja kreikkalais-roomalaisista juurista keskiajalle ponnistanut barbaarikuva muodostivat oman käsityksensä pakanoista, mikä näkyy stereotyyppioina ja esimerkiksi kirkkoa ja kirkonmiehiä kohtaan osoitetun väkivallan korostamisena.²⁷ Toisaalta tilanteissa, joissa anglosaksit saivat lyötyä viikingit taistelussa tai pysäytettyä viikinki-invaasion, kuten esimerkiksi Wessexin kuningas Ælfredin saatua pitkään jatkuneen viikinkiuhan vihdoin päätökseensä 800-luvun lopulla, voitiin saavutettua voittoa korostaa viikinkiuhkaa liioittelemalla. Selkeimmin tämä näkyy lähteissä kirjatuiissa viikinkiarmeijoiden ko'ouissa; suuremman ja jopa kuninkaan johtaman vihollisjoukon voittaminen toi luonnollisesti enemmän arvovaltaa kuin pienen rosvojoukon.

Anglosaksien kronikaksi nimitetään tekstijoukkoa, jonka alkuperäinen versio kirjoitettiin todennäköisesti 800-luvun lopulla Wessexin kuningas Ælfredia ympäröineiden oppineiden piirissä. Sen synty voikin heijastella Ælfredin aloittamaa oppineisuuden uudelleenherättämistä. Kronikka alkaa ajanlaskun ensimmäisestä vuodesta ja päättyy 1100-luvulle, ja varhaisimpien vuosien kohdalla se hyödynsi aikaisempia lähteitä kuten Bedeä. Kronikan kirjoittamisen aloittaminen oli vahvasti yhteydessä aikansa poliittiseen ilmapiiriin viikinkiuhan alla. Sen kuvaus viikinki-invaasioiden kohdalla eroaakin paljon muusta kronikasta, ja sillä saatettiin pyrkiä luomaan jonkinlainen anglosaksien yhteinen menneisyys 890-luvun uutta viikinkiuhkaa varten.²⁸

---

27 JONES 1971, 387-388; HALSALL 1992, elektr.

28 SWANTON 1996, xviii, xi-xxxv; KEYNES 2008a, 35-6.

Kronikkaa alettiin kopioida ja levittää 890-luvulla, minkä seurauksena siitä muodostui useita eri traditioita, joihin seuraavien vuosisatojen tapahtumat tai yksittäiset yksityiskohdat voitiin kirjata ja kopioida eri paikoissa ja erilaisin perustein. Kronikoitsijoita ei tunneta, ja tekstin kieli on melko neutraalia. Käsikirjoituksista meille on säilynyt yhdeksän, jotka eroavat joiltakin osin toisistaan. Käsikirjoitus A on vanhin ja tietomäärässään rikkain 800-luvun ja 900-luvun alun vuosina. Käsikirjoitukset D ja E keskittyvät taas paljon Pohjois-Englannin tapahtumiin. Eri käsikirjoitusten suhde toisiinsa ja muihin siitä kopioituihin teksteihin on monimutkainen, mutta ne saattoivat kehittyä erillään toisistaan tai toimia malleina toisilleen.²⁹ ”Anglosaksien kronikkaa” ei tulisikaan käsittää yhtenä teoksena, vaan saman ytimen ympärille rakentuneina teksteinä. Kun viittaaan kronikkaan tässä tutkielmassa, viittaaan myös käyttämäni käsikirjoituksen kirjaimeen. Käyttämäni editio on koonnut säilyneiden käsikirjoitusten sisällön yhteen, mutta keskittyy käsikirjoitukseen A ja E, mikä heijastuu myös tutkielmaani. On hyvä ottaa myös huomioon, että Anglosaksien kronikan eri versiot, joista jotkut ovat jo ehkä hävinneet, toimivat lähteenä Asserille ja Æthelweardille, minkä vuoksi viittaaan niihin vähemmän. Anglosaksien kronikka onkin tutkielmani päälähde, joka rakentaa sen päänarratiivin.

Kokonaisuudessaan kronikka keskittyy 800-luvun puolivälissä kiihtyneen viikinkiuhan aikana viikinkeihin siinä, missä 900-luvun alku keskittyy muun muassa anglosaksien uudelleenvaltaukseen. Viikingit ilmestyvät kronikkaan vuosikymmenten tauon jälkeen taas 900-luvun lopulla uuden invaasion kynnyksellä. Viikingeillä oli kronikoitsijoidenkin silmissä suuri merkitys, sillä viikinki-invaasioiden ajat eroavat selkeästi muusta niukkasanaisestä kuvauksesta. Kronikan vuosittainen tekstimäärä kasvaa erityisesti 1000-luvulla. Se, miten ja mihin kronikka keskittyy, voi toisaalta korostaa ”väärää” asioita, sillä ne voivat heijastella kronikoitsijan henkilökohtaista taustaa eivätkä niinkään todellista tilannetta. Tästä syystä se, että viikingit korostuvat, voi ylikorostaa näiden merkitystä anglosaksiselle Englannille.

Asser oli kuolemansa aikaan vuonna 909 Sherbornen piispa. Hän oli syntynyt Walesissa ja kasvoi luostarissa, kunnes 880-luvulla kuningas Ælfred kutsui hänet henkilökohtaisesti hoviinsa, johon hän kokosi oppineiden joukon. Asser suostuikin viettämään joka vuosi kuusi kuukautta hovissa, jolloin hänen vastuullaan oli muun

---

29 SWANTON 1996, xviii, xi-xxxv; KEYNES 2008a, 35-6.

muassa luostareita. Henkilökohtaista suhdetta kuninkaaseen vahvisti se, että Asser opetti Ælfredille latinaa ja oli tärkeä osa kuninkaan pyrkimyksessä edistää oppineisuutta. Asserin kuninkaasta vuonna 893 kirjoittama elämäkerta seuraa pääasiassa Anglosaksista kronikkaa, mutta sisältää tietoa Ælfredin lapsuudesta, luonteesta ja valtakaudesta. Teos myös vaikuttaa olleen osoitetun walesilaiselle lukijakunnalle, sillä kirjoitusaikaan heidät oli juuri alistettu Wessexin vallan alle. Kuninkaan henkilökohtaisesti tuntenut Asser oli luonnollisesti hyvä propagandan väline, vaikka lähtösyytä saattoi tulla Asserilta itseltään. Elämäkerta on säilynyt yhtenä, vuoden 1000 paikkeilla kirjoitettuna käsikirjoituksena, joka paloi 1700-luvulla.³⁰ Asserin asema on teoksessa ilmeinen, sillä se värittää Anglosaksisen kronikan narratiivia yksityiskohtaisilla tiedoilla Ælfredista ja korostaa tämän harrasta luonnetta. Vaikka kuninkaan korostaminen voi mennä jopa vääristelyn puolelle, viikinkejä koskevat osat ovat näennäisesti melko neutraaleja, sillä ne seuraavat lähdeostaan tarkkaan. Asserin teoksen anti tutkielmalleni on sen muutamissa taistelukuvauksissa, jotka laajentavat Anglosaksien kronikan niukkaa taistelunarratiivia. Nämäkin kuvaukset korostavat suorasti ja epäsuorasti Ælfredin menestystä.

Käytän vähän ja yksityiskohtien muodossa myös kronikkaa, jonka kuningas Ælfredin veljen jälkeläinen, *ealdorman*³¹ Æthelweard kirjoitti. Æthelweard, joka kuoli vuoden 998 paikkeilla, oli yksi Englannin ylimmistä virkamiehistä ja toimi muun muassa neuvottelijana vuonna 994, kun anglosaksit tekivät sopimuksen Óláfr Tryggvasonin kanssa. Æthelweard ryhtyi kääntämään Anglosaksien kronikkaa latinaksi 970-luvun lopulla tai 980-luvun alussa, mutta hän hyödynsi tuolloin materiaalia, joka ei ole säilynyt meille. Hän saattoi hyödyntää Anglosaksien kronikan versiota, joka sisälsi 800-luvulla eläneiden antamaa lisätietoa. Kronikan Ælfred-keskeisyyttä korostaa myös se, että teksti oli omistettu Æthelweardin serkulle, Essenin abbedissa Matildalle, joka oli Ælfredin jälkeläinen.³²

Maldonin taistelu -runo kirjoitettiin lähes samoihin aikoihin itse taistelun kanssa vuonna 991. Sen sisältöön ja kieleen perustuvat arviot liikkuvat välillä 991-1050. Runon sisältö ja se, miten pitkään kuulijakunta muisti sen sisältämiä yksityiskohtia, viittaavat siihen,

---

30 KEYNES & LAPIDGE 2004, 49-50, 55-6; KEYNES 2008b, 49.

31 Myöhäisellä anglosaksisella ajalla *ealdorman* oli kuninkaan virkamies, mutta tarkoitti aikaisemmin ylimystä.

32 CAMPBELL 1962, xxiii-xxvi, xxxii; MILLER 2008a, 18.

että runo perustui ainakin osittain silminnäköiden tarinoihin ja kuulopuheisiin. Ilmeisen runokielen lisäksi runon ongelmallisuutta lisää pyrkimys pelkurien ja sankarien osoittelemiseen, mutta myös itse runon alku ei ole säilynyt, vaan narratiivi alkaa juuri ennen taistelua.³³ NEIDORFIN mukaan runon laatiminen oli suorassa yhteydessä taistelun jälkeen viikingeille maksettuun *danegeldiin*, lahjukseen, joka sai nämä jättämään anglosaksit hetkeksi rauhaan. Hän ei näe runoa taistelua mytologisoivana runona, kuten joidenkin muiden tutkijoiden toimesta on tehty, vaan suorana vastauksena 990-luvun poliittiseen tilanteeseen. Runo pyrkii muistamaan anglosaksien sankarit, mutta se ei rakenna viikingeistä huonoa kuvaa, vaan pyrkii pitämään osapuolten välit rauhallisina.³⁴

Vaikka runon ongelmat ja ideaalimaailma on tiedostettu, runon avulla on sen tutkimushistorian aikana tarkasteltu taistelun kulkua ja taktisia piirteitä hyvinkin tarkasti. Tutkijat, jotka uskovat runon historialliseen todenmukaisuuteen, jota runokieli värittää, ovat käsitelleet esimerkiksi taistelukentän maastoa ja sen hyväksikäyttöä hyvinkin tarkasti.³⁵ Tässä tutkielmassa en taistelukuvausten niukkasanaisuuden vuoksi keskity kovin tarkasti yksittäisten taiteluiden kulkuun, sillä käytännössä tämä olisi mahdollista vain Maldonin tapauksessa. Maldonin runo tarjoaa taisteluiden käymisestä kertovan tiedon lisäksi paljon myös henkisestä puolesta eli siitä, miten taistelu muistettiin ja miten ideaalit toimivat taistelussa. Runo heijasteleekin mielestäni uskottavammin ideaalimaailmaa kuin todellista tapahtumaa, vaikka se varmasti sisältää jonkin verran silminnäköjätietoa tai kuulopuheiden kautta kulkeutunutta tietoa.

Lisäksi viitataan lyhyesti, muutamissa kohdin kahteen arkeologiseen kohteeseen, Reptonin ja Torksey'n viikinkileireihin. Viikingit talvehtivat vuonna 872 Torkseyssä ja 873 Reptonissa, jonne he rakensivat linnoituksen. Torksey on tutkittu vasta viime vuosina, minkä vuoksi siitä on vielä vähän tutkimustietoa.³⁶ Reptonin linnoituksen jäänteet tutkittiin arkeologisesti vuosina 1974-93. Linnoitus oli D-kirjaimen muotoinen, ja sen suora reuna oli avonainen ja kiinni joen reunassa. Se rakentui maavallista ja vallin rakentamisesta syntyneestä ojasta, jotka korvasi yhden sivun osalta anglosaksien kirkko. Linnoituksen vierestä löytyi useita skandinaavistyyllisiä hautoja ja hautakummun alle rakennettu isompi joukkohauta. Alueen esinelöydöt viittaavat vahvasti Skandinaviaan,

---

33 ANDERSEN 1991, 75-97.

34 NEIDORF 2012, passim.

35 Ks. esim. ALTMAN 2007 ja STEPHENSON 2012.

36 *Viking Torksey: Inside the Great Army's winter camp*, 2013, elektr.

ja linnoitus on ajoitettu Suuren pakana-armeijan aikaan rahalöytöjen perusteella. Nämä seikat sopivat yhteen Anglosaksien kronikan narratiivin kanssa, minkä vuoksi on hyvin varmaa, että linnoitus oli Suuren pakana-armeijan rakentama.³⁷

Vastaukset tutkimuskysymyksiin ovat alkuperäislähteiden armoilla. Kaikkia niiden tarjoamia palasia ei pidä hyväksyä sellaisinaan, ja vastaukset riippuvat uskosta alkuperäislähteisiin itseensä, sillä tutkijoiden mielipiteet uskottavuudesta vaihtelevat paljon, ja toisaalta käsiteltyä kulttuuria koskevista ennakkokäsityksistä, jotka johdattavat lähteiden tulkintaa. Keskeinen osa tätä tutkielmaa onkin lähteiden ongelmien huomioiminen. Olen kuitenkin vakuuttunut, että lähteet sisältävät paljonkin sotahistorialle arvokasta materiaalia ja että niiden avulla on mahdollista saada kosketus viikinkien sodankäynnin todellisuuteen. Lähdemateriaalin rajaus asettaa kuitenkin luonnollisesti omat rajoitteensa vastauksille, mutta tämän tutkielman luonteen vuoksi rajaus on tehtävä. Täydentävänä materiaalina kokonaisvaltaiseen viikinkien sodankäynnin tutkimukseen, johon tämä tutkielma ei missään nimessä pyri, sopisivat esimerkiksi arkeologinen aineisto ja myös laaja-alaisempi kirjoitettu aineisto. Tällöin päästäisiin mittakaavan suhteen tämän tutkielman noudattamasta yleisemmästä tasosta lähemmäksi paikallistasoa, kun voitaisiin tarkastella yksittäisten alueiden ja paikkojen tilannetta, mikä kuitenkin vaatisi suuremman keskittymisen anglosakseihin.

1.5. Käsitteet, nimet ja vuosiluvut

Viikinki-sanalla on useita mahdollisia alkuperiä. Sana voi tulla muinaisnorjan lahtea tarkoittavasta sanasta *vík*, tarkoittaa Oslonvuonon, muinaisnorj. Víkin, asukkaita tai liittyä kauppapaikkoihin, lat. *vicus*, muinaisengl. *wic*. Viikinkiaikana sana viittasi ryöstelyyn, ja vaikka se siten skandinaavien käyttämänä saattoi viitata tietyllä tapaa yhteiskunnan ulkopuolella olemiseen, viittaa sana nykyään käytännössä kaikkiin skandinaaveihin niin sanottuna viikinkiaikana.³⁸ Tutkielma noudattaa tätä periaatetta tulivat viikingit sitten Skandinaviasta tai skandinaavien asuttamilta ja Skandinavian ulkopuolisilta alueilta tai oli kyse merirosvoista, satureista tai ”siviileistä”. Alkuperäislähteissä viikingit esiintyvät myös pohjanmiehinä, tanskalaisina, ryöstelyarmeijoina ja ennen kaikkea pakanoina.

---

37 BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, passim. Reptonin linnoituksen tarkan käsittelemisen ongelma on siinä, että arkeologisen tutkimuksen suorittaneet ovat hitaita julkaisemaan tutkimustuloksiaan.

38 WILLIAMS 2014a, 17-18; WILLIAMS 2014b, 80.

Tutkielmassa käyttämäni termit, kuten Englanti ja Norja sekä tanskalaiset ja norjalaiset, viittaavat vain nykyisiin maantieteellisiin alueisiin tai sieltä tulijoihin, eikä niillä siten tarkoiteta valtioita tai kansallisuuksiakaan. Myöhemmällä viikinkiajalla voidaan puhua jo Englannista, mutta aikajaksoni alussa alue koostui anglosaksista kuningaskunnista, joista tärkeimmät olivat East Anglia, Mercia, Wessex ja Northumbria.³⁹ Samoin Skandinavia muodostui erillisistä heimoista, pikkukuningaskunnista ja päällikkökunnista, mutta viikinkiajan lopulla niissä oli jo kuningaskuntia, joihin voidaan viitata esimerkiksi ”Tanskana” tai ”Norjana”.

Käytän anglosaksisista ja skandinaavisista nimistä niiden standardoituja muinaisenglantilaisia ja muinaisnorjalaisia muotoja, joita vastaavat suomalaiset nimet voi löytää tutkielman liitteestä. Osa suomalaisista noudattaa nykyenglannin muotoa, mutta on muistettava, että tutkimuskirjallisuudessa tulee vastaan myös monenlaisia muita kirjoitusmuotoja, sillä esimerkiksi anglosaksisissa nimissä kirjain A voi löytyä muodossa E tai Æ. Tässä tutkielmassa esimerkiksi anglosaksien kuningas Alfred Suuri noudattaa muotoa Ælfred. Monilla tutkielmassa esiintyvillä nimillä ei ole suomalaistettua vastinetta, jolloin alkuperäiskielisten nimien käyttö on yhtenäistä. Lisäksi eri nimitraditioiden moninaisuuden ja sekavuuden vuoksi on selkeämpää turvautua alkuperäisiin nimiin, jotka ovat kaikkien selvitettävissä.

Tutkielmassa esiintyvät vuosiluvut noudattavat alkuperäisaineistoon viitatessani SWANTONIN Anglosaksien kronikan edition korjattuja vuosilukuja, jotka viitteissä ovat hakasulkeissa. Kronikan vuosi ei ala tammikuusta kuten nykyinen kalenteri, vaan vuosi voitiin jäsentää vanhan roomalaisen verojakson, hallitsijoiden avioliittojen ja kuolemien tai joulun mukaan. Kronikka ei noudatakaan yhtä systeemiä, mikä vaikeuttaa vuosien määrittämistä.⁴⁰ Käyttämäni vuosiluvut saattavat siten poiketa siitä tutkimuskirjallisuudesta, joka viittaa kronikan varsinaisiin vuosiin.

---

39 Ks. liitteet.

40 SWANTON 2000, xv-xvi.

2. Skandinavia ja Englanti viikinkiajalla

2.1. Kuningaskunnat, soturit ja soturitalous

Skandinavia muodostui varhaisella viikinkiajalla heimoista, päällikkökunnista ja pikkukuningaskunnista. Minkäänlaisia yhtenäisiä alueita, kuten ”Norja”, ”Tanska” tai ”Ruotsi”, ei ollut. Viikinkiajan aikana jotkin alueet saattoivat yhdistyä hetkittäin, mutta varsinainen kuningaskuntien syntyminen tapahtui viikinkiajan lopulla kristinuskon ja muun Manner-Euroopan vaikutuksen johdosta. Keskustelu siitä, milloin ja miten alueet yhdistyivät sisäisesti ja muodostivat yhtenäisiä kuningaskuntia sekä ennen kaikkea kuinka vahvoja valtakunnat olivat, on vilkasta, sillä arkeologiset ja historialliset lähteet ovat tarjonneet välillä ristiriitaisiakin ja harhaanjohtavia vastauksia. Keskustelua on vääristänyt erityisesti sen yhteys nationalismiin Skandinaviassa.

Tanska oli Euroopan vaikutuksen suhteen erilaisessa asemassa, sillä se sijaitsi muun Euroopan välittömässä yhteydessä. Alue muodostui heimoista, joista ”tanskalaiset” olivat mahdollisesti merkittävin ja perustivat jonkinlaisen kuningaskunnan jo 700-luvulla pitkän heimojen ja heimoliittoumien yhdistämisprosessin tuloksena. Suuri muutos tapahtui 900-luvun puolivälissä ja jälkipuolella poliittisesti ja taloudellisesti sekä kristinuskon leviämisen suhteen, kun melko nuoren hallitsijasuvun jäsen Haraldr blátǫnn Gormsson tuli tanskalaisten kuninkaaksi. Hän suojautui muun muassa poliittisilla kytköksillä, rakennushankkeilla ja kristinuskoon kääntymisellä etelän saksalaisia vastaan. 970-luvulta lähtien Haraldria kohtasi kuitenkin poliittinen ja sotilaallinen epäonnistuminen samalla kun taloudellinen tilanne alkoi huonontua, ja hän kuolikin poikansa Sveinn Tjúguskeggin kapinoitua ja ajettua kuninkaan pakoon.⁴¹

Sveinnin hallintoajasta ja asemasta kuninkaana tiedetään hyvin vähän, mutta syy siihen, miksi hän lähti ryöstelemään Englantia norjalaisen Óláfr Tryggvasonin kanssa, saattoi olla taloudellinen. Sveinn kuoli vuonna 1014 Englannissa, mitä seurasi hänen poikansa Haraldrin hallintokausi ja lopulta Knútr inn ríkin viikinkivaltakunta, johon kuului Englanti, Tanska, Norja ja palanen Ruotsia. Hän edisti Tanskan alueen integroitumista kristilliseen Eurooppaan, painatti kolikoita Englannin mallin mukaisesti ja edisti kirkollista kehitystä englantilaisten kirkonmiesten avulla. Norja ja Ruotsi aiheuttivat kapinoillaan kuitenkin hankaluuksia, jotka hän vaikeuksien ja väkivallan kautta sekä

---

41 ROESDAHL 2008, 652-7.

liittoumien avulla rauhoitti.⁴² Kuninkaan kuoltua vuonna 1035 suuri valtakunta kuitenkin hajosi pian.

Norja oli jakautunut omilla nimillään tunnetuiksi, juuriltaan esihistoriallisiksi alueiksi, joilla asui omalla, etnisellä tai heimonimellä tunnettu väestö, joita sisäisesti yhdisti maantieteellinen sijainti eikä poliittinen voima. 800-luvun puolivälissä Haraldr hinn hárfagri, joka hallitsi pikkukuningaskuntaa Lounais-Norjassa, laajensi valtakuntaansa sotien avulla melkein koko Norjaan, mutta hallitsi vain muodollisesti pohjoisosaa. Haraldria seurasivat hänen kaksi poikaansa vuoron perään. 950-luvun puolivälissä Tanska oli vahvistunut Haraldr blátǫnn Gormssonin hallinnassa, ja tämä valtasikin Norjan alueen itselleen, mutta alue jakaantui hallitsevien alikuninkaiden kesken, kunnes osa Norjan alueista sai itsenäisyyden vuosisadan lopulla. Muun muassa Óláfr Tryggvason irrotti Englannista ryöstämillään varoilla alueita tanskalaisten vallasta ja tuli Norjan kuninkaaksi vuonna 995 edistään samalla kristinuskon leviämistä, sillä hänet oli kastettu Englannissa. Tanskan kuningas Knútr inn ríki valloitti Norjan vuonna 1028, mutta tämän viikinkivaltakunnan hajottua Norjaan asetui paikallinen hallitsijasuku ja alue alkoi yhdistyä vähitellen.⁴³

Viikinkiajalla siirryttiin pakanallisesta soturiyhteiskunnasta, jossa taistelu ja kuninkaiden kilpailu painottui, yhdistyneisiin, kristittyihin kuningaskuntiin. Uskonnon muutoksen rinnalla ryöstely muuttui verotukseksi ja näin soturi sotilaaksi, sillä hopeaa ryhdyttiin painamaan ja talous kaupallistamaan sen sijaan, että arvotavara annettaisiin lahjaksi sosiaalisten ja poliittisten suhteiden ylläpitämiseksi. Sosiaalinen muutos olikin mullistava, mutta kehitys ei missään nimessä ollut täydellinen viikinkiajan loppuun tultaessa.⁴⁴

Lahjan antaminen ja vastaanottaminen olivatkin viikinkiajan Skandinavian yhteiskunnissa ja aiemmissa germaanisissa yhteiskunnissa ylempien luokkien toiminnan keskiössä. Se oli yhtä aikaa vapaaehtoista ja sosiaalinen velvollisuus. Hopeasta, kullasta, koruista, aseista ja muusta rikkaudesta tuli luopua, jotta niiden tuoma statuslisä saatiin näytettyä. Skandinavian yhteiskunnat olivat periaatteessa tasa-arvoisia, mikä tarkoitti kuitenkin sitä, että kilpailu oli erittäin tärkeä elementti yksilöiden ja perheiden

---

42 LUND 1997, 167-81.

43 KRAG 2008, 645-8.

44 HEDEAGER 1994, passim.

elämässä, sillä asemaa tuli puolustaa koko ajan ja epäonnistuminen tuli kalliiksi. Kuninkaat ja päälliköt olivatkin sotapäälliköiden lisäksi ennen kaikkea lahjojen jakajia, minkä vuoksi ryöstely ja sodankäynti olivat keskeisiä toimintamuotoja, joilla omaisuutta kasvatettiin ja näin ylläpidettiin sosiaalisia ja poliittisia suhteita. Viikinkiretket kohdistuivat kaikkialla hopeaan ja kultaan oli kyseessä sitten ryöstö- tai kaupparetki. Niitä hankittiin niin Länsi-Euroopasta kuin arabimaista, mikä näkyy suurina rahalöytöinä Skandinaviassa. Oikeastaan voidaankin puhua soturitaloudesta, jonka liikuttajana oli väkivalta, mutta samaan aikaan Skandinaviaan ilmestyi vilkkaita kauppapaikkoja, jotka ilmaisevat kapitalistisemmän systeemin rinnakkaista olemassaoloa.⁴⁵

Tässä yhteiskunnassa viikinkisoturit toimivat samalla tavoin kuin indoeurooppalaiseen soturikulttuurin kuulunut, latinankielisen nimityksen saanut *comitatus*, jolla tarkoitetaan omassa, ehkä osin muusta yhteiskunnasta erillään olleessa alakulttuurissa toiminutta soturijoukkoa, joka rakentui johtajansa ympärille. Viikinkiajalla kristillisessä Euroopassa *comitatus*sta oli enää vain jälkiä muun muassa sankarirunoissa tai se muistutti enemmän suojelusuhdetta, joka toimi periaatteessa kuitenkin samoin. *Comitatus* koostui pääosin nuorista miehistä, jotka taistelivat ja tukivat johtajaansa, joka taas antoi sotureilleen mahdollisuuden parantaa omaa asemaansa ja statustaan, kun johtajan, jonka läheisyydessä olemisessa oli myös kunnia-arvoa, tuli jakaa omaisuuttaan sotureilleen. Tämä synnytti vastavuoroisuudessaan kunnian ja omaisuuden yhdistävän siteen.⁴⁶

Kuningaskuntien ja keskittyneemmän vallan tutkiminen on johtanut kysymykseen siitä, miten Länsi-Eurooppaa kierrelleet viikinkisotajoukot rakentuivat: oliko kyse useiden ryhmien yhteenliittymistä vaiko velvollisuuteen perustuvista, jopa kansallisistakin armeijoista? Richard ABELS on perustellut, että anglosaksit erottelivat tietoisesti sanavalinnoillaan 800-luvun viikinkijoukot varsinaisista, organisoiduista armeijoista ja että viikinkijoukot koostuivat pienempien joukkojen yhteenliittymistä. Samoin frankkilähteet viittaavat tällaiseen viikinkijoukkojen luonteeseen.⁴⁷ Tässä tutkielmassa seuraan ABELSin lisäksi Nils LUNDIN käsitystä. Hänen mukaansa kuningaskunnista huolimatta myös 900-luvun lopulta lähtien viikinkijoukot rakentuivat pienemmistä ja

---

45 HEDEAGER 1994, 132-3, passim.

46 LINE 2015, 240-3.

47 ABELS 2003, passim.

erillisistä ryhmistä, jotka sitoutuivat toisiinsa löyhästi. Yksittäisten ryhmien muinaisnorjalainen nimitys oli *lið*. Sana esiintyy muun muassa monissa viikinkiaikaisissa riimukivissä, joissa esimerkiksi mainitaan kiven pystyttäjän olleen ryöstöretkellä käyneen *liðin* jäsen tai joissa ne liittyvät kuninkaiden joukkoihin, kuten Knútr inn ríkin soturijoukkoon tai Bysantin keisarin varjagikaartiin. Käytännössä ryhmä saattoi kerääntyä kenen tahansa kykenevän tai tarpeeksi rikkaan ympärille, kunhan tämä pystyi maksamaan sotureilleen näiden palveluksesta esimerkiksi ravinnolla, aseilla ja ryöstösaaliilla. *Liðin* jäsenet kutsuivat toisiaan tovereiksi, veljiksi tai nimityksillä *hembægar*⁴⁸ tai *húskarlar*^{49,50}. Ne voidaankin sisäiseltä dynamiikaltaan sekä myös kokonaisuudessaan rinnastaa *comitatukseen*.

Viikinkisodankäynnin taustalla olleet rakenteet ovat kuitenkin olleet vilkkaan keskustelun kohteita, eikä yksimielisyyttä ole. Lakitekstit 1200-luvun Tanskasta ja Norjasta sekä 1200- ja 1300-lukujen vaihteen Ruotsista mainitsevat *leiðangr*-nimisen nostojärjestelmän, joka velvoittaa meripalvelukseen palkkaa vastaan ja saattoi vaatia sotilaan hankkimaan itse varustuksensa sekä säätää sakkoja velvollisuuden laiminlyönnistä. Järjestelmän yksityiskohdat vaihtelivat alueittain jopa kuningaskuntien sisällä. *Leiðangr* -sanaa käytetään myös joissakin viikinkiaikaisissa lähteissä sekä saagoissa, mutta sillä voitiin tarkoittaa esimerkiksi sotaretkeä tai laivastoa.⁵¹

Useat historioitsijat ovatkin heijastelleet myöhempää *leiðangria* viikinkiaikaan ja jopa tätä edeltäneeseen aikaan, minkä vuoksi viime vuosikymmeniin asti on uskottu, että Tanskassa oli organisoitu, kuningaskunnan kanssa kehittynyt puolustusjärjestelmä. Perusteluina on käytetty muun muassa Norjasta löytyneitä venevajoja sekä Roskildesta, Tanskasta löydettyä Skuldelev 5 -laivaa, jota oli korjailtu paljon, eikä sitä siksi ole uskottu ylimyksen laivaksi. Monet tutkijat, joista tärkein LUND oli, ryhtyivät 1980-luvulta lähtien kritisoimaan *leiðangrin* heijastamista viikinkiaikaan, sillä esimerkiksi

---

48 Joku, joka on hyväksynyt kodin joltakin toiselta eli liittynyt toisen talouteen.

49 ”Talomies”.

50 LUND 1986, passim. *Liðin* voidaan rinnastaa muinaisnorjalainen sana *hirð*, joka lainattiin noin vuoden 1000 paikkeilla muinaisenglannista, jossa *hired* tarkoitti taloutta tai perhettä ilman yhteyttä johtajaan. *Hirð*-sanalla tarkoitettiin kuitenkin kuninkaan tai jaarlin seuraajajoukkoa ja henkivartiostoa, mutta sana kehittyi myöhemmin keskiajalla tarkoittamaan käytännössä kuninkaan hovivaivajoukkoa ja virkamiehiä. FOOTE & WILSON 1980, 100-105. Sana tuntuukin korvanneen aikaisemman *liðin*, mutta molemmat seurasivat ideassaan *comitatusta*.

51 WILLIAMS 2008, 199; LINE 2015, 90-101.

sotavelvollisuus on yleisesti liitetty vahvaan keskusvaltaan, mikä viikinkiajan Skandinaviasta puuttui.⁵²

Toisaalta esimerkiksi WILLIAMS uskoo jonkinlaisen myöhempää *leiðangr*-systeemia muistuttaneen, alkeellisen järjestelmän olleen käytössä joissakin osissa Norjaa ja mahdollisesti myös Tanskaa jo 900-luvulla, sillä anglosakseilla oli tuolloin *leiðangria* muistuttava järjestelmä käytössään ja 900-luvun norjalainen kuningas Hákon góði kasvatettiin anglosaksien hovissa. Järjestelmä olisi kuitenkin ollut pääasiassa puolustuksellinen, eikä sillä siksi saattanut olla vaikutusta viikinkiretkiin. Tanskalaisten ja frankkien väliset rajasodat saattoivat kuitenkin olla jossakin määrin ”kansallisia”. Arkeologisia merkkejä soturijärjestelmän standardisoinnista ja organisoitumisesta ovat esimerkiksi aseet, jotka myöhemmällä viikinkiajalla yhtenäistyvät ympäri Eurooppaa. Samaa henkivät myös Tanskan *trelleborgit*, pyöreät linnoitukset, jotka rakennettiin 980-luvulla, mutta toisaalta näiden linnoitusten on osoitettu olleen vain väliaikaisia.⁵³

2.2. Anglosaksien puolustus

Myös anglosaksien sotilasjärjestelmä on ollut pitkän ja vilkkaan keskustelun aiheena. Vanhemmissa, nyt jo hylätyissä käsityksissä on korostettu *ceorlin*, vapaan maanomistajan ja hallitsijan laillista suhdetta. 1800-luvun ja 1900-luvun alun ajatuksia mukaillen libertaarisisessa yhteiskunnassa maanomistajalla oli oikeus puolustaa valtiotaan.⁵⁴ Käsitys vaihtui vapaan yksilön oikeudesta valikoituun nostoväkeen, *select fyrd*, mutta käsitys kansallisesta sotajoukosta, *great fyrd*, on edelleenkin läsnä ei-akateemisissa keskusteluissa.⁵⁵ Nykyisissä käsityksissä on korostettu eliitin sotilaallista funktiota, vaikkakin koko järjestelmän yksityiskohdista ei olla tutkijajoukossa yksimielisiä.⁵⁶

Perinteisesti anglosaksisessa Englannissa sotajoukon keskeisin osa oli kuninkaan henkilökohtaisista seuraajista muodostettu soturijoukko. Joukon toiminta heijasteli viikinkijoukkojen vastavuoroisuutta, mutta soturit saivat palveluksestaan usein palkkioksi maanomistuksia. Yläluokan jäsenillä oli myös omat seurueensa, jotka voitiin

52 WILLIAMS 2008, 199; LINE 2015, 90-101.

53 WILLIAMS 2014b, 108-14.

54 LAVELLE 2012, 47-55.

55 LINE 2015, 65.

56 Ks. kattavin katsaus anglosaksien sodankäynnin historiaan ja sen tutkimushistoriaan LAVELLE 2012.

myös kutsua kokoon sotajoukkoa varten. Sotapalvelus oli muutenkin pitkälti sidoksissa maaomistukseen, minkä takia ongelmaksi muodostui enenevä maan lahjoittaminen kirkolle, mikä vähensi satureiden määrää. Viimeistään 700-luvun lopulla Merciasa ja Kentissä sekä 800-lukuun mennessä myös Wessexissä otettiin käyttöön kolme velvollisuutta: linnoitustyö, siltatyö ja sotapalvelus. Esimerkiksi kirkko velvoitettiin rakennus- ja korjaustöihin, mutta sen sotavelvollisuus vaihteli. 800-luvun alussa ryhdyttiin määrittelemään sotapalveluksen määrä suhteessa maa-alaan: tietyn suuruisen maa-alueen omistajan tuli tarjota tietty määrä sotilaita kuninkaan palvelukseen. Esimerkiksi viittä *hide*-yksikköä⁵⁷ kohti tuli varustaa yksi mies. Sotavelvollisuus säilyi suurelta osin samantapaisena normanniaikaan asti.⁵⁸

Suuri pakana-armeija sai kuitenkin aikaan muutoksia puolustuksen ja sotilaiden organisoimisessa anglosaksisessa Englannissa. Samanlaisia reaktioita viikinkiretkiin oli myös muualla kristityssä Euroopassa, jossa keskityttiin linnoitusten ja pysyvän armeijan kehittämiseen sekä palkkasoturien hankkimiseen. Anglosaksisista kuningaskunnista ainoastaan Wessex oli selviytynyt, ja kuningas Ælfred ryhtyikin uudistamaan kuningaskuntansa puolustusta rakentamalla tiheän joukon linnoituksia, *burh*, joissa oli pysyvä varuskunta. Ælfred uudisti myös laivastoaan ja sotajoukkoaan, joka oli muun muassa liian hidaskäyttöinen sodankäyntiin. Jokaisen palvelukseen velvoitetun miehen tuli palvella kolmasosan vuodesta alueensa *burhissa*, kolmasosan kenttäarmeijassa ja viettää loput kotonaan. Nämä kolme osaa vuorottelivat kausittain eri tehtävissä. Tämä mahdollisti nopeamman sotajoukon kokoamisen, kun sotilaat voitiin koota linnoituksista lukuisten, yksittäisten kokoontumispaikkojen sijaan. Eduksi oli myös se, että joukot viettivät aikaa samassa paikassa ja pystyivät näin harjoittelemaan samalla ryhmällä.⁵⁹

Lisäksi oli mahdollista kutsua hätätilassa tukijoukkoja erillisesti velvoitetusta ryhmästä, minkä lisäksi myös kotona olleet joukot pystyttiin kutsumaan, jos tarve niin vaati. Käytännössä palvelukseen osallistui rikkaampi vähemmistö. Ælfredin uudistukset pyrkivät saamaan sotapalveluksen laajalta maanomistajajoukolta, mikä teki tämän periaatteessa vähemmän riippuvaiseksi yläluokan ja näiden seuraajien tuesta, mutta käytännössä kuninkaan suhde heihin parani maanomistusten jaon, palvelusten ja

---

57 *Hidellä* mitattiin maa-alan sijaan ennemminkin maan tuottoa.

58 LINE 2015, 71-3.

59 HALSALL 2013, elektr.; LINE 2015, 71-7.

vastavuoroisuuden vuoksi. Uudistetun järjestelmän ansiosta Wessex onnistui 900-luvun ensimmäisellä puoliskolla valtaamaan suuren osan Englantia, minkä myötä myös linnoituksia rakennettiin enemmän.⁶⁰

Englannin sotajärjestelmän kehittäminen edisti kuninkaan vallan kasvua ja valtakunnan hallinnon kehittämistä. Ælfredin valtakausi johtikin yhtenäisen Englannin kuningaskunnan ja tehokkaan mutta vaativan keskushallinnon syntyyn. Uudistukset toimivat perustana myöhemmälle anglosaksiselle ajalle. Velvoitettujen maanomistajien tarjoama sotajoukko toimi keskiössä myös viikinkijoukkojen saapuessa uudelleen Englantiin 900-luvun lopulla, mutta uudet viikinkiretket olivat sotilaallinen katastrofi kuningas Æþelræd Unrædille, jonka valtakunnan puolustusrakenteet olivat rapistuneet. *Burhit* olivat muuttuneet kaupungeiksi, jotka olivat hallinnollisia keskuksia mutta joissa ei enää ollut varuskuntaa. Uuden viikinkiajan alussa ongelmiin kuitenkin puututtiin, ja Englantiin rakennettiin uusia linnoituksia, minkä lisäksi sotajoukkoja ja laivastoa vahvistettiin.⁶¹

Viikinkien seurauksena myös palkkasoturit nousivat entistä suurempaan arvoon kristityssä Euroopassa. Palkkasoturit olivat olleet lähes olemattomia 400-luvulta 800-luvulle, sillä sotilaat palkittiin pääasiassa maalla eikä rahalla, jolloin sotilaalla, joka palveluksen päätyttyä katkaisi kaikki siteet herraansa, ei ollut mahdollisuuksia toimia. Tähän vaikutti myös soturieliitin ajattelumaailma, joka korosti erityisesti lojaalisuutta. Viikinkien ja talouskasvun seurauksena tilanne muuttui ja esimerkiksi skandinaavit itse olivat hyvin usein palkkasotureina.⁶² 900-luvun loppuun mennessä myös Englannin talous kehittyi, jolloin osalle sotajoukosta alettiin maksaa palkkaa ja osa sotajoukosta yksityistettiin. Esimerkiksi piispat ja myöhemmin maalliset magnaatit saattoivat saada etuoikeuden yksityiseen sotajoukkoon. Tämä antoi mahdollisuudet myös palkkasoturien palkkaamisen, mitä tapahtui kuitenkin vain pakon edessä, sillä vanhat arvot määrittivät pitkälti järjestelmää edelleen.⁶³

---

60 HALSALL 2013, elektr; LINE 2015, 71-7.

61 ABELS 1997, 258, 262; ABELS 2001, passim. Vrt. myös LAVELLE 2012, jonka mukaan anglosaksien järjestelmä oli hyvin organisoitu toisellakin viikinkiajalla.

62 ABELS 2008, passim; HALSALL 2013, luku *Responses to the Vikings*, elektr.

63 ABELS 2008, passim.

2.3. Viikingit Englannissa

Viikinkiajan katsotaan alkaneen Englannissa vuonna 793, kun viikingit ryöstivät Lindisfarnen luostarin Northumbriassa, Pohjois-Englannissa, vaikka joitakin vuosia aikaisemmin Etelä-Englantia oli lähteiden mukaan jo ryöstelty. Viikingit kulkivat pienissä joukoissa seikkailun, maineen ja rikkauksien perässä ryöstellen myös manteretta ja koko Britteinsaaria. Viikinkiretket tulisikin nähdä Britannian, Irlannin ja mantereen käsittävänä ilmiönä, sillä kaikissa tilanteissa ei ole selvää tuliko viikinkijoukko suoraan Skandinaviasta vai viikinkien vaikutusalueelta; viikinkien vaiheet eri alueilla olivat sidoksissa menestykseen toisilla. Suuri osa ryöstelyä oli aluksi kausittaista eli ryhmät palasivat takaisin Skandinaviaan talven tultua, mutta vähitellen jotkin ryhmät ryhtyivät talvehtimaan myös ryöstämillään alueilla. Nämä pienet ryhmät saattoivat aika ajoin myös yhdistyä ja näin toimia tehokkaammin kohdealueellaan, mutta Englannin viikinkiajan ensimmäisten vuosikymmenten aikana viikinkitoiminnasta oli satunnaista. Ryöstely kuitenkin kiihtyi 830-luvulla, jolloin viikinkien kanssa käytiin myös taisteluja. 850-luvulla viikinkiuhallalla alkoi olla pysyviä vaikutuksia Englantiin, kun joukot talvehtivat toistuvasti muun muassa saarilla.⁶⁴

Vuonna 865 viikinkitoiminnassa tapahtui merkittävä muutos, kun Englantiin saapui niin sanottu Suuri pakana-armeija, muinaisengl. *mycel hæðen here*, joka seuraavina vuosina kulki laajalti sisämaassa erilaisin tavoittein kuin pienet ryöstelyjoukot. Sen keskeisimmät komentajat olivat Hálfðan, Ívarr hinn Beinlausir ja myöhemmin Guðrum. Sotajoukko koostui suoraan Skandinaviasta tulleista joukoista, mutta käsitti myös joukkoja, jotka olivat kierrelleet mantereella ja Irlannissa. Ensimmäiseksi pakana-armeija saapui ja alistui East Anglian. Vuonna 866 se meni Northumbriaan ja vuonna 867 Merciaan, josta se palasi takaisin pohjoiseen vain palatakseen Mercian kautta East Angliaan vuonna 869. Joukko tyytyi tekemään vain sopimuksia kuningaskuntien kanssa mutta järjesti vähitellen jonkinlaista hallintoa. East Angliasta viikingit hyökkäsivät Wessexiin vuonna 871. Ashdownin taistelun ja rauhan jälkeen se palasi takaa ajettuna Merciaan, jossa se talvehti muun muassa Reptonissa vuosina 873-874 alistaen kuningaskunnan lopullisesti nukkehallitsijan avulla. Suuri pakana-armeija jakaantui tällöin kahtia, kun Hálfðan suuntasi pohjoiseen ja asutti Northumbrian, jonne muodostui Yorkin viikinkikuningaskunta. Guðrum jatkoi muun joukon kanssa Cambridgeen, josta he aloittivat hyökkäyksen Wessexiin. Sotajoukko kulki viimeisen jäljellä olevan

---

64 KEYNES 1997, 50-52.

kuningaskunnan halki kahden vuoden ajan, kunnes se palasi Merciaan ja osa joukosta asettui sinne. Guðrum jatkoi kuitenkin viimeiseen hyökkäykseen Wessexiä kohti vuonna 878, minkä seurauksena Wessexin kuningas Ælfred ajautui ahtaalle ja kuningaskunta oli lähellä luhistumista, mutta viimeisessä taistelussa Edingtonissa anglosaksit voittivat viimein ja kasteeseen pakotettu Guðrum siirtyi perustamaan East Angliaan oman kuningaskuntansa, jonka raja Wessexiin määriteltiin sopimuksella.⁶⁵

Voiton jälkeen kuningas Ælfred ryhtyi varmistamaan, ettei samanlaiseen invaasioon enää pystyttäisi. Esikuvanaan mantereen frankkihallsijat Ælfred muun muassa rakennutti uuden linnoitusjärjestelmän kuningaskuntansa halki ja jakoi sotajoukkonsa kahteen osaan, joista toinen olisi aina valmiina. Hän myös elvytti uskonnonharjoittamisen ja oppineisuuden, jotka olivat kärsineet viikinkiretkistä. Anglosaksien parissa alkoi muodostua käsitys yhteisestä identiteetistä, kun kuningaskunnista jäljelle oli jäänyt vain Wessex.⁶⁶

Yorkin viikingit sulautuivat nopeasti pohjoisenglantilaiseen yhteiskuntaan esimerkiksi uskonnon osalta, sillä kirkko näki kannattavammaksi myötäillä viikinkejä kuin kokea uudelleen aikaisemmat kärsimyksensä. Yorkin kristitty viikinkihallsija Guthfrith otti 880-luvulla kirkon suojelukseensa, mikä edesauttoi alueen rauhoittumista Suuren pakana-armeijan jälkeen. 900-luvulle tultaessa Yorkin kuningaskunta muodosti vastapainon etelän Wessexille. Se tunnustettiin myös mantereen politiikassa niin, että maanpaossa ollut Wessexin prinssi pystyi liittoutumaan kuningaskunnan kanssa ilman häpeää. Kehitys kuitenkin loppui vuosina 909-910, jolloin liittouma päättyi ja Wessex hyökkäsi Northumbriaan.⁶⁷

Samaan aikaan Yorkin kehityksen kanssa Hæsten-nimisen viikingin sotajoukko ryösteli frankkivaltakunnassa, kunnes se saapui Englantiin 890-luvun alussa, jolloin *Danelagenin* viikingit liittoutuivat sen kanssa. Eteneminen torjuttiin aluksi, mutta viikingit pääsivät Merciaan, joka oli Suuren pakana-armeijan seurauksena romahtanut. Vuonna 883 Merciaa hallitsi suurelta osin eräs ylimys, Æðelred, joka suosi viikinkien sijaan Wessexiä. Tämän seurauksena alue siirtyi avioliiton kautta vähitellen epäsuorasti Wessexin Ælfredin haltuun. 890-luvulla viikingit ryöstelivät ja yrittivät vallata

---

65 KEYNES 1997, 52-7.

66 KEYNES 1997, 57-63.

67 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 77-8.

anglosaksien alueita vuoteen 896 asti, jolloin onnistuneen puolustuksen takia joukko jakaantui: osa meni Yorkiin ja East Angliaan ja osa jatkoi mantereelle. Uudet asuttajat vahvistivat *Danelagenina* tunnetun alueen vakiintumisen.⁶⁸ 900-luvun *Danelagenista* on hyvin vähän kirjallisia mainintoja. Sen uudelleenvaltaus tunnetaan, mutta se, mitä alueella tapahtui sisäisesti, miten se kehittyi ja miten sitä hallittiin, on pitkälti hämärän peitossa.

Viikinkiasutus ei saanut suuria määriä uusia asuttajia suoraan Skandinaviasta 800-luvun lopulla eikä 900-luvulla, vaan pääasiassa asutuksesta vastuussa olivat sotajoukot, jotka olivat kierrelleet Britteinsaaria. *Danelagenista* suuri osa olikin anglosaksien asuttamaa mutta viikinkien alistamaa. Skandinaavinen vaikutus oli kuitenkin suurta, vaikka muutokset tapahtuivat pitkän ajan kuluessa. Tärkein todiste vaikutuksesta on kielellinen, sillä lukuisat paikannimet saivat vaikutteita skandinaavisista kielistä. Muun muassa *by-* ja *thorpe-*osat paikannimissä ovat seurausta tulijoiden kielen vaikutuksesta. Materiaaliset jäljet eivät ole yhtä selkeitä, mikä viittaisi siihen, että viikingit sulautuivat nopeasti alkuperäisväestöön. *Danelagenin* lähdeaineisto jättääkin paljon tulkinnan varaan: oliko kyse suurista sotajoukoista, jotka saivat tukea maanviljelijöiden migraatiosta vai pienistä joukoista, jotka alistivat alueen poliittisesti? Toisaalta myös asutuksen kehityksestä voidaan spekuloida: avioituivatko ja sekoittuivatko viikingit paikallisiin vai oliko asutus aluksi pienimuotoista mutta levisi myöhemmin laajemmalle? Näillä kysymyksillä on vaikutus siihen, missä määrin kyse oli ”tanskalaisesta” tai ”anglotanskalaisesta” yhteisöstä ja identiteetistä.⁶⁹

Viikinkien vaikutus 800-luvulla oli johtanut anglosaksien yhdistymiseen, kun vanhat kuningaskunnat olivat tuhoutuneet. Ainoana säilynyt Wessex olikin luonnollisesti kiinnostunut koko Englannin valtaamisesta. Sen kuningas – ensin Ælfred, sitten hänen poikansa Edward – tunnettiin uudessa hengessä ”Anglosaksien kuninkaana” eikä vain vanhan Wessexin hallitsijana. *Danelagen* valloitettiin hitaasti. 900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen kapinoiden ja anglosaksien ja East Anglian viikinkien välisten sotien jälkeen Edward aloitti systemaattisen Englannin valtaamisen. East Anglian viikinkikuningaskunta vallattiin vuonna 917, ja Mercia liitettiin virallisesti 919, mutta York aiheutti hankaluuksia yhteyksillään Dublinin viikinkeihin. Englanti oli vihdoinkin

---

68 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 78-80.

69 KEYNES 1997, 63-9.

vallattu 950-luvun puoliväliin mennessä. Valloitetuilla alueilla skandinaavit osallistuivat ainakin hetken aikaa uuden kuninkaan hallintoon, ja alue säilytti pitkään historiansa synnyttämien erojen takia ”tanskalaisen” identiteetin – se tunnettiin niin sanotusti ”Tanskan lain” alueena – väistämättömästi sekoittumisesta huolimatta.⁷⁰

Englanti oli rauhassa viikingeilä muutaman vuosikymmenen ajan, kunnes anglosaksien kuningas Æþelræd Unrædin valtakaudella, 980-luvulla ryöstöretket alkoivat uudestaan. Retkiä tehtiin Irlanninmereltä ja Skandinaviasta käsin, vaikkakin niiden merkitys oli vielä tässä vaiheessa paikallinen. Tämä johti toisen, 860- ja 870-lukuihin rinnastettavan invaasioiden kauden alkamiseen. Uudella kaudella viikinkien vaikutus Englantiin olikin suuri. Anglosaksien viikinkien vastaiseen strategiaan kuului kuusi piirrettä: Viikingeilä turvauduttiin maksamalla näille niin sanottu *danegeld* eli lahjus, palkkaamalla nämä omalle puolelle tai kastamalla nämä. Lisäksi anglosaksit yrittivät liittoutua normannien kanssa, uudistaa hallinto- ja puolustusrakenteitaan ja vahvistaa uskonnollisia määräyksiä.⁷¹

Ryöstelyä seuraava vaihe oli vuosina 991-1005.⁷² KEYNESin tulkinnan mukaan tuona aikana Englannissa pysyi yksi viikinkijoukko, vaikka lähteiden perusteella tämä ei ole varmaa. Norjalainen Óláfr Tryggvason ja tanskalainen Sveinn Tjúguskegg saapuivat joukon kanssa Englantiin vuonna 991 ja taistelivat Maldonissa, minkä seurauksena nämä saivat anglosakseilta ensimmäisenä *danegeldin* 10 000 paunaa hopeaa. Joukko pysyi Englannin kaakkoisosissa 991-992, ryösteli Northumbriaa 993 ja palasi ryöstämään etelää 994, mikä johti jälleen anglosaksien lahjukseen, jolla ryöstely vältettiin hetken aikaa. Sveinn ja Óláfr lähtivät eri suuntiin – jälkimmäisestä tuli Norjan kuningas, kun taas muu joukko oli mahdollisesti anglosaksien palkkaamana suojelemassa heitä muilta viikingeilä. Ryöstely jatkui vuosina 997-1002, mutta vuonna 1003 Sveinn saapui takaisin ja teki suuremman retken sisämaahan, mutta hän joutui nälänhädän vuoksi palaamaan Tanskaan vuonna 1005.⁷³

Vuosina 1006 ja 1012 tehtiin kaksi suurempaa invaasioyritystä. Sotajoukko saapui ensimmäisenä vuonna Sandwichiin, ryöstellen eri paikoissa Wessexiä ja pitäessä

---

70 HAYWOOD 1995, 70-1; KEYNES 1997, 69-73.

71 KEYNES 1997, 76-82.

72 Huomaa, että liitteiden kartoissa vaiheet on jaettu eri tavalla.

73 KEYNES 1997, 73-5.

tukikohtaa Wightsaarella. Anglosaksien maksama lahjus ajoi joukon pois seuraavana vuonna. Vuonna 1009 Þorkell inn hávin johtama joukko saapui samalla tapaa Sandwichiin ja marssi eteläisen Englannin halki. Retki päättyi 1012 anglosaksien jälleen maksamaan *danegeldiin*. Kolmannessa vaiheessa vuosina 1013-1016 tehtiin jälleen kaksi invaasiota. Sveinn, joka nyt oli Tanskan kuningas, saapui jälleen sotajoukon kanssa vuonna 1013 Sandwichiin, josta hän jatkoi pohjoiseen Northumbriaan. *Danelagenin* alistuttua Sveinn jatkoi kohti etelää, jossa hänet lopulta tunnustettiin kuninkaaksi, sillä kuningas Æþelræd oli uhan alla pakotettu lähtemään maanpakoon Normandiaan. Sveinn kuitenkin kuoli saman tien vuonna 1014.⁷⁴

Englantilaiset olivat ehtineet valita Sveinnin Englannin kuninkaaksi, mutta tämän kuoltua he kutsuivat entisen kuninkaansa Æþelrædin takaisin maanpaosta Normandiasta. Sveinnin jälkeensä jättämä sotajoukko valitsi Knútrin kuninkaaksi, mikä ei kuitenkaan tehnyt tästä Tanskan kuningasta, sillä kuninkuuden peri Knútrin vanhempi veli Haraldr, jonka vastuulle myös osia Norjasta ja Ruotsista sisältänyt kuningaskunta oli jätetty. Valtakunta Skandinaviassa alkoikin hajota, kun Sveinnin kuoleman mahdollistamat norjalaiset ja ruotsalaiset päälliköt tarttuivat tilaisuuteen ja edistivät omia tavoitteitaan. Knútr oli syvällä *Danelagenin* alueella, mutta takaisin palannut Æþelræd ajoi hänet pois Tanskaan. Hankalassa tilanteessa hän päätti vahvistaa sotajoukkoaan ja vallata Englannin takaisin. Vuonna 1015 sotajoukko saapui jälleen Sandwichiin ryöstellen ensin Wessexiä ja hyökäten Midlandsiin, josta Knútr kulki kohti pohjoista Yorkiin asti. Hyökkäys takaisin etelään takasi voiton vuonna 1016, jolloin hän ja Englannin uusi kuningas Edmund tekivät sopimuksen, jossa he jakoivat valtakunnan. Edmundin kuoltua sen sai kuitenkin Knútr, joka peri myös Tanskan muutamaa vuotta myöhemmin.⁷⁵

Vallattuaan Englannin Knútr järjesteli kuningaskunnan hallintoa ja nimitti jaarleja hallitsemaan vanhojen anglosaksisten kuningaskuntien alueita, kun hän itse piti Wessexin hallussaan. Uuden hallinnon seurauksena suuri osa yhteiskunnan ylimmistä luokista korvautui uusilla miehillä, joista merkittävä osa oli tanskalaisia, mutta merkkejä kovin suuresta skandinaavisesta asutuksesta ei ole. Knútr lahjoitti maata ja uuden aseman tanskalaisille, jotka astuivat hänen palvelukseensa ja muodostivat uudelle

---

74 KEYNES 1997, 75-6.

75 LUND 1997, 171; KEYNES 1997, 76-82.

kuninkaalle välttämättömän sotajoukon. Tarvetta tälle olikin heti, sillä kuningaskunta kärsi välittömästi uusista viikinkihyökkäyksistä ja ryöstöistä.⁷⁶ Englannista tulikin ylimmiltä rakenteiltaan käytännössä anglotanskalainen.

Knútrin kuoleman jälkeen vuonna 1035 Englannin kuninkuus periytyi tämän pojille, jotka vuoron perään hallitsivat vuoteen 1042, jolloin valtaan palasi anglosaksinen kuningas. Avioliitot ja jälkeläiset 900-luvun lopulta lähtien olivat kuitenkin johtaneet tilanteeseen, jossa Englannin valtaistuimelle oli monia halukkaita. Vuonna 1066 Norjan Haraldr harðráði vaati valtakuntaa itselleen, mutta yritys jäi lyhyeksi, kun Haraldr kuoli välittömästi Stamfordin sillan taistelussa valloitettuaan vain Northumbrian. Onnistuneen invaasion tekikin Normandian herttua William, mikä aloitti normanniajan Englannissa. Vielä kahden vuosikymmenen ajan Skandinaviasta tehtiin kuitenkin oikeita valtakunnan valloitusyrityksiä, mutta perinteiset ryöstöretket jatkuivat jopa 1200-luvulle saakka.⁷⁷

---

76 LUND 1997, 172-3.

77 LUND 1997, 173-81.

3. Sotaretkellä meren takana

Ensimmäisessä invaasiossa Englantiin saapui viikinkisotajoukko, Suuri pakana-armeija, joka onnistui valtaamaan suuren osan Englantia, mutta toisessa invaasiossa joukkoja oli useita, joista vain viimeisimmät valtasivat Englannin. Joukot tulivat maantieteellisesti ja kulttuurillisesti Englannin ulkopuolelta, Skandinaviasta tai viikinkiretkien seurauksena eri puolilta Länsi-Eurooppaa. Tarkastelen viikinkijoukkoja tässä tilanteessa kolmen alakysymyksen avulla: Millaiset valmiudet sotajoukoilla oli huollon ja liikkumisen suhteen? Millaisia funktioita ja intressejä sotajoukoilla oli? Miten sotajoukot toimivat strategisesti sotaretkellä?

3.1. Salamasodan mahdollisuudet

Sotajoukkojen logistiikka nostetaan usein tärkeimmäksi sotajoukon toimintaa ja menestystä ohjaavaksi tekijäksi, jonka perusteella tutkijat usein arvioivat myös varhaiskeskiaikaisten sotajoukkojen kokoja. Keskiajan sotajoukkojen liike ja huolto ohjautuvat monenlaisten paikallisten ja ajallisten muuttajien, kuten ilmaston, kasvuolosuhteiden ja maantieteen, mukaan.⁷⁸ Tämän vuoksi sodankäynti ei ollut samanlaista kaikkialla, vaan sille oli erilaiset premissit. Tarkasteltaessa viikinkijoukkoja on taustana muistettava toisaalta sekä meren ja vesireittien tärkeys Skandinaviassa että Skandinavian ja Englannin välinen meriyhteys. Viikinkiaikaisessa Skandinaviassa tärkeimmät kauppapaikat ja toisaalta koko tunnettu ”viikinkimaailma” olivat vesireittien varrella, minkä lisäksi laivoilla oli suuri merkitys Skandinavian kulttuurille muun muassa mytologiassa.⁷⁹ Sitä kulttuuria, josta viikinkijoukot lähtivät, voikin hyvällä syyllä kutsua merelliseksi.

Yleisesti viikingit välttivät meren ylityksiä ja pyrkivät pitämään rannikon näkyvissään, kun he liikkuivat ja suunnistivat maa-alueelta toiselle. Suurin osa viikinkien toiminnasta kaikkialla viikinkien toiminta-alueella keskittyi siis rannikoille, maalle ja jokialueille uskaliaiden merenylitysten sijaan.⁸⁰ Viikinkiajan alkupuolen tärkein muutoskohta, joka johti myöhemmin Suureen pakana-armeijaan, tapahtui Anglosaksien kronikan mukaan vuonna 851, jolloin viikinkijoukko talvehti ensimmäisen kerran Englannissa Thanet-saarella, Kentin itärannikolla.⁸¹ Samoin juuri ennen kuin Suuri pakana-armeija saapui

78 Ks. esim. LINE 2015, 102-3.

79 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 118-9, 125-34.

80 GRIFFITH 2009, 88-9.

81 ASC, AE, 851.

East Angliaan vuonna 865, toinen viikinkijoukko ryösteli Kentiä Thanet-saarelta käsin.⁸² Yleisesti ottaen saarien voi ajatella olleen ”luonnollisia” linnoituksia, joita oli helppo puolustaa. Esimerkiksi Thanet sijaitsi ryöstelyä ajatellen lähellä Kentin ja Wessexin kuningaskuntia sekä toisaalta suunnistusta helpottanutta rannikkoa niin Englannissa kuin kanaalin toisella puolella mantereella. Vaikka pakana-armeijaa seurattessa rannikoiden ja saarten merkitys unohtuikin, saaret pysyivät varmasti viikinkien toiminnalle keskeisenä 800-luvun ajan.

Suuri pakana-armeija saapui East Angliaan vuonna 865,⁸³ eikä ole syytä olettaa, etteikö joukko saapunut sinne laivoin mereltä, vaikka kronikka ei sitä tai laivoja mainitsekaan. Suuri pakana-armeija liikkui pääsääntöisesti sisämaassa, sillä se onnistui systemaattisesti kaatamaan anglosaksiset kuningaskunnat ja siksi pysymään suhteellisen turvallisesti anglosaksisilla alueilla, mutta toisessa invaasiossa rannikkoa pitkin liikkuminen on ilmeisempää. Eri viikinkiryhmät liikkuvat usein etelärannikkoa pitkin Thamesjoen suun ja Walesin rannikon välillä.⁸⁴ Tällöin erityisesti Wightsaari toimi erittäin usein viikinkien pysähtymispaikkana, ”turvallisena istuimena”,⁸⁵ ja myös Sandwich Kentissä saattoi olla jonkinasteinen turvattu paikka, sillä viikinkien mainitaan olleen siellä usein ja sekä Sveinn että Knútr saapuivat invaasioidensa aluksi sinne.⁸⁶ Rannikkoa pitkin liikkuminen antoi mahdollisuuden tehdä nopeita ryöstöretkiä lähellä rannikkoa sijainneisiin kohteisiin ja mahdollisti nopean pakenemisen. Englannin pitkä rannikkolinja korostuukin selkeästi viikinkisotajoukkojen liikettä tarkasteltaessa. Onkin perusteltua sanoa, että yksi syy siihen, miksi viikinkisotajoukot olivat menestyksekkäitä Englannissa, oli se, että kyseessä oli saari, johon Skandinavian merellinen kulttuuri yhdistyi tehokkaasti.

Toisaalta mantereella olostaan huolimatta myös frankkivaltakunnassa leveät joet mahdollistivat suurien laivastojen pääsyn syvälle sisämaahan.⁸⁷ Joet tarjosivatkin jatkon rannikolle, ja esimerkiksi Trent-joen, joka kulki Humber-joesta etelään aivan Mercian kuningaskunnan sydämeen,⁸⁸ käytöstä on esimerkkejä. Vuonna 872 Suuresta pakana-

---

82 ASC, AE, 865.

83 ASC, AE, 866 [865].

84 Ks. tutkielman liitteet.

85 ASC, E, 1006.

86 ASC, E, 1013, 1015. Lisäksi vuonna 1009 anglosaksit asettavat Sandwichiin laivaston suojelemaan maata. ASC, E, 1009.

87 L'AVELLE 2012, 186.

88 Ks. anglosaksisen ajan joet HILL 1981, 10-11. Vesireiteistä on myös huomioitava Englannin kanaali.

armeijasta ainakin osa siirtyi oletettavasti tätä jokea pitkin Northumbriasta Torkseyhin ja lopulta joen varrella olevaan Reptoniin, josta käsin viikingit alistivat Mercian ja ajoivat sen kuninkaan maanpakoon.⁸⁹ Humber itsessään tarjosi pääsyn myös Yorkiin, mitä Suuresta pakana-armeijasta ainakin osa saattoi hyödyntää heti ensimmäisinä vuosinaan, kun joukko siirtyi East Angliasta pohjoiseen, vaikkakin kronikan mukaan se meni ”yli Humberin suun” saatuaan hevosia East Angliasta.⁹⁰ Toisessa invaasiossa myös Sveinn siirtyi kronikan mukaan laivoilla etelästä East Anglian kiertäen ja Humber- ja Trent-jokia pitkin sisämaahan vuonna 1013.⁹¹

Viikinkilaivojen matala syväys mahdollisti sen, että ne pystyttiin helposti vetämään esimerkiksi talvehtimista varten maalle tai joelta toiselle, millä oli merkitystä erityisesti nykyisen Venäjän alueen jokireiteillä.⁹² GRIFFITH huomioi tämän auttaneen viikinkejä Lontoossa vuonna 1016, kun nämä ohittivat sillan kaivamalla ojan ja raahaamalla laivat sillan toiselle puolelle.⁹³ Laivojen käyttö mahdollisti nopean liikkumisen sisämaahan, mutta niiden käyttö voitiin estää tukkimalla joki tai yksinkertaisesti tuhoamalla viikinkijoukon laivat, mikä vangitsi joukon vihamieliselle alueelle sisämaahan. Näin kävi vuonna 895, jolloin viikingit olivat linnoittautuneet joen varteen ja anglosaksit piirittivät heitä:

Sitten yhtenä päivänä [anglosaksien] kuningas ratsasti joen vartta pitkin ja etsi paikkaa, jossa joen voisi tukkia, jotta he eivät pystyisi käyttämään laivojaan. Ja sitten he tekivät näin: he tekivät kaksi linnoitusta joen molemmille puolille. Sitten kun he olivat juuri aloittaneet työn ja olivat leiriytyneet sinne, ryöstelyarmeija huomasi, etteivät he voineet käyttää laivojaan. Sitten he hylkäsivät ne ja menivät maata pitkin saapuakseen Bridgnorthiin Severnin varrella ja tekivät siellä linnoituksen. Sitten [anglosaksien] armeija ratsasti länteen ryöstelyarmeijan perään, ja Lontoon miehet hakivat laivat, ja kaiken, mitä he eivät voineet ottaa, he särkivät, ja ne, jotka olivat palveluskelpoisia, he toivat Lontooseen.⁹⁴

Jokien ongelmana olikin myös se, että ne rajoittivat liikettä. Jos joukko oli täysin laivojensa ja jokien varassa, saattoi uusi tilanne, jossa laivat jouduttiin hylkäämään, olla seurauksiltaan vakava varsinkin, jos sotajoukko oli strategiassaan ja ajattelussaan

---

Suuren pakana-armeijan kukistuttua Anglosaksien kronikka kuvailee kuinka toinen viikinkijoukko saapui Thamesille vuonna 878, mutta lähti nopeasti kohti frankkivaltakuntaa, mikä saattoi johtua sisämaan tapahtumista ja anglosaksien menestyksestä taisteluissa pakana-armeijaa vastaan. Kronikka kuvaileekin joukon liikkeitä ja ryöstelyä mantereella aina 890-luvulle asti, jolloin joukko palasi takaisin Englantiin. ASC, AE, 879 [878] – 893 [892]/892. 900-luvun loppuun mennessä Normandiaan oli jo muodostunut normannien herttuakunta, mikä vaikutti sinne menneiden viikinkijoukkojen toimintaan.

89 ASC, AE, 873 [872], 874 [873].

90 ASC, AE, 866 [865], 867 [866]. Ongelmallista on se, mitä laivoilla tehtiin, jos matkaa jatkettiin hevosilla, mutta palaan tähän myöhemmin.

91 ASC, E, 1013.

92 GRIFFITH 2009, 95-6.

93 GRIFFITH 2009, 95. Kuvailtu tapahtuma kronikassa: ASC, EDF, 1016.

94 ASC, A, 896 [895].

turvautunut niihin. Laivan, joka oli toiminut tiukasti yhteen nivoutuneen joukon turvana pitkänkin aikaa ja jolla oli siksi monenlaisia merkityksiä sen lisäksi, että se oli ilmeisen arvokas siihen kuluneen suuren työpanoksen vuoksi, menettäminen viholliselle vaikutti suuresti joukon moraaliiin.

Vesireitit eivät kuitenkaan riittäneet invaasioiden aikana. Englannissa oli roomalaisajalta säilynyt tieverkosto, joka kulki keskeisimpien alueiden ja kohteiden läpi. Kolme teistä yhdisti Lontoon länteen, pohjoiseen ja luoteeseen, ja ne kulkivat kaikkien anglosaksisten kuningaskuntien läpi.⁹⁵ Anglosaksien kronikka ei kuvaile suoraan viikinkien liikkuneen teillä, mutta sen kuvauksista, joissa kerrotaan viikinkien lähtöpaikka ja määränpää, olisi mahdollista jäljittää se, miten joukot oletettavasti saattoivat käyttää niitä, ja toisaalta niiden avulla olisi mahdollista pohtia sitä, mitä reittiä kronikan niukkasanaiset liikkumiset saattoivat seurata. Tässä tutkielmassa tätä varmasti antoisaa prosessia ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä, ja toisaalta Sveinnin on jo osoitettu seuranneen roomalaisia teitä.⁹⁶ Teiden merkityksestä ja tuntemuksesta anglosaksien ja tätä kautta varmasti myös anglosakseilta tietoa saaneiden viikinkien parissa kertoo kuitenkin se, että viikinkien seurauksena syntynyt *Danelagen* rajattiin ainakin nimellisesti Watling Streetin pohjoispuolelle. Kronikka käyttää Watling Streetiä eräänlaisena kynnyksenä kuvaillessaan Sveinnin invaasiota vuonna 1013. Tällöin Sveinn oli vallannut tien pohjoispuolisen alueen ja tien ylitys merkitsi kronikan kielenkäytössä ”suurimman pahuuden, jota mikään ryöstelyarmeija pystyisi tekemään”, saapumista etelään.⁹⁷

LINEEN mukaan joitakin hyvin säilyneitä ja päällystettyjä roomalaisia teitä lukuun ottamatta kristittyjen kuningaskuntien ja Skandinavian tai Itä-Euroopan teiden välillä ei kuitenkaan ollut merkittävää eroa.⁹⁸ Tiet itsessään eivät olleet jalkaisin tai ratsain liikkuvalla sotajoukolle välttämättömiä, ja ne olivat tarpeellisia vain, jos käytössä oli pyörällisiä vaunuja, joiden käyttö olisi tarkoittanut sitä, että sotajoukkoa olisi seurannut suurempi logistiikkaketju. Tärkein teiden viikingeille antama hyöty oli varmasti se, että niiden avulla oli helppo suunnistaa, sillä ne kulkivat keskeisimpien, viikinkejä houkuttelevien maallisten ja hengellisten keskusten vierestä.

---

95 HILL 1981, 115-6. Ks. myös liitteet.

96 LINE 2015, 127.

97 ASC, E, 1013.

98 LINE 2015, 104.

Sotajoukon vauhti riippui itse joukon ominaisuuksien lisäksi reitin maastosta ja säästä. Anglosaksisessa Englannissa oli myöhempiin aikoihin verrattuna enemmän metsiä, jotka eivät latvustometsinä kuitenkaan olleet vaikeakulkuisia.⁹⁹ Niiden alueiden, joissa viikingit liikkuvat, tarkasteleminen on sinänsä mahdotonta muutamia tarkkoja kronikan kuvauksia lukuun ottamatta. Anglosaksinen kronikka kuvailee tapahtumia vuosikohtaisesti, ja ensimmäisen invaasion kohdalla kuvauksissa on useammin kyse, kuten sanottu, vain lähtöpisteen ja päämäärän maininnasta. Se, mitä reittiä todellisuudessa käytettiin, jää hämärään. Kronikan luettelemat viikinkijoukkojen lähtö- ja päätepisteetkään eivät välttämättä tarkoita sitä, että juuri kyseisessä, nimetyssä paikassa pysyttiin, vaan ne saattoivat viitata myös ympäröivään alueeseen yleisesti, kuten LAVELLE huomauttaa.¹⁰⁰ Monenlaiset asiat aina strategisista tekijöistä päivittäiseen huoltoon ovat voineet vaikuttaa pienen mittakaavan reitinvaihteluun varsinkin, jos huomioidaan sotajoukkojen rakenne melko itsenäisten ryhmien yhteenliittymänä.

Anglosaksien kronikan kuvauksissa on useita tilanteita, joissa laivoilla maihin saapuva viikinkisotajoukko saa käyttöönsä hevosia, jotka toivat sotajoukolle merkittävän hyödyn. Viikinkijoukot saivat hevosia, kun anglosaksit joko luovuttivat tai tekivät rauhan ylivoimaisen vihollisen kanssa. Hevosia voitiin kronikan sanoin ”ottaa” tai vaatia kuten Sveinn teki vuonna 1013:

Ja sitten *eorl* Uhtred ja koko Northumbria alistui välittömästi hänelle, ja kaikki Lindseyn miehet, ja jälkepäin kaikki Five Boroughsin ihmiset, ja pian sen jälkeen, koko ryöstelyarmeijalle Watling Streetin pohjoispuolella; ja hänelle annettiin panttivankeja. Ja kun hän hyväksyi kaikkien alistumisen, hän käski, että tälle ryöstelyarmeijalle tulisi antaa ruokaa ja hevosia; sitten hän kääntyi etelään koko armeijansa kanssa.¹⁰¹

Hevosten saaminen ja välitön käyttäminen on Anglosaksien kronikassa jopa kaavamaiselta tuntuvaa, mutta tapahtuman toistuminen on sinänsä uskottavaa. Monet näistä tilanteista sijoittuvat toisen invaasion kohdalle, mikä antaa aihetta miettiä, kuinka paljon kyse oli siitä, että paikallisväestö, josta monet olivat edellisessäkin lainauksessa *Danelagenin* alueella, Watling Streetin pohjoispuolella, tuki valloittajia vai oliko kyse yksinkertaisesti vain selviytymisestä ja pakosta.

---

99 HILL 1981, 16-7.

100 LAVELLE 2012, 253.

101 ASC, E, 1013. Ks. myös ASC, E, 866 [865], 999, 1010, 1015.

Anglosaksisessa Englannista osattiin jalostaa hevosia ja niiden merkitys oli vakiintunut, sillä Englannin kuninkaaksi tultuaan Knútr pyrki säädöksillään turvaamaan sen, että ylimystö tarjosi hevosia säännöllisesti kuninkaan palvelukseen.¹⁰² Se, että kuningas vaati hevosia, edellytti sitä, että niitä myös oli riittävästi tarjolla. Tästä huolimatta Englannista saadut ratsut riittivät todennäköisesti vain osalle sotajoukkoa; niiden kokoaminen yhteen paikkaan järjestelmällisesti olisi ollut monessa tilanteessa mahdotonta ja aikaa vievää. Suuren hevosmäärän tuominen laivoilla suoraan Skandinaviasta tai Englannin kanaalinkin yli oli vaikeaa, minkä vuoksi joukot saattoivat LAVELLEN mukaan jakaantua edellä tiedustelevaan ja ratsuin kulkevaan sekä hitaammin perässä seuranneeseen, tiedustelutietoa saaneeseen joukkoon. Hänen mielestään tämä kuria vaatinut menetelmä teki mahdolliseksi sen, että viikingit olivat nopeita valloittajia, vaikka hän huomioi viikinkien olleen löyhästi järjestäytyneitä.¹⁰³ Kyse on mielestäni jälleen tilanteeseen sopeutumisesta eli siitä vastasiko jakautuminen tietyn hetken tavoitetta, eikä joukkojen tule olettaa toimineen aina näin kurinalaisesti. Samanlainen jakautuminen oli hyvin todennäköistä myös laivojen ja maalla kulkemisen välillä.

Varhaiskeskiaikaisen sotajoukon arvioitu nopeus jalkaisin oli noin 4 kilometriä tunnissa, mikä vastaa kahdeksan tunnin marssipäivänä noin 24-31 kilometriä. Lyhyiden jaksojen ajan nopeus saattoi olla 5-6.4 kilometriä tunnissa. Hevonen vaikutti nopeuteen suuresti, sillä päivässä sillä saattoi kulkea 6.4 kilometrin tuntivauhdilla melkein 50 kilometriä.¹⁰⁴ GRIFFITHIN mielestä viikinkijoukko ei kuitenkaan ollut hevosilla varustettuna erityisen nopea, sillä sen lisäksi, että hevosia riitti vain osalle, joukkoa hidasti huoltojoukko kärryineen ja kantamuksineen.¹⁰⁵ Huoltojoukko ei mielestäni kuitenkaan sovi käsittelemieni viikinkijoukkojen luonteeseen, sillä joukkojen tuli olla nopeita.¹⁰⁶ Toisaalta GRIFFITH käsittää ”viikinkiarmeijat” liian yhtenäisiksi. Tämän tutkielman alkuoletuksena oli ajatus siitä, että viikinkijoukot koostuivat erillisistä *lið*-ryhmistä. Se, miten joukot liikkuivat jakaantuen hevosin ja jalan liikkuneisiin riippui Englannin tilanteesta siitä, miten joukot kullakin hetkellä toimivat sisäisesti, mikä oli niiden sovittu tai hierarkian määrittämä tehtävänjako ja liikkuivatko joukot täysin yhdessä.

---

102 LINE 2015, 46. Hevosten ja viikinkien suhteesta kertoo myös se, että frankit muun muassa rajoittivat hevostensa myyntiä valtakuntansa ulkopuolella ja Kaarle Kaljupää kielsi hevosten ja aseiden myynnin viikingeille kuolemantuomion uhalli vuonna 864. LINE 2015, 44.

103 LAVELLE 2012, 191-2.

104 LAVELLE 2012, 192.

105 GRIFFITH 2009, 102-3.

106 Ks. luku 4.1.

Anglosaksien kronikka kuvailee kuinka viikingit kulkivat kerran ”kaikkialla ryhmissä” ja ryöstelivät.¹⁰⁷ Itsenäisten ryhmien toiminta vaihteli väistämättä, kun osa liikkui edellä ja osa poikkesi reitiltä. Tietenkin lyhyiden matkojen ja pienen mittakaavan nopeampi liike poikkesi nopeudessaan pidemmästä, aikaa vieneestä marssista, mutta mielestäni nämäkin pitkän matkat tulisi nähdä jakaantuneena osiin, joita pienen mittakaavan vaihtelu määräiti. Loppujen lopuksi viikinkijoukot eivät tietenkään olleet ratsuväkijoukkoja, vaan niiden nopeus tuntuu perustuneen niiden rakenteeseen, joka mahdollisti osiensa itsenäisyyden.

Hevoset ja muut mahdolliset eläimet vaativat tosin säännöllisen ravinnon ja laiduntamisen,¹⁰⁸ mikä tuotti joukolle lisävaikeuksia. Huolto itsessään on pysynyt pääpuoliltaan samanlaisena antiikista aina moderniin aikaan asti. Se oli varhaiskeskiajalla haastavaa, vaikka huolto oli keskeisin tekijä sotajoukon toiminnalle. Ennen modernia aikaa sotajoukon logistiikka maalla oli hyvin hidasta ja ongelmallista, minkä vuoksi se oli helpointa ja halvinta suorittaa esimerkiksi vesireittejä pitkin.¹⁰⁹ Jokien tai muiden vesireittien käytöstä ei tässä suhteessa ole lähteissä kuin epäsuoria mainintoja,¹¹⁰ mutta on oletettavaa, että niillä oli keskeinen merkitys pienen mittakaavan toiminnassa. Huollon merkitystä sotajoukolle voidaan havainnollistaa muutamalla esimerkillä. Vuonna 893 viikinkien nopeus ei ollut riittänyt vihollisen välttämiseen, minkä vuoksi sotajoukko oli jäänyt piiritetyksi Buttingtoniin Severn-joen varrelle. Huoltolinjojen katkaisemisella oli kohtalokkaat seuraukset:

Sitten kun [piiritetyt ja piiritettävät] olivat olleet kaksi viikkoa joen kahdella puolen, [...], [viikinkejä] painoi ruoanpuute, ja he olivat syöneet suuremman osan hevosistaan, ja toiset menehtyivät nälkään; sitten he menivät ulos joen itäpuolelle leiriytyneiden miesten luo ja taistelivat heitä vastaan, ja kristityt saivat voiton.¹¹¹

Hetkellisten ongelmien lisäksi ravinto ohjasi viikinkien ryöstelyä ja laajempiakin liikkeitä sopivien kohteiden ympärillä. Esimerkiksi 890-luvun Englannin invaasiota johtanut Hæsten saapui Englantiin Amiensista, Pohjois-Ranskasta, josta hän lähti paikallisen nälänhädän vuoksi.¹¹² Samoin Sveinn lähti pois Englannista vuonna 1005 kronikan mukaan ennennäkemättömän suuren nälänhädän vuoksi.¹¹³ Nälkää näkevällä alueella oli mahdotonta pysyä, varsinkin jos liikkeellä oli vähänkin suurempi joukko.

---

107 ASC, E, 1011.

108 Ks. ravinnon määrien arviointi esim. LINE 2015, 105-6.

109 ALBRETHSEN 1997, 211.

110 Kuten yllä lainattu ASC, A, 896 [895].

111 ASC, A, 894 [893].

112 SWANTON 2000, 84, nootti 7.

113 ASC, E, 1005.

Anglosaksisessa Englannissa puiden ja viljelykasvien kasvualue ulottui pohjoisemmaksi kuin nykyään, koska Englannin ilmaston on anglosaksisella ajalla arvioitu olleen keskimäärin nykyistä lämpimämpää. Viikinkejä odottivatkin esimerkiksi laajalle levinneet viinitarhat.¹¹⁴

Anglosaksien kronikan mukaan huolto voitiin hoitaa viikinkien ja anglosaksien välisten, lukemattomien sopimusten kautta, sillä kronikan mukaan esimerkiksi vuonna 994 Óláfr sai mittavan *danegeldin* lisäksi muonatarpeet anglosakseilta varmaankin siihen asti kun tämä poistui lopullisesti Englannista saman vuoden aikana.¹¹⁵ Alistettu alue voitiin myös painostaa auttamaan ravinnon keräämisessä, mihin kronikka viittaa vuonna 873, jolloin viikinkien asettama nukkehallitsija lupasi tukea Suurelle pakana-armeijalle.¹¹⁶ Näissä tilanteissa huollon järjestäminen oli sinänsä vaaratonta. Tarpeiden hankkiminen yksinkertaisesti vain ottamalla oli varmasti kuitenkin tärkein keino pitää sotajoukko liikkeellä ja toiminnassa vieraalla maalla, jos varsinaista jalansijaa ei oltu vielä saatu. Anglosaksien kronikka sisältää lukuisia ryöstelyjen kuvauksia, joissa myös huollon merkitys on ilmeinen. Vuoden 998 lyhyt kuvaus avaa hiukan viikinkien dynamiikkaa tässä suhteessa: ”Ja toisella kertaa he olivat Wightsaarella, ja samalla aikaa söivät Hampshiresta ja Sussexista.”¹¹⁷ Joukko niin sanotusti ”eli maasta” eli hyödynsi väkisin ympäröivää aluetta, jonne tukikohtana toimineelta saarelta pääsi helposti.

Huoltoa ajatellen kaupankäynti oli ainakin periaatteessa yksi vaihtoehto vuosia eri puolilla kiertäneille sotajoukoille. Suuren pakana-armeijan kohdalla sillä ei todennäköisesti kuitenkaan käytännössä ollut suurta merkitystä, sillä ryöstely tarjosi helpomman ja nopeamman tavan. Se toimi samalla myös vallan vahventajana ja voimannäyttönä erityisesti paikallisella tasolla. Anglosaksien kronikan mukaan viikinkien etenemistapa oli eri paikkojen välisen liikkeen ja talvehtimisen vuorottelua. Æthelweard varmistaakin, että Suuri pakana-armeija muutti leiripaikkaansa juuri vuosittain,¹¹⁸ millä varmistettiin, että ympärillä oli aina käytettävissä uudet resurssit. Joukot pystyivät hyödyntämään maallisten keskusten varastoja ja paikallista tuottoa. ABELS huomioi esimerkiksi Readingin kuninkaallinen tilan olleen hyödyllinen sekä logistiikalle, koska viereinen Thames-joki mahdollisti liikkumisen, että ravinnon

---

114 HILL 1981, 9.

115 ASC, F, 994.

116 ASC, AE, 874 [873].

117 ASC, E, 998.

118 Æthelweard, 40.

hankinnan kannalta, sillä hallinnollisena keskuksena sinne koottiin *feorm*, joka oli ruoka-aineksina maksettu vuokra tai vero.¹¹⁹ Samoin LINE huomauttaa viikinkien voineen usein ajoittaa hyökkäyksensä sadonkorjuun jälkeiseen aikaan, jolloin saalis oli suurempi,¹²⁰ mikä viittaisi myös siihen, että viikingit tunsivat hyvin alueen tavat. Ympäröivistä ja paikallisista resursseista eläminen vähensi logistiikan ongelmia, sillä tällöin logistiikkaketjuille ja sotajoukkoa seuraaville ”siviileille” ei ollut ainakaan teoriassa tarvetta, mikä taas mahdollisti viikinkijoukkojen nopean liikkumisen.

Sotajoukoille elintärkeän huollon strategista merkitystä unohtamatta on hyvä muistuttaa siitä, miten vastustajan logistiikkaan voitiin pyrkiä vaikuttamaan edellä mainittujen jokien lisäksi. Anglosaksien kronikan selostus kuvailee, miten anglosaksien piirrettyä viikingit kahdeksi päiväksi Chesteriin vuonna 893, piirittäjät ottivat ympäröivän alueen karjan sekä polttivat tai syöttivät hevosilleen koko lähialueen viljan.¹²¹ Kahden vuoden kuluttua anglosaksit taas suojelivat satureillaan paikallista niittotyötä lähistölle linnoittautuneilta viikingeiltä.¹²² Tällaisia hetkellisiä tilanteita lukuun ottamatta ravinnon hankkiminen vaikuttaa kuitenkin olleen helpohkoa. McLEOD on osoittanut, että ravinnon hankkiminen ei asettanut rajoitteita Suuren pakana-armeijalle ja sen koolle. Ongelmia saattoi olla vain niinä vuosina, jolloin sotajoukko oli alueilla, joilla vihollishyökkäys oli mahdollinen, mutta anglosaksisten kuningaskuntien nopea valtaaminen mahdollisti sen, että jo vallatuilla alueilla oli aina tarjolla helppo ravinnonlähde.¹²³ Rikkaat kohteet ja väestön maanviljely antoivatkin viikinki-invaasioille hyvän premissin onnistua.

Laivat mahdollistivat ruokatarpeiden, ryöstösaaliin ja muiden sotajoukon tarpeiden tehokkaan kuljetuksen, puhumattakaan siitä, miten niiden avulla saattoi paeta vihamieliseltä alueelta. Toisaalta niiden pitäminen tuotti epäilemättä hankaluuksia, sillä esimerkiksi Anglosaksien kronikan yksittäinen kuvaus mainitsee viikinkien korjanneen laivojaan ennen kuin he siirtyivät ryöstelemään toista Englannin osaa.¹²⁴ Invaasioita ajatellen laivojen ongelma on kuitenkin siinä, mitä niille tehtiin, kun saavuttiin rannikolle ja sieltä maalle, tai mistä ne saatiin, kun esimerkiksi Knútr kulki vuonna

---

119 ABELS 1997, 258-9.

120 LINE 2015, 124-5.

121 ASC, A, 894 [893].

122 ASC, A, 896 [895].

123 McLEOD 2007, 155.

124 ASC, E, 1009.

1016 maata pitkin Wessexistä Yorkiin, josta tämä tuli kuitenkin laivoilla takaisin etelään Greenwichiin.¹²⁵

Yksi Knútrinkin mahdollisesti käyttämä suoraviivainen ratkaisu oli yksinkertaisesti jakaa sotajoukko osiin. Esimerkiksi vuonna 876 kronikassa mainitaan laivasto, joka FORTEN, ORAMIN & PEDERSENIN mukaan oli erillinen ja johon Suuri pakana-armeija pyrki liittymään.¹²⁶ Kyse saattoi uskottavasti olla myös pääjoukosta eronneesta laivastoryhmästä, joka kulki etelärannikkoa pitkin, kun pääjoukko kulki maalla:

876 [875]. Tänä vuonna ryöstelyarmeija [Suuri pakana-armeija] pakeni länsisaksien armeijaa Warehamiin. Ja kuningas teki rauhan ryöstelyarmeijan kanssa [...]; sitten tämän mahdollistamana he pääsivät yöllä pakenemaan [anglosaksien] armeijaa – ratsastava ryöstelyarmeija kohti Exeteriä. [...]

877 [876]. Tänä vuonna ryöstelyarmeija tuli Warehamista Exeteriin, ja ryöstelevä laiva-armeija seilasi lännen kautta, ja sitten he kohtasivat suuren myrskyn merellä, ja 120 laivaa menetettiin Swanagessa.¹²⁷

Joukot ainakin kulkivat lähellä toisiaan, mutta se, mitä ”lännen kautta” merkitsee jättää asian arvailujen varaan. Lainauksen tapahtumia ennen Suuri pakana-armeija oli kuitenkin juuri pienentynyt, minkä vuoksi uusi jakautuminen saattoi olla vaarallista. Ongelmallista jakautumisissa onkin se, miten maalle jääneet soturit riittivät, kun laivojen siirtäminen vaati tietyn määrän miehistöä. Jotkin laivat saattoivat pystyä kuljettamaan sotajien lisäksi jopa saman verran tai enemmän muuta miehistöä, mutta tämä onnistui vain lyhyitä matkoja, sillä täydellä lastilla laivan merikelpoisuus heikkeni huomattavasti.¹²⁸ Laivat eivät voineet tulla täysinä suoraan esimerkiksi Skandinaviasta, jolloin maalle jääneet soturit vähensivät miehistön määrää huomattavasti. Tästä syystä laivojen käyttö ja niiden siirteleminen vaati paljon meille näkymätöntä joukkojen järjestelyä tai niiden itsenäistä liikehdintää esimerkiksi saarilla ja rannikoilla, jotta Knútr sai kuljetettua joukkojaan ja laivojaan.

Laivat voitiin toki pitää tukikohdassa, kuten Reptoniin rakennetun linnoituksen suojissa, joka vain 1,46 hehtaarin kokoisena ei todennäköisesti pystynyt suojelemaan suurta sotajoukkoa itsessään. Se sopi laivojen suojaksi kuitenkin hyvin, sillä linnoitus oli rakennettu aivan joen varteen, jolloin joen puolinen sivusta oli jätetty avonaiseksi.¹²⁹ Tämä mahdollisti sen, että laivoihin kulku oli suojattu linnoituksella ja sen, että laivat

---

125 ASC, E, 1016.

126 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 76. Kohta kronikassa ASC, A, 877 [876].

127 ASC, A, 876 [875], 877 [876].

128 GRIFFITH 2009, 89-90.

129 BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, passim.

voitiin myös vetää maalle linnoituksen suojiin huoltoa varten. Anglosaksien kronikan mukaan esimerkiksi vuosina 892 ja 893 laivojen luokse jätettiin vartijoita ja niiden suojaksi tehtiin Benfleetiin ja Miltoniin myös jonkinlaisia linnoituksia,¹³⁰ jotka olivat todennäköisesti kuitenkin pienempiä ja nopeammin rakennettavissa olevia kuin Reptonin linnoitus. Kyse oli myös lyhyestä ajanjaksosta, kuten myös monissa toisen invaasion yrityksissä, minkä vuoksi vartiointi pienemmällä joukolla oli mahdollista. Tällöin sisämaahan siirtynyt suurempi joukko saattoi myös olla anglosaksien pääasiallisen huomion kohteena. Eri asia oli, jos alue oli jo hallinnassa, kuten vuonna 1013, jolloin Sveinn oli jossakin määrin alistanut ja turvannut pohjoisen ja jätti laivansa Knútrin huostaan,¹³¹ tai kun kyse oli tukikohdasta kuten Reptonissa. Sveinnin pääjoukon vahvuuden pienentyminen ei jo menestyksenkään vuoksi haitannut.

Viikinkisotajoukoilla oli ainakin mahdollisuudet spatiaaliseen sekä ajalliseenkin hallintaan hevosten ja laivojen avulla. Pitkien matkojen eli Anglosaksien kronikan vuosien välisten matkojen lisäksi hevoset antoivat huomattavan hyödyn liikkuvuuteen paikallisella tasolla esimerkiksi tietyn alueen alistamisessa. Usein hevosten saamista seurasi kronikan mukaan alueen ryösteleminen, jota kesti jopa kolme kuukautta vuonna 1010,¹³² mikä taas johti alueen hallintaan. LAVELLE huomioi Anglosaksien kronikan liittäneen itse verbin *ridan*, ”ratsastaa”, kuningaskuntien hallintaan niin anglosaksisten kuninkaiden kuin ulkopuolisten valloittajienkin kohdalla.¹³³ Yleisesti viikinkien liikkuminen ja huolto oli sopeutuvaa mutta aikakautensa armoilla toimivaa. Englannin rannikko, joet ja tiet mahdollistivat laaja-alaisen liikkumisen siinä, missä viikinkien ryöstelevä luonne ja menestys takasivat ravinnon ja muun huollon toimimisen. Huolto ja liikkuminen järjestyivät toiminta-alueen ehdoilla, sillä on muistettava, etteivät Englannissa olleet viikingit olleet käsittelemilläni aikajaksoilla täysin turvatulla alueella kertaakaan. ”Omalla” maalla toimiminen asettaisi huollon toiminnalle aivan erilaiset lähtökohdat. Vieraalla maalla toimineilla viikingeillä voi kuluneesti sanoa ainakin olleen premissi tietynlaiselle ”salamasodalle”, joksi nopeaa viikinkisodankäyntiä on kutsuttu.

---

130 ASC, A, 893 [892], 894 [893].

131 ASC, E, 1013.

132 ASC, E, 1010.

133 LAVELLE 2012, 186.

3.2. Palkkasoturi, ryöstäjä ja asuttaja

Tarkastelujaksoni käsittää useita erillisiä viikinkijoukkoja. Ensimmäisen invaasion kohdalla Anglosaksien kronikka keskittyy vain yhteen, vaikkakin kronikka mainitsee myös muutamia muita satunnaisia joukkoja, jotka eivät kuitenkaan saavuttaneet samanlaista asemaa kuin Suuri pakana-armeija. Toisessa invaasiossa joukkoja on selkeästi enemmän, ja on mahdotonta sanoa, missä määrin ne pysyivät samoina. Lisäksi on muistettava, että itse joukot – varsinkin suuremmat – koostuivat pienistä ryhmistä. Invaasiot ilmentävät siis väistämättä erilaisia intressejä; jokaisella ryhmällä oli omat tavoitteensa, jotka saattoivat joissakin tilanteissa sopia yhteen toisten ryhmien tavoitteiden kanssa. Tämä tutkielman premissistä lähtevä ajatus viittaa myös siihen, ettei kyse missään nimessä ollut yksimielisestä invaasiosta.

Erilaiset intressit näkyvät erityisesti palkkasotureissa ja niin sanotun rintamalinjan repaleisuudessa. Sinänsä viikinki-invaasioissa ei tulisi nähdä minkäänlaista rintamalinjaa, sillä sellaisen ylläpitäminen ei mitenkään onnistunut ajan sodankäynnissä, sillä viikinkijoukkoja näyttää ainakin Anglosaksien kronikan mukaan olleen jokaisessa suuremmassa yrityksessä vain yksi pääjoukko. Toisaalta viikinkien aiheuttama kaaos johti ryöstelyyn myös anglosaksien parissa, sillä kansallista tai valtiollistakaan näkökulmaa ei aikakaudella ollut. Asser kuvailee ensimmäisessä invaasiossa viikinkien ahtaalle ajaman kuningas Ælfredin selviytymistä, kun viikingit valtasivat Wessexiä vuonna 878:

Samaan aikaan kuningas Ælfred, pienen ylimysjoukkonsa ja myös tiettyjen sotilaiden ja *begnien*¹³⁴ kanssa, vietti rauhatonta elämää suuressa hädässä Somersetin metsäisissä ja soisissa osissa, Hänellä ei ollut muuta ravintoa kuin se, minkä hän sai kerättyä toistuvilla ryöstöretkillä, salaa ja avoimesti, viikingeiltä ja myös kristityiltä, jotka olivat alistuneet viikinkien vallan alle.¹³⁵

Kyse oli tilanteen pakosta, mutta toisaalta Asserilla saattoi olla jossakin määrin intressejä moittia viikingeille alistuneita anglosakseja jälkeenpäin. Tilanne saattoi kuitenkin olla monimutkaisempi kuin Asser antaa ymmärtää, ja ehkä ryöstely olikin jonkinlaista viikinkitoiminnan häiriköintiä. Ensimmäisen invaasion viikinkivalloitus johti toisaalta myös tilanteisiin, joissa paikallisväestön oli pakko tehdä yhteistyötä viikinkien kanssa.

Palkkasoturit ilmestyvät lähdeaineistooni 900-luvun lopulla, vaikkakin jonkinlaisia liittoutumia viikinkien ja anglosaksien sekä muiden osallisten välillä oli varmasti jo

134 Aristokratian jäsen.

135 Asser, luku 53.

aikaisemmin. Anglosaksisessa Englannissa taloudellinen kehitys oli johtanut vasta 900-luvun lopulla tilanteeseen, jossa palkkasoturit olivat varsinaisesti mahdollisia.¹³⁶ Varsinaisesta palkkasoturista, joka saa palkkion palveluksesta, voi olla kyse Óláfr Tryggvasonin kohdalla, joka 990-luvun alulla ryösteltyään sai *danegeldin* ja kasteen anglosakseilta vuonna 994. Sopimuksen mukaan ”Óláfr lupasi hänelle [kuningas Æþelræðille] – ja piti myös sen – ettei hän koskaan tulisi takaisin Englannin kansan luo vihamielisenä”.¹³⁷ Viikinkien ja anglosaksien välisen ja meille säilyneen sopimuksen, *II Ethelredin* perusteella osa Óláfrin joukosta ja ehkä hetkellisesti myös Óláfr itse jäi Englantiin anglosaksien palvelukseen.¹³⁸ Óláfrin pyrkimyksenä oli varmasti omaisuuden kerääminen Skandinaviaan paluuta ja Norjan kuninkuuden tavoittelemista varten. Kasteen ottaminen heijastelee anglosaksien strategiaa ja saattoi helpottaa sopimuksen ja suhteen muodostamista.

Anglosaksien kronikan mukaan myös Þorkell, joka oli ryöstellyt ja sotinut Englannissa jo kolme vuotta, tuli vuonna 1012 kuningas Æþelræðin palvelukseen. Viikingit lupasivat suojata maata vastineeksi ruoasta ja vaatteista, mikä johti siihen, että nämä taistelivat voitokkaasti Sveinniä vastaan Lontoon piirityksessä seuraavana vuonna.¹³⁹ Vaikka Sveinnin hyökkäystä tällöin on pidetty osin kostonä, että Þorkell meni anglosaksien palvelukseen, ei LUNDIN mielestä käsitykselle ole perusteita, sillä todisteita viikinkikommentajien tällaiselle suhteelle ei ole, vaikka nämä saattoivatkin olla toistensa kilpailijoita Skandinaviassa.¹⁴⁰ Þorkell pysyi uskollisena Æþelræðille, vaikka Sveinnin vallattua Englannin sortui hetkellisesti ryöstelemään Greenwichissä. Hän tuntuu myös lähentyneen Knútria, minkä seurauksena uusi kuningas teki hänestä East Anglian jaarlin vuonna 1017.¹⁴¹ Palkkasoturiudessa näyttää olleen Þorkellille kyse palkkiosta, jonka tämä palveluksestaan sai, sekä jossakin määrin ehkä myös siitä, että kuninkaan palveleminen toi jonkinlaista nostetta maineeseen ja statukseen. Varhaiskeskiajalla päälliköiden tai kuninkaiden henkivartiostot saattoivat monissa tapauksissa olla ulkomaalaisia, usein esimerkiksi viikinkejä ja slaaveja, mistä tunnetuin esimerkki lienee Bysantin keisarin varjagikaarti. Tällaisessa ulkomaalaiseen luodussa suhteessa keskeistä

---

136 ABELS 2008, 161. Ks. myös luku 2.2.

137 ASC, F, 994.

138 ABELS 2008, 157.

139 ASC, E, 1012, 1013.

140 LUND 1986, 116.

141 ASC, E, 1013, 1017.

olikin henkilökohtainen side soturin ja herran välillä eikä niinkään etninen tausta.¹⁴² Porkell toimi joustavasti ja nähtävästi itsenäisesti, ilman liian rajoittavaa sidettä anglosaksien kuninkaaseen.

Viikingit eivät tulleet yhtenäisistä valtakunnista, vaan erinäisiltä, enemmän tai vähemmän kuningaskuntamaisilta alueilta, joiden välillä tehtiin myös Skandinavian sisäisiä ryöstöretkiä. Eri ryhmien suhteet toisiinsa saattoivatkin liikkua aina vihamielisestä liittolaisuuteen. Kummankaan invaasion viikinkijoukot eivät olleet sidottuja organisaatioon, vaan saattoivat irtautua ja toimia itsenäisesti, kun kannattavampi vaihtoehto ilmestyi. Porkellia muistuttava mutta lähteissä tuntemattomammaksi jäävä Pallig-niminen viikinki, joka oli palvelut anglosakseja luultavasti palkkasoturina, liittyi Englantia ryöstelevään viikinkijoukkoon vuonna 1001:

Ja sitten he [viikinkijoukko] menivät länteen sieltä kunnes tulivat Devoniin, ja siellä Pallig liittyi heihin niiden laivojen kanssa, jotka hän pystyi keräämään, koska hän oli pettänyt kuningas Æþelrædin vastaan kaikkia niitä lupauksia, joita hän oli hänelle antanut – ja kuningas oli myös antanut hänelle hyviä lahjoja kartanoina ja kultana ja hopeana. Ja he polttivat Kingsteigntonin, ja myös monta muuta hyvää tilaa, joita me emme voi nimetä, ja jälkeinpäin he tekivät rauhan heidän kanssaan.¹⁴³

Tämän jälkeen Pallig jatkoi vielä ryöstelyä ja voitti taistelun, kunnes joukko teki jälleen uuden rauhan anglosaksien kanssa. Myös jotkut anglosaksit vaihtoivat puolta tai luovuttivat, mikä leimasi heidät anglosaksisesta näkökulmasta pettureiksi. Näitä olivat esimerkiksi Mercian *ealdorman* Streona, joka meni ylivoiman edessä Knútrin puolelle vuonna 1016, sekä *ealdorman* Ælfric, joka vuonna 1003 esitti sairasta ja vältti näin taistelun Sveinniä vastaan.¹⁴⁴ Näissä ei varsinaisesti ole kyse toiselle puolelle menemisestä samalla tavoin kuin viikingeillä. Jälkimmäisessä kyse voi tietenkin olla myös Anglosaksisen kronikan tavoitteista, joihin ehkä jopa todellisen tilanteen esittäminen pelkuruutena ja petturuutena sopi hyvin, sillä Ælfric näyttää kuolleen taistelussa Knútria vastaan vuonna 1016.¹⁴⁵ Kronikan tapauksissa anglosaksien motiiveina oli usein pakko, mutta viikingit voitiin nähdä myös mahdollisuutena. Esimerkiksi Suuri pakana-armeija oli Englannissa hyvin pitkään, minkä vuoksi paikallisissa tilanteissa viikinkien tukea voitiin hyödyntää. Yleisesti ajatellen palkkasoturit tarjosivat paikallispolitiikkaan ja kilpaileviin sukuihin yhteyksiä omaamattoman vaihtoehdon, mikä toki voi aiheuttaa sen, että joukon intressit voivat

---

142 REUTER 1997, 33. Ks. palkkasotureihin yleisesti liittyen myös HALSALL 2003, 111-6.

143 ASC, A, 1001.

144 LAVELLE 2012, 266-8.

145 ASC, D, 1016.

suuntautua toisaalle, jos palkkaajan hylkääminen tuo suurempaa hyötyä. Seuraavassa alaluvussa esille tulevat nukkehallitsijatkin voivat heijastella tilannetta, joissa viikingit olivat yhteydessä paikalliseen kilpailuun, mutta näitä tilanteita on mahdoton varmasti tunnistaa.

Tällaista palkkasoturiudesta ilmenevää viikinkijoukkojen muokkautuvuutta voidaan heijastella lyhyesti *liðiin*. Komentajan oma, läheinen seurue pystyi sopeutumaan kuhunkin tilanteeseen joustavasti. Vaikka kyse olisi ollut suuremmasta sotajoukosta, pystyivät pienemmät osaryhmät toimimaan itsenäisesti. Joukkoja ohjasivatkin niiden omat intressit. Þorkellin mukana anglosaksien kuninkaan palvelukseen näyttää siirtyneen vain osa sotajoukosta, 45 laivaa, kun loput sotureista hajautuivat eri suuntiin.¹⁴⁶ Ehkä kyse oli Þorkellin omasta joukosta. Samoin Óláfrilla oli omia intressejä Norjassa, minkä vuoksi joukko jakaantui.

Sotajoukon ilmeisin tehtävä oli tietenkin taistelemine, jota käsittelen luvussa 4.2. GRIFFITH jakaa viikinkisodankäynnin analyysiaan varten neljään osaan: saagasodankäyntiin, joka oli pienimuotista ja saagoista ilmenevää, kuninkaan ja lähipiirin toimintaan, joka liittyi lähinnä Skandinavian sisäiseen politiikkaan, ryöstelyyn ja varsinaisen sotajoukon sotaretkeen.¹⁴⁷ Näistä kaksi viimeistä ovat tutkielmalleni oleellisia. Jaottelu kuitenkin yksinkertaistaa monimuotoisen ilmiön, sillä, vaikka voidaankin puhua Englannin kohdalla kronologisesta jaottelusta alun ryöstelypainotteisuuteen ja myöhempään sotajoukkoihin, tulisi kaksi jälkimmäistä muotoa nähdä limittyneenä toisiinsa. Viikinkiajan alun ryöstely kehittyi sotajoukoiksi, kun ryöstelyjoukot liittyivät yhteen, mutta toisaalta ryöstely oli keskeinen osa myös varsinaisen sotajoukon toimintaa: se limittyi taistelun ja muiden intressien ja funktioiden kanssa, mikä taas muodosti sen ilmiön, jota voidaan kutsua viikinkisotajoukoksi. Koko Englannin viikinkiaikaa sekä viikinkijoukkojen toimintaa ajatellen kehitys tulisikin nähdä joukkojen intressien dynamiikkana, minkä vuoksi viikinkisodankäynnin jakaminen voi rajoittaa sen ymmärtämistä. Palkkasoturiudessa vaihtelevat intressit olivat ilmeisiä, mutta siinäkin kyse oli saaliista ja prestiisistä kuten ryöstelyssä

---

146 ASC, E, 1012.

147 GRIFFITH 2009, 107.

Ryöstäminen onkin Anglosaksien kronikassa nähdäkseen viikinkien keskeisin piirre. Luonnollisesti se herätti kronikoitsijoiden ja kaikkien anglosaksien huomion, sillä sen seuraukset olivat suuria ryöstettävän alueen ihmisille ja heidän elämälleen. Ryöstelyssä on myös perinteisen viikinkikuvan lähde. Viikinkikuvaan aarteiden himo kuului niin vahvasti, että Maldonin taistelusta kertova runo sisältää aluksi kohtauksen, jossa viikinkien sanansaattaja vaatii anglosakseilta lahjusta:

”Minut lähettivät teille merimiehet uljaat,
käskivät teille kertoa että teidän pitäisi lähettää
aarteita turvaa vastaan; ja teille on parempi
että tämän keihäsiskun lahjuksella välttäte
kuin että me kiivaasti sodan tarjoaisimme.
Ei ole tarvetta toisiamme tuhota jos olette rikkaita;
halukkaita olemme kultaa vastaan rauhan solmimaan;
jos sen päätätte, jotka täällä tärkeimpiä olette,
että te kansanne lunastaa haluatte,
antaa merimiehille omalla tilinteon hetkellä
rahaa sovusta ja hyväksyä rauhan,
olemme valmiita kolikoin laivoille palaamaan,
merelle matkaamaan ja rauhan pitämään.”¹⁴⁸

Viikingit tarjoutuivat palaamaan merille, mikä antoi anglosakseille syyn moittia epäsuorasti näiden urheutta korostamalla omaa velvollisuuttaan maansa ja kansansa puolustamisessa. Sinänsä taistelun välttäminen oli monessakin tilanteessa kannattavaa, varsinkin jos sopimuksen avulla oli mahdollista saada rahaa tai muita arvotavaroita. Tähän olikin mahdollisuus toisessa invaasiossa, jolloin anglosaksit ottivat tavakseen lahjoa viikingit pois. Saaliin himo ajoi viikingit stereotypiastaan huolimatta kuitenkin ryöstelemään laajasti, sillä sitä kautta saatiin välineitä sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen ja siten koko joukon yhdessä pitämiseen.

Anglosaksien kronikassa ryöstely ja ”polttelu” on joko yksittäistä ja paikallista tai pidempi ryöstelyjen sarja, joka voi yltyä itärannikolta länsirannikolle.¹⁴⁹ Ne olivat vahvasti osa invaasiota. Lähteitteni kuvauksissa ei kuitenkaan selviä tarkemmin, mitä ryöstelyyn sisältyi aivan paikallisella tasolla. Tarkemman ryöstelydynamiikan tarkasteleminen saattaa olla mahdollista, jos lähteiksi otetaan anglosaksiset asiakirjat, joiden avulla yksittäisten kohteiden luonne olisi selvitettävissä. Ensimmäisen invaasion kuvauksissa ryöstely ei korostu kuitenkaan paljon. Kronikan E-käsikirjoitus kuvailee esimerkiksi, kuinka Suuri pakana-armeija valtasi kaikki East Anglian luostarit vuonna 869. Peterboroughiin saavuttuaan sotajoukko ”poltti ja tuhosi, tappoi apotin, munkit ja

---

148 Maldon, rivit 29-41.

149 Ks. liitteiden kartat, joista ryöstelyn laajuus ilmenee hyvin.

jokaisen, jonka he löysivät, ja aiheutti sen, että se, mikä aikaisemmin oli ollut hyvin rikasta, oli kuin ei mitään”.¹⁵⁰ Luostarin esilletuominen sopii sinänsä kronikoitsijan tavoitteisiin ja maailmankuvaan, koska sillä voitiin korostaa pakanoiden ehkä liioiteltuakin toimintaa.

Toisessa invaasiossa ryöstely sen sijaan on itsetarkoitus. HALSALLin mukaan laaja-alainen ryöstely oli monen varhaiskeskiaikaisen sotaretken tärkein päämäärä. Sillä saatiin kiihdytettyä alueen poliittista ilmapiiriä, sillä hallitsijan aseman perusta liittyi vahvasti sotilaalliseen onnistumiseen.¹⁵¹ Tämä vaikutus oli kieltämättä myös viikingeillä, sillä kronikka välittää tietoa siitä, miten anglosaksit pyrkivät kulloinkin mahdollisimman nopeasti pääsemään ryöstäjistä eroon joko taistelemalla tai lahjuksilla, mutta varsinaisena päämääränä tällainen poliittinen tavoite saattoi mielestäni olla vain toisen invaasion viimeisissä yrityksissä, vaikkakin niissä kyse oli ennemminkin valtaamisesta. Vuoteen 1009 asti toisen invaasion ryöstely kohdistui lähinnä rannikon tuntumaan, mutta esimerkiksi vuonna 1006 yksi joukko meni etelärannikolta Thamesille asti.¹⁵² Vuodet 1009-1012 olivat selkeästi ryöstelyltään laajimmat. Tuolloin ryöstelyjoukkoja johti Þorkell, joka jakson päätteeksi tuli anglosaksien palkkaamaksi. Hevosilla kulkeneet viikingit ryöstelivät kolmen kuukauden ajan: ”ja kun he [viikingit] olivat idässä, armeija [anglosaksit] oli lännessä: ja kun he olivat etelässä, silloin meidän armeijamme oli pohjoisessa”.¹⁵³ Kronikan mukaan viikingit olivat ryöstelleet ja tuhonneet ”East Anglian ja Essexin ja Middlesexin ja Oxfordshiren ja Cambridgeshiren ja Hertfordshiren ja Buckinghamshiren ja Bedfordshiren ja puolet Huntingdonshiresta, ja etelään Thamesista kaikki Kentin ja South Saxonin ja Hastingsin alueet ja Surreyn ja Berkshiren ja Hampshiren ja paljon Wiltshiressa”.¹⁵⁴

HALSALLin mukaan taistelut olivat sotaretkien päämääränä varhaiskeskiajalla useammin kuin myöhemmällä keskiajalla, koska rikkaat asutukset tai keskukset olivat harvinaisia varsinkin varhaiskeskiajan alkupuolella. Tällöin tärkeä keino hyötyä sotarekistä taloudellisesti oli voittaa ja ryöstää vihollisarmeija, vaikkakaan ryöstösaaliin merkitystä sotaretkien yllyttäjänä ei tule yliarvioida.¹⁵⁵ Anglosaksisessa Englannissa viikingit

---

150 ASC, E, 870 [869].

151 HALSALL 2013, *The Practise of War*, elektr.

152 ASC, E, 1003.

153 ASC, E, 1010.

154 ASC, E, 1010.

155 HALSALL 2013, *The Practise of War*, elektr.

kohtasivat kuitenkin muun muassa luostareita ja maallisia keskuksia, jolloin taisteluilla ei ollut tässä suhteessa niin suurta merkitystä, sillä taistelut sisälsivät aina riskitekijöitä, joiden vältteleminen kuului keskeisesti viikinkien strategiaan. Lisäksi nopeus teki mahdolliseksi sen, että vihollisarmeija voitiin välttää ryöstelyn häiriintymättä. Viikinkien tavoitteina ryöstelyssä olivatkin saalis, edellisen alaluvun huolto sekä poliittinen päämäärä, jonka yhteys ryöstelyyn ei välttämättä ollut tietoinen.

Anglosaksien kronikan kuvauksissa viikinkijoukkojen ”talvehtiminen” on keskeinen, toistuva teema. Talvehtimispaikat saattoivat olla anglosaksia kaupunkeja tai keskuksia tai linnoitettuja tai linnoittamattomia leirejä. Kirjallisten lähteiden tiedot näistä leiripaikoista ovat niukkasanaisia, ja Englannissa niitä on varmuudella paikannettu ja arkeologisesti tutkittu vain kaksi, Repton ja Torksey.¹⁵⁶ Anglosaksisen kronikan mukaan Suuri pakana-armeija saapui Torkseyhin vuonna 872 ja seuraavana vuonna Reptoniin, Mercian keskelle, jossa se viipyi seuraavaan vuoteen.¹⁵⁷ Joukko rakensi sinne arkeologisesti tutkitun D-muotoisen maavallin aivan joen varteen ja yhdisti rakennelmaan kirkkorakennuksen, joka muodosti linnoituksen yhden seinämän ja mahdollisesti portin.¹⁵⁸

Myös Skandinaviassa oli joitakin linnoitettuja kauppapaikkoja, valleja ja linnoituksia, mutta ne olivat harvinaisempia kuin muualla Euroopassa. Tunnetuimpia esimerkkejä ovat Tanskan pitkä maavalli, *danavirki* ja kehälinnat eli *trelleborgit*.¹⁵⁹ Ne ovat luonteeltaan ja työpanokseltaan kuitenkin hyvin erilaisia kuin viikinkien rakentamat linnoitukset Britteinsaarille, sillä rakennettiinhan ne niin sanotusti omalle maalle, jolloin poliittisella vallalla valjastetun alueen resursseja voitiin hyödyntää tehokkaammin. Reptonin kaltainen linnoitus oli lyhytaikaisempi ja pääosin vihamielisellä – tosin jo vuosien ajan tunnetulla maalla, ja se oli liikkuvan sotajoukon rakentama.

Varsinainen esikuva tulikin todennäköisesti viikinkien Irlantiin rakentamista linnoituksista, joita rakennettiin aikaisemmin jo 830- ja 840-luvuilla ja jotka arkeologisten tutkimusten perusteella muistuttavat rakenteiltaan Reptonia.¹⁶⁰ Myös

---

156 Ks. BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001 ja *Viking Torksey: Inside the Great Army's winter camp*, 2013, elektr.

157 ASC, AE,873 [872], 874 [873], 875 [874].

158 BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, passim.

159 Ks. esim. LINE 2015, 207-11.

160 SHEEHAN 2008, passim.

ainakin yksi Suuren pakana-armeijan päälliköistä, Ívarr hinn Beinlausi tuli mahdollisesti Irlannista,¹⁶¹ mikä ainakin viittaa alueiden väliseen yhteyteen, vaikkei Ívarrilla itsellään välttämättä ollut linnoitusten soveltamisen kanssa mitään tekemistä. Tämä ajatus yhteydestä Irlantiin sekä vahvistaa edellisessä alaluvussa mainittua liikehdintää Britteinsaarten ympärillä että viittaa myös *lid*-ryhmien kykyyn siirtää ja soveltaa taitojaan. Tietynlaisesta sopeutumisesta lienee ollut myös kyse vuonna 885 Pariisissa, jossa viikingit rakensivat Abbo Cernuusin silminnäköhavainnon mukaan heittokoneen, jotka olivat harvinaisia ennen 1100- ja 1200-lukuja.¹⁶² On vaikea uskoa rakentamistaidon tulleen Skandinaviasta, joten kyse on mahdollisesti frankkiesikuvan kopioimisesta tai frankeilta kaapattujen laitteiden hyödyntämisestä.

Torksey'n leiripaikasta ei ole arkeologisesti havaittu valleja, vaikkakin se oli maastonsa puolesta suojassa.¹⁶³ Ero Reptoniin voikin olla se, että Torkseyssä tavoitteet eivät olleet niin sotilaalliset ja poliittiset kuin Reptonissa, josta Mercia alistettiin poliittisesti. Mielenkiintoisesti Æthelweard mainitsee Suuren pakana-armeijan pystyttäneen majoja tai teltoja Gloucesteriin,¹⁶⁴ mikä saattaa viitata kevyeen leiriytymiseen Torksey'n tavoin. Uskottavasti suurin osa paikoista, joissa viikingit pysähtyivät, olivatkin vain leirejä ilman suurempaa rakentamista. Suurin osa linnoittautumismaininnoista koskee 890-lukua, eivätkä maininnat liity kuin yhdessä tapauksessa Suureen pakana-armeijaan. Lähteistä ilmenevissä Suuren pakana-armeijan leiriytymistilanteissa viikingit käyttivät pääasiassa valmiita rakennelmia, jotka saattoivat olla jopa jäänteitä roomalaisajalta, ja BROOKSIN mukaan vain Readingiin rakennettiin linnoitusrakennelmia tyhjästä.¹⁶⁵ Tämän lisäksi tietenkin BROOKSIN artikkelin jälkeen tutkittu Reptonin linnoitus tehtiin kirkkorakennusta lukuun ottamatta ilman valmiita rakennelmia. Asserin mukaan Readingin linnoitus tehtiin jokien väliin:

Herran inkarnaation vuonna 871 (23:s kuningas Ælfredin elämässä) vastenmielisen muiston jättänyt viikinkiarmeija jätti East Anglian, meni länsisaksien kuningaskuntaan ja tuli Readingin kuninkaalliselle tilalle [...]. Kolmantena päivänä saapumisestaan sinne kaksi heidän jaarliaan ratsasti ryöstämään kanssaan suuri osa joukosta sillä välin, kun loput rakensivat vallin kahden joen, Thamesin ja Kennetin, väliin saman kuninkaallisen tilan oikean käden puolelle.¹⁶⁶

Vallit saattoivat olla tässä tilanteessa samanlaiset kuin Reptonissa. Readingilla saattoi olla viikingeille strateginen merkitys, sillä siellä olo näyttää johtaneen saman vuoden

---

161 BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, 82. Ks. myös SMYTH 1977.

162 CONTAMINE 1987, 105.

163 *Viking Torksey: Inside the Great Army's winter camp*, 2013, elektr.

164 Æthelweard, 52. Katso myös SWANTON 2000, 75, viite 8.

165 BROOKS 1979, 10.

166 Asser, luku 35.

lukuisiin taisteluihin ja Readingissa itsessään käytiin lyhyt taistelu linnoituksen ulkopuolella. Toisen invaasion linnoittamistilanteet ovat vielä vähäisemmät. Vuonna 1016 viikingeillä oli suurempi joukko käytössään, kun he rakensivat vallin piirittämänsä Lontoon ympärille, jotta kukaan ei pääsisi ulos tai sisälle, mutta piirityksen keskeytti muualta tullut vihollisjoukko.¹⁶⁷ Suurempiin linnoitusten rakentamiseen en usko viikinkien ryhtyneen kuin muutamissa erikoistilanteissa. Suurin osa linnoituksista ja jotkin leireistä olivat varmasti joko väliaikaisia ja kevytrakenteisia tai valmiisiin rakenteisiin asetettuja.

Linnoitukset itsessään olivat usein viikinkien pakopaikka, johon nämä vihollisen ajamana menivät ja josta käsin he solmivat sopimuksen vihollisen kanssa. Linnoitusten valtaus ei ollut helppoa, eikä kronikka kuvaa tällaisia tilanteita kuin muutaman.¹⁶⁸ Piirityksiä sen sijaan lähteissä on useita, mutta kuvaukset ovat niukkoja. Asser antaa tavallista pidemmän kuvauksen, jossa anglosaksit olivat jonkinlaisessa maaston antamassa suojassa :

[J]a kun viikingit huomasivat, ettei linnoitusta oltu valmisteltu ja linnoitettu (paitsi meidän tapamme pikaisesti pystytettyjen vallien osalta), he eivät yrittäneet hyökätä, sillä maan muotojen takia tuo paikka on suojattu jokaisesta suunnasta paitsi idästä, kuten olen itse nähnyt. Sen sijaan he piirittivät sitä ajatellen, että nuo miehet antaisivat periksi pian nälän, janon ja piirityksen pakottamina, koska linnoituksen lähellä ei ole vettä. Mutta ei käynyt kuten he luulivat. Sillä kristityt, kauan ennen kuin kärsivät mistään pulasta, saivat taivaallisen innoituksen ja, arvioiden, että oli parempi joko kuolla tai saada voitto, ryntäsivät ulos yht'äkkiä aamunkoitteessa viikinkejä vastaan ja, aggressiivisuutensa armosta, heti alkuunsa he voittivat vihollisen suurelta osin, kuninkaansa kanssa, muutaman paetessa laivoilla.¹⁶⁹

Piiritykset saattoivat kestää muutaman viikon,¹⁷⁰ mutta päättyivät tavallisesti pattitilanteeseen ja sopimukseen tai piirityksen hylkäämiseen. Viikinkien seurauksena linnoituksia rakennettiin Englantiin enemmän, ja ne toimivat viikinkien pysäyttäjinä 890-luvulla, sillä viikingit näyttävät ylipäättään välttäneen linnoituksiin hyökkäämistä ja niiden piirittämistä.¹⁷¹

Irlannin ensimmäinen varsinainen kaupunki kehittyi 900-lukuun mennessä viikinkien vuonna 841 pystyttämästä, linnoitetusta leiristä, josta tuli aluksi orjakaupan keskus.¹⁷² Viikinkien leireillä saattoi olla pienessä määrin samanlaisia vaikutuksia Englannissa, sillä niillä pysyttiin usein hyvinkin pitkään, mutta on todennäköisempää, että leirit jäivät

167 ASC, E, 1016.

168 Ks. luku 4.2.

169 Asser, luku 54.

170 ASC, AE, 878.

171 HALSALL 2003, 220; L'AVELLE 2012, 235-262.

172 HAYWOOD 1995, 72, kartta.

useimmissa tilanteissa unohduksiin viikinkien lähdeyttä. Lisäksi Englannissa oli jo valmiita kaupunkeja ja keskuksia, joihin viikingit saattoivat pysähtyä – kuvaileehan Anglosaksinen kronikka näiden liikkuneen suurimmaksi osaksi anglosaksisten keskusten välillä kuten esimerkiksi Lontoossa ja Yorkissa. RICHARDSin mukaan viikingit hyödynsivät ostamisen ja valtaamisen lisäksi paikallisia hallintorakenteita ja ottivat haltuunsa anglosaksisia keskuksia *Danelagenin* asutuksen yhteydessä.¹⁷³ Reptonin kirkko ja sen vierelle hautaaminen palasivat lisäksi toimintaan vasta 900-luvun ensimmäisellä neljänneksellä.¹⁷⁴ Tämä viive tuntuisi heijastelevan Reptonin viikinkileirin poliittista funktiota: Reptoniin haluttiin jättää poliittinen jälki, eikä luoda yhteyksiä paikallisväestöön. Vaikuttaakin siis siltä, että viikinkitoiminta keskittyi valmiisiin mahdollisuuksiin eli anglosaksisiin keskuksiin, vaikka leirien, kuten Torkseyn, ympärille saattoi hetkellisesti keskittyä toimintaa, jossa sekä viikingit että anglosaksit olivat yhteydessä toistensa kanssa – oli kyse sitten kaupasta, sopimuksista tai muusta kanssakäymisestä.

Reptonissa oltuaan Suuri pakana-armeija jakautui kahteen osaan, joista toinen jatkoi Wessexin painostusta ja toinen meni Hålfdanin johdolla Northumbriaan ja talvehti Tynejoella, josta se kronikan mukaan valtasi alueen. Seuraavana vuonna viikingit jakoivat maan, ja he ”kyntivät ja elättivät itsensä”,¹⁷⁵ eli toisin sanoen asuttivat alueen. Vuonna 877 pakana-armeijan osa jakoi alueen Merciaa keskenään ja antoi toisen puolen vanhasta kuningaskunnasta nukkehallitsijalleen. Loput sotajoukosta seurasivat esimerkkiä vuonna 879, jolloin he asuttivat vastaavasti East Anglian ja perustivat sinne kuningaskunnan.¹⁷⁶ Asuttaminen seurasi sotajoukon huonosta menestyksestä, sillä Wessex oli muista anglosaksisista kuningaskunnista poiketen onnistunut vastustamaan viikinkejä. Kuten luvussa 2.3. on selostettu asutuksen luonne ei ole varmaa: kyse saattoi vain olla eliitin korvaamisesta tai varsinaisesta asuttamisesta.¹⁷⁷

173 RICHARDS 2012, 51.

174 BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, 53, 85-6. Osa 900-luvun alun haudoista saattaa hautalöytöjen perusteella viitata Skandinaviaan. Ehkä paikan yhteys Suuren pakana-armeijan toimintaan ja sen pystyttämään hautakumpuun pysyi muistissa *Danelagenin* asuttamisen aikana tai sitten skandinaaviset piirteet voivat viitata vain Reptonin sijaintiin *Danelagenin* alueella.

175 ASC, AE, 875 [874], 876 [875].

176 ASC, AE, 877 [876], 880 [879].

177 Englannin viikinkihautausten ja muiden mahdollisten viikinkien jättämien jälkien tutkiminen voi paljastaa paljon viikinkisotajoukkojen toiminnasta ja menestyksestä. Kyse on laajemmin siitä, miten *Danelagen* asutettiin ja miten tarkkaan ottaen viikinkisotajoukot valtaan oton tekivät. Millainen suhde skandinaaveilla ja paikallisväestöllä oli *Danelagenin* aikana ja ennen sitä? *Danelagenista* tiedetään valitettavan vähän; kirjalliset lähteet ovat erittäin niukkoja ja keskittyvät pääosin anglosaksien toimintaan uudelleenvaltauksen aikana, kun taas arkeologinen aineisto jättää paljon tulkinnan varaan mutta tarjoaa tulevaisuudessa varmasti tarkempaa tietoa *Danelagenin* perustaneiden skandinaavien ja

Kronikka mainitsee nämä kolme tilannetta, joissa Suuren pakana-armeijan osat selkeästi asettuivat aloilleen – joko kirjaimellisesti maata viljeleväksi väestöksi tai korvaten eliitin, mutta jonkinlainen yhteys asutetun alueen ja sotajoukon välille oli varmasti syntynyt jo edellisten vuosien aikana. Nukkehallitsijoiden lisäksi taakse voitiin selustaa suojaamaan jättää joukkoja, jotka saattoivat jäädä suojaamaan laivoja, kuten edellisessä alaluvussa todettiin, mutta toisaalta saattoivat liittyä asutukseen. Pakana-armeija talvehti luonnollisesti monissa paikoissa eli vietti niissä huomattavasti aikaa. Anglosaksien kronikan sanojen mukaan sotajoukko pysyi esimerkiksi vuonna 869 vuoden Yorkissa ja samoin vuonna 874 vuoden Cambridgessa,¹⁷⁸ jolloin varmasti jonkinlaista alueen ja asuttamisen ”valmistelua” tehtiin tietoisesti tai tiedostamatta, sillä olivathan paikat tulevan *Danelagenin* alueella. Toisaalta nämä mahdolliset yhteydet ja skandinaavisen alueen perustaminen voivat antaa aihetta epäillä – kristillisen stereotyyppisen kuvauksen lisäksi – yllä mainitun ryöstelyn vakavuutta. Ainakaan kaikissa tilanteissa paikallisen väestön terrorisointi ei varmastikaan ollut toivottua, jollei kyse sitten ollut vain rannikon ryöstämisestä sisämaan sotaretkien sijaan.

Viikingit saivat Englannista saalista ryöstelemällä ja myös sopimusten tai lahjonnan nojalla. Erityisesti toisessa invaasiossa anglosaksit lahjoivat viikinkijoukkoja hopealla. Määrät olivat suuria: 10 000 paunaa vuonna 991, 16 000 vuonna 994, 24 000 vuonna 1002 ja 30 000 paunaa vuonna 1007.¹⁷⁹ Sen lisäksi, että viikingeille annettu raha vauhditti rahanlyöntiä Englannissa ja frankkivaltakunnassa, se täytyi kuluttaa jotenkin. Mielenkiintoisesti vain osa saaliista kulkeutui Skandinaviaan, mikä viittaisi siihen, että suuri osa saaliista kulutettiin anglosaksien ja frankkien markkinoilla. Tästä huolimatta hopea toimi keskeisenä innokkeena viikinkiretkille ja nopeutti taloudellista kehitystä Skandinaviassa.¹⁸⁰

Torkseyn viikinkileiristä on löydetty muun muassa kalaverkkoja, neuloja, sepän välineitä, pelinappuloita ja painoja sekä kaupankäyntiin tarkoitettuja sulatettuja hopeanpalasia.¹⁸¹ Monet artefakteista viittaavatkin harvinaisen arkielämän luonteen lisäksi kaupankäyntiin. Löydöt eivät sinänsä kerro sitä, mikä kaupankäynnin merkitys

---

paikallisten anglosaksien dynamiikasta.

178 ASC, A E, 869; A E, 875 [874].

179 ASC, E, 991, 994, 1002, 1007.

180 HEDEAGER 1994, passim; HALSALL 2003, 37.

181 *Viking Torksey: Inside the Great Army's winter camp*, 2013, elektr.

sotajoukon todellisuudelle oli, vaan voivat viitata yksinkertaisesti joukon eri osien taustaan. Kuitenkin, kuten asutuksen kohdalla, aikajaksot viittaisivat siihen, että Suuri pakana-armeija kävi jossakin määrin kaupallistakin toimintaa, eikä suhde paikalliseen väestöön ollut välttämättä aina väkivaltaista ja ryöstelyn värittämää. Kaupankäynti yhdistyi todennäköisesti sotajoukkojen luonteeseen, sillä ryhmät pystyivät toimimaan ja kulkemaan Englannin lisäksi koko Britteinsaarten ympärillä itsenäisesti eikä niinkään kauppaa käyvänä armeijana.

Vaikka käyttämissäni lähteissä orjat ja orjatalouden merkitys ryöstelylle ja sodankäynnille eivät olekaan ilmeisesti esillä, mainitaan muissa lähteissä niitä kaapatun muun muassa Irlannista ja frankkivaltakunnasta. Tämä kristittyjen orjien vieminen Skandinaviaan ja kirkonmiesten pyrkimys pelastaa heitä saattoi kiihdyttää kristillistä lähetystyötä pohjoiseen.¹⁸² Orjakauppa oli vilkasta Britteinsaarten ympärillä ja ohjasi varmasti viikinkien toimintaa. Toisaalta hävinneiden vihollisten orjuuttaminen oli yleisemmin keskiajalla normaalia – mikä tosin vähentyi kristinuskon levitessä,¹⁸³ eikä orjuus kohdistunut siten vain ilmeisimmän ryöstelyn yhteydessä kaapattuihin ihmisiin, vaan saattaa esiintyä lähteissä näkymättömänä muun toiminnan yhteydessä. Vuonna 1010 Þorkell ja viikingit kaappasivat Canterburystä kirkonmiehiä ja virkamiehiä panttivangeikseen sekä ”sieppasivat kaikki [kirkonpalvelukseen] vihityt ihmiset, sekä miehet että naiset, sieltä – ja on mahdotonta kenenkään sanoa kuinka monta ihmistä otettiin.”¹⁸⁴ Kyse oli pääosin varmasti panttivangeista, mutta voidaan myös spekuloida, että osa kaapatuista joutui muualle.

Viikinkisotajoukko oli monimuotoinen ilmiö. Se ei ollut ”puhdas” sotajoukko, vaan yhdisti taistelun, ryöstelyn ja asuttamisen. Valitettavasti lähteet ovat niukkoja viikinkisotajoukkoja koskevissa kuvauksissaan, minkä vuoksi sotajoukon arkisempi toiminta ja ne piirteet, jotka eivät liity väkivaltaan tai ryöstelyyn, jäävät pimentoon. Viikinkijoukkojen ydin oli intressien dynamiikassa, joka kietoutuu koko viikinkiretkien kulkuun. Joukkoja ohjasivat monet intressit, joiden vuoksi viikinkijoukko oli monimuotoinen ilmiö ja jotka johtivat myös siihen, että sotajoukon tuli pystyä sopeutumaan ja toimimaan monenlaisissa tilanteissa. Koska sotajoukot koostuivat useista, erillisistä joukoista, pystyttiin eri puolilta tullutta kokemusta ja taitoja

---

182 FOOTE & WILSON 1980, 66-7.

183 CONTAMINE 1987, 262, 266.

184 ASC, E, 1010.

hyödyntämään tehokkaasti. Toisaalta tässä luvussa käsitelty viikinkitoiminta näyttää vaikuttaneen itse alueeseen niin destruktiivisessa mielessä kuin esimerkiksi taloudellisesta kehitystä jossakin määrin kiihdyttäen.

3.3. ”Kuin viekkaat ketut” – viikinkistrategia

Tärkeää kahta käsittelemääni viikinki-invaasiota tarkasteltaessa on muistaa, etteivät ne alkaneet yht'äkkiä. Ensimmäistä invaasiota oli edeltänyt vuosikymmenten mittainen ryöstelyjakso, joka GRIFFITHIN mukaan oli ”tiedustelua” myöhemmille armeijoille ja osana yleisviikinkiaikaista alkukautta.¹⁸⁵ GRIFFITH antaa nimeämisellään turhan mahtipontisen kuvan viikinkiajan kehityksestä. Viikinkiajan ryöstöjoukkojen ja kauppiaiden vilkas liikehdintä Britteinsaarten, Manner-Euroopan ja Skandinavian välillä sekä viikinkiaikaa edeltäneet yhteydet takasivat sen, että Suuri pakana-armeija tai ennemminkin sen eri puolilta yhteen tulleet osat varmasti tunsivat anglosaksisten kuningaskuntien tilanteen ja maantieteen, vaikkei kyseessä olisikaan ollut tietoinen kohdealueen haravointi poliittisessa mielessä. Molempien invaasioiden alku oli hajanaisissa ryöstöissä, kunnes suuremmat sotajoukot saapuivat. Toisella invaasiolla oli etuna kahden edellisen vuosisadan pituinen ”tiedustelu”, vaikka ajan tiedonvälityksen vuoksi tätä ei tule korostaa liiaksi.

Keskeinen viikinkien strateginen keino näyttää olleen poliittisten kohteiden hallinta. Esimerkiksi York, jonne viikingit sittemmin perustivat lyhytaikaisen kuningaskunnan, oli ensimmäisen invaasion keskeinen kohde jo alusta alkaen, sillä se oli Northumbrian keskus ja rikkain kaupunki. ABELS huomioi, että Yorkin hallinta mahdollisti kulkuyhteyksiensä takia helpon pääsyn pohjoiseen ja kulkemisen pohjoisessa kuningaskunnassa.¹⁸⁶ Myös Knútr kävi Yorkissa hetkellisesti vuonna 1016 ja asetti oman jaarlinsa vakiinnuttamaan vallan alueelle, joka oli välittömästi luovuttanut.¹⁸⁷ Viikinkien läsnäolo 800-luvulta lähtien oli kiihdyttänyt Yorkin, viikinkien Jórvík, kaupankäyntiä ja lisännyt paikallista tuotantoa.¹⁸⁸ Toisessa invaasiossa sinne ei kuitenkaan menty kuin kerran ja koko pohjoinen Englanti oli pitkälti muutamaa ryöstöretkeä lukuun ottamatta koskematon, mikä heijasteleekin sitä, että Englanti muodosti tuolloin yhden

---

185 GRIFFITH 2009, 50.

186 Katso myös esimerkiksi Readingin ja Torkseyn strateginen hyöty ABELS 1998, 115, 126, 142-3. Ks. yleisesti myös LAVELLE 2012, 252-3.

187 ASC, ED, 1016. Myös Sveinn saattoi käydä kolme vuotta aikaisemmin Yorkissa, sillä tämä kävi kronikan mukaan Gainsboroughissa, jolloin koko Northumbria antautui. ASC, E, 1013.

188 HALL 2008, 498-9.

valtakunnan, eivätkä erilliset valtakunnat siten houkutelleet heikkouksillaan. Tällöin onnistuminen etelässä, jonne toiminta ja anglosaksien kovin vastarinta näyttävät painottuneen, tarkoitti myös onnistumista pohjoisessa, jossa sotilaalliset toimet eivät olleet välttämättä tarpeellisia.¹⁸⁹

Sinänsä kaikkien viikinkien tukikohtina käyttämien kaupunkien, linnoitusten ja luostarien listaaminen olisi tässä turhaa, mutta aikaisemmasta tuttua Reptonia on syytä tarkastella lähemmin hyvänä esimerkkinä poliittisesta hallinnasta. Reptonin kirkon alueelle oli haudattu mercialaisia kuninkaita jo 600-luvulla. Viimeisimpänä sinne haudattiin vuonna 849 Mercian valtakamppailussa kuollut Wigstan, joka haudattiin isänsä, vuosina 827-840 Merciaa hallinneen Wiglafin mausoleumiin.¹⁹⁰ Anglosaksien kronikka kertaakin, miten pakana-armeija ajoi Reptonista käsin Mercian kuningas Burhredin maanpakoon Roomaan asti ja valtasi kuningaskunnan.¹⁹¹ Viikinkien Reptoniin tekemä joukkohauta, jonne Suuren pakana-armeijan komentaja todennäköisesti haudattiin näyttävästi hautakummun alle, sijaitsi juuri linnoituksen ulkopuolella ja oli tehty rakenteeseen, joka saattoi olla vanha, tosin jo ennen viikinkien tuloa käytöstä hylätty ruumiskappeli.¹⁹² Näyttävä hauta osoittaa myös sen, että alue otettiin hallintaan symbolisesti, kun Mercian kuninkaat korvattiin omalla hautakummulla.

Reptonissa viikingit alistivat Mercian kuninkuuden symbolin itselleen, mutta Suuri pakana-armeija asetti myös omia nukkehallitsijoitaan alistamiensa anglosaksisten valtakuntien johtoon. Ajettuaan Mercian kuninkaan maanpakoon viikingit asettivat valtaistuimelle valitsemansa hallitsijan:

Tänä vuonna ryöstelyarmeija meni Lindseystä Reptoniin ja talvehti siellä, ja ajoi kuningas Burhredin meren taakse 22 vuotta sen jälkeen, kun tämä oli kuningaskunnan saanut; ja valloitti koko maan [...]. Ja samana vuonna he antoivat Mercian kuningaskunnan typerälle kuninkaan *begnille*¹⁹³, ja hän vannoi heille valoja ja antoi panttivankeja, että se olisi valmiina heille minä päivänä he vain haluaisivat sen, ja hän itse olisi valmiina kaikkien niiden kanssa, jotka häntä seuraisivat, palvelemaan ryöstöarmeijaa.¹⁹⁴

---

189 Toisaalta tämä voi heijastella sitä, että alueen angloskandinaavinen asutus kannatti valloittajia, mutta tähän palataan alla.

190 BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, 50. Repton oli ollut myös rikas luostarialue kirkkoineen, jonka säilymisestä ja säästämisestä Suuri pakana-armeija ei näytä tuhojen perusteella välittäneen. BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, 84.

191 ASC, AE, 874 [873].

192 BIDDLE & KJØLBYE-BIDDLE 2001, 67-74, 83-4.

193 Aristokratian jäsen.

194 ASC, A, 874 [873].

Asser nimeää kyseisen kuninkaan Ceolwulfiksi.¹⁹⁵ Reptonin hautapaikka, jonka viikingit merkitsivät selkeästi linnoituksella ja hautaamalla sinne oman komentajansa ja alistamalla siten Mercian kuninkaan symbolisesti ylivoimansa alle, kuului vanhalle kuningassuvulle. Onkin ehdotettu, että uusi nukkehallitsija Ceolwulf olisi saattanut olla kilpailevan suvun jäsen,¹⁹⁶ jolle Reptonin tuhoaminen ja linnoittaminen olisi sopinut hyvin. Myös viikinkien alaisuudessa Northumbriaa hallinneet Egbert, hallitsi 867-873, ja Ricsige, hallitsi 873-876, saattoivat olla kilpailevien hallitsijasukujen jäseniä.¹⁹⁷ Jää kuitenkin vain arvailujen varaan, oliko Suurella pakana-armeijalla ollut yhteyksiä suoraan kilpaileviin sukuihin. Tieto mahdollisesta kilpailusta oli eittämättä ainakin kulkeutunut viikinkien korviin, sillä sattuma tulee tuskin kysymykseen. Kuten edellisessä alaluvussa jo asutuksen ja sen valmistelemisen yhteydessä arveltiin, viikinkijoukkojen ja anglosaksien yhteydet olivat varmasti monimutkaisempia ja monin paikoin läheisempiä kuin mitä asennoitunut Anglosaksien kronikka ja muut lähteet antavat ymmärtää.

Anglosaksien sisäisten ongelmien tietoinen hyödyntäminen on varmaa jo Reptonia aikaisemmin. Northumbrian kuningaskunta näyttää olleen jonkinlaisessa kriisissä, kun Suuri pakana-armeija saapui sinne East Angliasta vuonna 866, minkä voi spekuloida vaikuttaneen siihen, miksi pakana-armeija ylipäätään suuntasi kohti pohjoista. Asser antaa kuningaskunnan tilasta kristillistä näkökulmaa mukailevan kuvauksen:

Tuona aikana suuri, paholaisen lietsoma riita oli noussut northumbrialaistaisten keskuudessa, kuten aina tapahtuu ihmisille, jotka ovat aiheuttaneet Jumalan vihan. Northumbrialaiset tuona aikana (kuten olen sanonut) olivat karkottaneet kuningaskunnastaan laillisen kuninkaansa, nimeltä Osberth, ja olivat nostaneet valtaan kuningaskunnan kokouksessa erään tyrannin nimeltä Ælla, joka ei kuulunut kuninkaalliseen sukulinjaan. Mutta kun viikingit saapuivat, taivaallisen sallimuksen johdosta ja parhaiden miesten tukemana, kaikkien parhaaksi, riita oli rauhoittunut vähän; Osberth ja Ælla yhdistivät voimansa ja kokosivat armeijan, ja menivät Yorkiin. [...] Sen jälkeen kun kristityt olivat päässeet muurin läpi kuten he aikoivat, ja kun suurin osa heistä oli päässyt kaupunkiin viikinkien sekaan, viikingit hyökkäsivät [...]. Käytännössä koko northumbrialaisjoukko tuhottiin siellä, ja kaksi kuningasta tapettiin; mutta loput, jotka pakenivat, tekivät rauhan viikinkien kanssa.¹⁹⁸

Viikingit olivat saapuneet sopivasti, kenenkään estämättä Yorkiin keskelle kuningaskuntaa, joka oli lisäksi kärsinyt jonkinlaisista sisäisistä ongelmista jo vuodesta 844 lähtien.¹⁹⁹ Anglosaksien kronikan narratiivi keskittyykin usein kuninkaisiin.

---

195 Asser, 46.

196 HADLEY 2006, 12, 15.

197 WORMALD 1991, 135.

198 Asser, luku 27.

199 CAMPBELL 1991, 135. Ennen viikinkejä anglosaksit taistelivat useammin toistensa kanssa kuin ulkoisia vihollisia vastaan toistuvissa ja endeemisissäkin sodissa. Ks. sisäisistä konflikteista esim. LAVELLE 2012, 44-6.

Kuninkuuden merkityksestä anglosakseille kertoo se, että kronikoitsijan mukaan myös East Anglian kuninkaan kuolema johti koko kuningaskunnan kaatumiseen vuonna 870.²⁰⁰ Ongelma kuninkaiden korostamisessa ylipäättään voi olla samanlainen kuin liikkumisen ja pysähdyspaikkojen kanssa, sillä monimutkaiset tilanteet ja ilmiöt saattoivat kronikoitsijan mielessä henkilöityä juuri kuninkaaseen, joka edusti koko kuningaskuntaa. Vaikka kyse olisikin ollut monimutkaisemmista ilmiöistä, loi kuninkaan menettäminen väistämättä valtatyhjiön, johon viikinkijoukko itsensä yliotteessaan asetti.

Kyse oli toimivasta heikon kohdan hyödyntämisestä. Samanlaisia erillisten kuningaskuntien antamia mahdollisuuksia ei toisen invaasion aikana ollut, mutta myös toisen invaasion lopputuloksen sekä myös normannivalloituksen onnistumisen on nähty johtuneen anglosaksien sisäisestä, 970-luvulla alkaneesta poliittisesta kriisistä ja puolustukseen liittyvistä ongelmista, sillä edellisestä invaasiosta ponnellen saaneen, mutta raskaan linnoitus- ja sotilasjärjestelmän on uskottu rappeutuneen.²⁰¹ Kronikka kuvailee, miten anglosaksien vuonna 1008 rakentama laivasto tuhoutui seuraavana vuonna, kun eräs yläluokkainen anglosaksi erimielisyyksien vuoksi kaappasi laivat ja ryösteli etelärannikkoa.²⁰² Seuraukset saattoivat olla merkittävät, sillä Þorkellin viikinkijoukko, joka saapui heti tapahtuman jälkeen, saattoi ajoittaa saapumisensa tietoisesti laivaston muodostaman uhan poistuttua. Kuten edellisessä alaluvussa todettiin, Þorkell ryösteli seuraavina vuosina laajasti Englantia pehmentäen näin ilman tietoista aikomusta aluetta seuraaville Sveinnin ja Knútrin onnistuneille hyökkäyksille.

Anglosaksinen kronikka tuo esille viikinkien ja anglosaksien tekemiä sopimuksia, jotka olivat usein paikallisia, hetkellisiä ja yhden viikinkijoukon kanssa solmittuja, eikä aina ole selvää kumman osapuolen aloitteesta rauha tai aselepo solmittiin. Rauhaa ei kuitenkaan aina noudatettu, ja Asserin mukaan ”viekkaat ketut” eli viikingit ”tiesivät saavansa enemmän rahaa ryöstämällä kuin rauhan avulla.”²⁰³ Anglosaksien näkökulmaa tarkasteltaessa LUND huomioikin melkein säännöllisten rauhansopimusten olleen

---

200 ASC, A, 870.

201 Ks. esim. ABELS 2001. Katso myös LAVELLE 2012, jonka eriävän mielipiteen mukaan myöhäinen anglosaksinen sotilasjärjestelmä olikin hyvin organisoitu.

202 ASC, E, 1008, 1009.

203 Asser, luku 20.

periaatteessa lunnaita, joilla anglosaksit pyrkivät välttämään epämieluisamman ryöstelyn,²⁰⁴ mikä ei aina kuitenkaan onnistunut.

Lähteissä rauha ja aselepo tuntuvat automaattisilta aina kun toinen osapuoli on pattitilanteessa tai häviämässä; se toistuu käytännössä kaikissa Anglosaksien kronikan kuvaamissa tilanteissa, joissa viikingit ovat sotilaallisesti aktiivisia. Esimerkiksi vuonna 867 rauha tehtiin Nottinghamin epäselvän piiritystilanteen jälkeen, minkä seurauksena Suuri pakana-armeija palasi aikaisemmin alistettuun Yorkiin.²⁰⁵ Vuonna 871, jona Suuri pakana-armeija ja anglosaksit olivat käyneet kronikan mukaan yhdeksän taistelua ja jona oli kuollut viikinkien 9 ”jaarlia” ja yksi ”kuningas”, monta taistelua hävinnyt Wessex teki rauhan vihollisensa kanssa, minkä seurauksena viikingit menivät Lontooseen talvehtimista varten ja jatkoivat pohjoiseen.²⁰⁶ Wessexille kyse oli tärkeästä ajan pelaamisesta, mutta viikingit olivat menettäneet suuren osan johtorakenteestaan, mikä varmasti ajoi joukon palaamaan Lontoon kautta pohjoiseen.

Vuonna 875 jakaantumisen jälkeinen ja vuosia Wessexistä poissa pysynyt Guðrumin pakana-armeija oli päässyt Wessexin puolustuksen ohi Warehamiin asti, jossa he tekivät rauhan ja antoivat anglosakseille ”panttivangeiksi arvostetuimpia miehiä, jotka olivat lähellä kuningasta ryöstöarmeijassa”, mutta rikkoivat sopimuksen pakenemalla yön tullen. Seuraavana vuonna anglosaksien jahtaama Guðrum pääsi juuri ja juuri pakoon Exeterin suojiin, jolloin tehtiin uusi sopimus ja viikingit antoivat taas merkittäviä panttivankeja,²⁰⁷ mikä tuntuu antaneen heikentyneelle sotajoukolle mahdollisuuden päästä Merciaan elonkorjuun aikoihin. Näissä tilanteissa viikingit olivat toisaalta päässeet kaupunkien ja linnoitusten suojiin mutta joutuneet väistämättä niihin jumiin. Rauhoilla vältettiin monissa kohdin taistelu, joka ei varmasti useinkaan ollut mieluinen nopeuteen, yllätykseen ja näillä keinoin epäsuotuisan taistelun välttämiseen tottuneelle viikinkijoukolle. LAVELLE huomioi, kuten edelliset tapaukset jo näyttävät, että näistä sopimuksista voitiin tehdä lyhytaikaisia, jos se sopi osapuolten intresseihin, eikä kyse ollut aselevosta nykykäsityksen mukaisesti. Tästä johtuva strateginen rauhan solmimisella pelaaminen oli hänen mukaan varmasti kronikoitsijoiden tiedossa, vaikka he viittaakin naiivisti sopimuksen pettämisiin.²⁰⁸ Anglosaksit näkivät varmasti

204 LUND 1989, 56.

205 ASC, AE, 868 [867], 869.

206 ASC, AE, 871 [870].

207 ASC, AE, 876 [875], 877 [876].

208 LAVELLE 2012, 322. Ks. myös LAVELLE 2012, 324-333, jossa hän huomioi aselevon ja rauhan eron.

hyötyvänsä epävarmoista sopimuksista, sillä nämä eivät olisi strategisen ulottuvuuden takia näin muuten tehneet. Toisaalta rauhan solmimisessa saattoi olla jonkinlainen rituaalinen sodankäynnin puoli, johon sen kaavamaisuus saattaa viitata.

Panttivangit liittyivät myös Sveinnin suorittamaan Englannin valtaamiseen vuonna 1013, jolloin viikinkiarmeija sai niitä alistuneilta alueilta, jotka eivät taistelleet vastaan. Kronikan mukaan jokainen *shire*, jotkin alistetut kaupungit ja luovuttaneet *ealdormanit* antoivat panttivankeja.²⁰⁹ LAVELLEN mukaan panttivankien otosta oli muodostunut vakiintunut instituutio anglosaksisessa Englannissa jo aikaisemmin, mutta se kehittyi erityisesti viikinkien myötä. Ainakin anglosakseille kyse oli poliittisesta työkalusta, osapuolten statuksen ja vallan demonstraatiosta, jossa väkivallan uhka ei kuitenkaan ollut kovin kaukainen.²¹⁰ Anglosaksien kronikka kuvaa muutaman kerran viikingeille luovutettujen panttivankien käsittelyä. Sen mukaan Knútr leikkasi isänsä kuoleman jälkeen vuonna 1014 panttivangeiltaan kädet ja nenät juuri ennen pakenemistaan Englannista.²¹¹ Kyse voi olla jonkinlaisesta voimannäytöstä, jolla pakenemaan ajettu Knútr jätti jälkensä myöhempää paluutaan varten. Toisaalta kronikoitsijan voi osoittaa epäluotettavuutensa liioittelemalla ja pyrkiessään mahdollisesti osoittamaan viikinkien epäluotettavuuden ja ulkopuolisuuden. Panttivangit tarjosivat joka tapauksessa myös viikingeille strategisen yllätteen ainakin hetkellisesti, minkä vuoksi olisi uskottavaa, että panttivankeja kohdeltiin paremmin kuin muita, esimerkiksi orjiksi kaapattuja vankeja.

Sopimusten ja panttivankien lisäksi kolmas viikinkien hyödyntämä anglosaksien konventio selviää, jos palataan takaisin Guðrumiin, joka oli edellä palannut Wessexistä Merciaan. Levähdyksen jälkeen alkoi Suuren pakana-armeijan viimeinen yritys alistaa Wessex:

Tällöin ryöstelyarmeija pääsi salaa keskitalvella kahdennentoista yön jälkeen Chippenhamiin, ja valloitti ja miehitti Wessexin maan, ja ajoi monet ihmisistä meren yli, ja suurimman osan muista he alistivat – ja he antautuivat heille – paitsi Ælfred kuninkaan, ja hän pienen joukon kanssa meni hankaluuksien kanssa läpi metsän ja suolinnoitukseen.²¹²

Viikingit ajoittivat hyökkäyksensä joulun kahdennentoista yön jälkeiseen loppiaiseen. Tämä juhlapyhien jälkeinen hyökkäys onnistui ajamaan Ælfredin piilopaikkaan suoalueen keskelle, jossa tämä pysyi pääsiäiseen asti, kunnes hän sai taas koottua sotajoukon viikinkejä vastaan. Viikingit hävisivätkin Edingtonin taistelun, minkä

209 ASC, E, 1013.

210 LAVELLE 2006, 295-6.

211 ASC, E, 1014.

212 ASC, AE, 878.

jälkeen solmittiin jälleen rauha panttivankien ja lupauksen kanssa. Tällä kertaa anglosaksit vaativat kuitenkin Guðrumia ottamaan vastaan kasteen.²¹³ Sopimuksen seurauksena Suuri pakana-armeija, tai ainakin se osa, joka alkuperäisestä vuoden 865 joukosta oli jäljellä, palasi East Angliaan, jonne Guðrum perusti lyhytaikaisen mutta jopa rahoja kastenimelläään Æthelstan painaneen kuningaskunnan,²¹⁴ jossa ainakin kuningasinstituution vallanmerkit otettiin näin käyttöön. Rauha antoi anglosakseille mahdollisuuden uudistaa puolustustaan, joka joutui koetukselle 890-luvulla.²¹⁵

Viikingit näyttävät tunteneen kristillisen kalenterin ja oppineen hyödyntämään sitä laajalti Englannin lisäksi myös Irlannissa.²¹⁶ Kristillisten juhlapäivien ja sopimusten rikkomisen lisäksi on vielä muistutettava edellisessä alaluvussa käsitellyn ryöstelyn aiheuttaneen myös tehokkaan shokkiefektin. Tällä oli vaikutus alueen väestöön, mutta vihollisen sotajoukkoon ja strategiseen ajatteluun ei välttämättä niinkään paljon. Kuten edellä on mainittu, luostareita ryöstettiin muidenkin kuin viikinkien toimesta, mikä saa myös ajattelemaan, olivatko kristilliset pyhät anglosaksien sisäisissä konflikteissa aina vältettäviä sodankäynnin suhteen. Olivat anglosaksien sisäiset, ritualisoituneet tavat sitten mitä tahansa, viikingit eivät niitä ainakaan pääosin noudattaneet. Vaikka huomioitaisiin se, että sopimusten rikkomisen kuvauksilla kronikoitsija pystyi luomaan viikingeistä haluamansa kuvan, viikingit tulivat muualta ja eivät nähneet kuuluvansa samaan sodankäynnin ja politiikan järjestelmään kuin anglosaksit.

Toisessa invaasiossa niin kutsuttu *danegeld* vaikutti merkittävästi viikinkisotajoukkojen toimintaan. Ensimmäisen kerran 10 000 paunaa hopeaa maksettiin Maldonin voiton jälkeen 991 Óláfr Tryggvasonille, joka jättikin Englannin muutamaksi vuodeksi.²¹⁷ Palattuaan Sveinnin kanssa Óláfr tunkeutui onnistuneesti Wessexiin, mutta luvattuaan koskaan olla palaamatta vastaanotti 16 000 paunan danegeldin lisäksi kasteen kuten Guðrum aikaisemmin.²¹⁸ Molemmissa tilanteissa kasteen merkitystä vastaanottajalleen voi vain arvailla; sopimuksista saadut muut hyödyt olivat varmaankin tärkeämpiä, vaikkakin Óláfr tunnetusti levitti kristinuskoa myöhemmin.²¹⁹ Kristinuskolla saattoi

---

213 ASC, AE, 878.

214 HIGHAM 2008, 155, 223.

215 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 78-9.

216 SMYTH 1977, 148, 155-6, 178-82.

217 ASC, E, 991.

218 ASC, E, 994.

219 KRAG 2008, 648.

tässä tilanteessa toki olla houkuttelevuutta, mutta yhtäkkisestä kääntymisestä tuskin oli kyse. Toisaalta 800-luvulla Yorkin asuttaneet viikingit sopeutuivat paikalliseen yhteiskuntaan nopeasti ja kääntyivät kristityiksi 800-luvun loppuun mennessä, koska kirkko oli ryhtynyt jonkinasteiseen yhteistyöhön valloittajien kanssa välttääkseen ryöstelyn ja muut väkivaltaiset seuraukset.²²⁰ Houkuttelevuus ja hyöty olivat varmasti kääntymisten takana.

Anglosaksien osalta kasteen vaatimisen tarkoitus oli epäilemättä luoda kristillisen suhde, jonka uskottiin rajoittavan väkivaltaa ainakin periaatteessa. Kristilliseen teologiaan kuului ajatus veren vuodattamisesta annetuista rangaistuksista, jotka saattoivat olla esimerkiksi katumusharjoitusten muodossa. Anglosaksisen penitentialin mukaan hyökkäävien pakanoiden tappamisen jälkeen kirkkoon astumista tuli välttää 7, 14 tai 40 päivän ajan, kun taas herraansa kapinallisia vastaan seuraavan tuli lisäksi myös paastota joitakin viikkoja ja tavata piispa.²²¹

Vuonna 1004 Sveinn hyödynsi 800-luvulta tuttuun tapaan anglosaksien uskoa aselepoihin ryöstellen Englantia kunnes palasi Tanskaan.²²² Muutamaa vuotta myöhemmin anglosaksit keräsivät toiselle viikinkijoukolla veroilla yli 30 000 paunan suuruisen danegeldin, jonka keräämiseen kuningas oli päätnyt neuvonantajiansa neuvomana.²²³ Vasta 1009 Englantiin saapui uusi, Porkellin johtama viikinkijoukko, joka ryösteli ensin etelää, mistä se siirtyi East Angliaan. Joukko ryösteli ja siirtyi Thetfordista Mercian läpi Bathiin asti ja Wessexiin anglosaksien tarjotessa vain vähäisen vastuksen.²²⁴ Viikingit ottivat panttivangikseen arkkipiispa Ælfheahin:

Sitten lauantaina ryöstelyarmeija lietsontui piispaa vastaan, koska hän ei halunnut tarjota heille rahaa ja kielsi, ettei hänestä saanut maksaa lunnaita. He olivat myös todella humalassa, koska viiniä oli tuotu etelästä. Sitten he tarttuivat piispaan, veivät hänet *hús-bingin* [kokouksen] eteen lauantaina pääsiäisen oktaavina²²⁵, ja sitten heittelivät häntä luilla ja nautojen päillä; ja yksi heitä löi häntä päähän kirveen perällä niin, että hän kaatui iskun voimasta ja hänen pyhä verensä valui maahan ja lähetti hänen pyhän sielunsa eteenpäin Jumalan valtakuntaan.²²⁶

Tämä Porkellin tapaus tuntuu heijastelevan kronikoitsijan kristillistä näkökulmaa, joka korosti marttyyriksi nousseen piispan merkitystä vuoden 1012 narratiiville. Mielenkiintoisesti luiden heittelylle esimerkiksi ruokailutilanteissa löytyy vastaavuuksia

---

220 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 77.

221 CONTAMINE 1987, 266-7.

222 ASC, E, 1004, 1005.

223 ASC, E, 1007.

224 ASC, E, 1009, 1010, 1011.

225 19. huhtikuuta.

226 ASC, E, 1012.

saagamateriaalista ja myöhemmistä skandinaavisista laeista, joissa luiden heittäly tuomitaan epäsovivana käytöksenä.²²⁷ Vaikka edellisen kuvauksen tapahtumia ei sinänsä tarvitse pääpiirteidensä puolesta epäillä samoin kuin ei myöskään edellisen alaluvun luostarikuvausta, ei viikinkien tule nähdä käyneen jonkinlaista ”uskonsotaa”, joka väkivaltaisista korostuksista saattaa välittyä. Viikingeistä kirjoittaneiden kristittyjen näkökulmasta kyse oli pakanoiden ja kristittyjen välisestä ristiriidasta, joka johti liioitteluun ja terävään sanankäyttöön laajemminkin myös kuulussa 1000-luvun alun *Sermo Lupi ad Anglos* -saarnassa, jossa Englannin nähtiin olleen syntiensä takia Jumalan vihan kohteena.²²⁸

Toisaalta HALSALL on huomioinut viikinkiväkivaltaa käsitellessään, että kristityn Euroopan näkökulmasta viikingit rikkoivat totutun ”sääntöjä”, joiden perusteella väkivallan odotettiin olleen tietynlaista, minkä vuoksi väkivalta korostuu lähteissä.²²⁹ Vaikka HALSALLIN ajatus onkin perusteltu, on viikinkien väkivaltaisuuksille kuitenkin myös perusteita, sillä esimerkiksi skandinaavinen uskomusmaailma ja mytologia olivat fatalistisia ja vaikuttavat korostaneen niin kuolemaa taistelussa, tästä seurannutta kuolemanjälkeistä elämää kuin sodanjumaluutta.²³⁰ Viikingin mielessä väkivaltaan liittyivät myös ideaalit ja muut sankarirunoista välittyvät seikat.²³¹ Väkivallan kuvailussa yhdistyy siis kristillinen maailmankuva ja totutut olosuhteet, joiden takana on mielestäni kuitenkin mahdollisuus sellaiselle väkivaltaiselle toiminnalle, joka meidänkin silmiimme voi vaikuttaa liialliselta tai oudolta, sillä olihan kyse erilaisesta maailmankuvasta, kulttuurista ja kasvuolosuhteista. Liioittelua *Ælfheahin* kohtauksessa varmasti kuitenkin on, sillä onhan kyse panttivangista kuten aikaisemmin mainitussa Knútrin tilanteessa, mutta väkivalta itsessään toimi tietynlaisena terrorisoinnin välineenä.

Porkellin hyökkäyksissä vaikuttaa selvältä, että tärkeimpänä intressinä oli saaliin saaminen eikä poliittinen hallinta, vaikka molemmat näistä kahdesta edellisestä yrityksestä tuntuvat kronikan kuvauksen mukaan olleen erittäin vaarallisia. Sveinn oli

---

227 MCDUGALL 1993, passim.

228 LUND 1989, 46-7. Toisaalta kristittyjen ja pakanoiden välejä pehmentää vielä tässä tapauksessa se, että kirkko toimi usein aselepojen ja sopimusten välittäjänä anglosaksien kesken, minkä voi ehkä nähdä jatkuneen myös viikinkien kanssa. LAVELLE 2012, 319-20.

229 HALSALL 1992, elektr.

230 Ks. uskomusmaailmasta esim. LINE 2015 ja PRICE 2002.

231 Ks. luku 4.3.

pääsyt syvälle sisämaahan puhumattakaan Þorkellin useiden vuosien mittaisesta ryöstelystä sisämaassa. Kerätyn *danegeldin* määrä oli kasvanut – viikingit saivat danegeldin ennen ja jälkeen piispan tappamisen, vaikka eivät sitä itse piispasta saanetkaan, mikä saattoi houkuttaa Þorkellin astumaan anglosaksien palvelukseen kuten edellisessä alaluvussa todettiin. Anglosaksien tavoitteena *danegeldin* maksamisessa oli saada lisää aikaa puolustuksen kohentamiseen ja joukkojen kokoamiseen, millä viikinkejä ei kuitenkaan hetkellisistä menestyksistä huolimatta saatu ajettua missään tilanteessa lopullisesti pois. Toisaalta *danegeld* toimi, koska sillä saatiin ajettua viikingit joissakin tapauksissa pois, mutta STEPHENSONIN sanoin danegeldistä muodostui enemmänkin vain palkkio, porkkana ilman keppiä.²³²

LUNDIN mielestä kahden tarkastelemani invaasion erona oli se, että jälkimmäisessä poliittinen tavoite oli selkeämpi ja sotajoukkojen koko suurempi.²³³ Tästä huolimatta toinen invaasio jäi useiden sotajoukkojen ja päälliköiden yritykseksi, kunnes kahdessa viimeisessä hyökkäyksessä onnistuttiin. Tämä tuntuu johtuvan suurelta osin juuri *danegeldin* houkuttelevuudesta: miksi riskeerata itsensä taistelussa tai toisaalta pyrkiä poliittiseen valtaamiseen, jos vihollisen veroillaan keräämä lunnasraha riitti sosiaalisten paineiden kylläiseksi tekemiseen ja esimerkiksi oman toiminnan rahoittamiseen Skandinaviassa? Ensimmäinen invaasio näki monia rikottuja sopimuksia, koska Suurella pakana-armeijalla ei ollut intressejä muualla. Sen komentajilla ei välttämättä ollut edes poliittisessa mielessä suhteita Skandinaviaan. Hajanaiset anglosakset kuningaskunnat eivät voineet myöskään tarjota samanlaisia lunnaita kuin Englanti reilu vuosisata myöhemmin, mihin mennessä Englannin talous oli kasvanut ja kaupallistunut huomattavasti.

Ensimmäisessä invaasiossa sotajoukon dynamiikkaan kuului palaaminen jo vallatuille alueilla. Suuri pakana-armeija palasi esimerkiksi Lontoosta Northumbriaan ja Torkseyhin vuonna 872.²³⁴ kyse oli tällöin varmasti voimien keräämisestä vuonna 870 Wessexissä käytyjen, monien taisteluiden jälkeen sekä tavoitteesta saada selustassa ollut Mercia alistumaan. Samoin Hálfðan lähti Reptonista pohjoiseen asuttamisen lisäksi turvaamaan selustan. Hän alisti tuolloin ne alueet Yorkin pohjoispuolella, jotka olivat säästyneet aikaisemmin aivan Suuren pakana-armeijan alkuvuosina, ja Anglosaksien

---

232 STEPHENSON 2012, 34. Ks. myös FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 189.

233 LUND 1989, passim.

234 ASC, AE, 873 [872].

kronikan mukaan Hálfðan teki retkiä myös pohjoisen piktejä ja Strathclyden brittejä vastaan.²³⁵ Northumbrian pohjoinen osa oli erittäin elinvoimainen ja muodosti vielä Yorkinkin kaaduttua merkittävän sotilaallisen uhan viikinkien selustaan.²³⁶ Pieneltä ”vauhdinhakemiselta” vaikuttaa taas anglosaksien sotajoukon jahtaaman, Reptonissa pienentyneen ja mahdollisesti tuhoutuneeseen laivaosastoon jakautuneen pakana-armeijan paluu Merciaan vuonna 877.²³⁷ Tässä tapauksessa kyse oli osittain ja Hálfðan toimissa kyse oli varmasti suuremmalta osalta myös asuttamisesta. Ehkä Hálfðanin tarkoitus oli alistaa pohjoinen ja palata takaisin etelään, mutta tavoite muuttui lopulta alueen asuttamiseen. Vuonna 877 kyseessä oli varmemmin voimien kerääminen, jonka myötä osa väsyneestä sotajoukosta jäi Merciaan. Tapaukset osoittavat joka tapauksessa sen, ettei viikinki-invaasio onnistunut ilman vaikeuksia – tai Wessexistä puhuttaessa ollenkaan ilman niitä.

Jos Suuri pakana-armeija palasi jo valloittamilleen ja jossakin määrin alistamilleen alueille pohjoisessa, toisessa invaasiossa Wightsaari näyttää muodostaneen usein käytetyn tukikohdan ensimmäisen kerran vuonna 998.²³⁸ Saari pysyi viikinkien käytössä tämän jälkeen, ja Anglosaksien kronikka kuvaileekin Sveinnin palanneen sinne ”rauhalliselle istuimelleen” vuonna 1006.²³⁹ Toisen invaasion edetessä viikingit näyttävät pehmentäneen Englantia vähitellen esimerkiksi saarelta käsin Wessexiä ryöstelemällä, vaikka päämäärätietoisesta toiminnasta ei kyse ollutkaan.

Viikinkien puskeva paine saikin antamaan periksi, mutta vasta vuonna 1013 Sveinn ja muutamaa vuotta myöhemmin Knútr saivat Englannin vallattua. Sveinnin valtasi Englannin pohjoisesta päin, mikä muistuttaa Suuren pakana-armeijan etenemistä, mihin kului tosin erilaisessa tilanteessa melkein 15 vuotta. Sveinn valtasi Englannin vuodessa ja kävi kronikan mukaan vain yhden taistelun Lontoossa kuningas Æþelrædia ja tämän seurassa ollutta Þorkellia vastaan muiden alueiden luovuttaessa ilman vastustusta.²⁴⁰ *Danelagenin* on uskottu tukeneen ainakin osittain toisen invaasion viikinkisotajoukkoja, koska Englannin kuningas Æþelræd rajoitti alueen laillisia vapauksia.²⁴¹ HOLMAN

---

235 ASC, A, 875 [874].

236 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 75.

237 ASC, AE, 877 [876].

238 ASC, E, 998.

239 ASC, E, 1006.

240 ASC, E, 1013.

241 DOWNHAM 2008, 346.

huomauttaa kuitenkin, että vaikka tutkijat ovat painottaneet *Danelagenin* alueiden antamaa tukea skandinaaveille toisen invaasion aikana, lähdeaineisto antaa tilanteesta monimutkaisemman kuvan: vaikka alueet antautuivatkin ensimmäiseksi Sveinnille vuonna 1013, eivät ne olleet säästyneet ryöstöretkiltä aikaisemmin ja itäanglialaiset olivat lähettäneet laivoja viikinkejä vastaan vuonna 992.²⁴² LINEN mukaan tukea ei saatu nimenomaan edellisen invaasion seurauksena syntyneen angloskandinaavisen kulttuurihybridin vuoksi.²⁴³ Alueet olivatkin todennäköisesti suurimmaksi osaksi menettäneet suorat ja kulttuurilliset yhteytensä Skandinaviaan.

Knútr valtasi Sveinnin kuoleman jälkeen Englannin myös yhden kronikkavuoden aikana. Vuoden 1016 kuvaus sisältää lukuisan määrän sotajoukkojen liikkeitä, jotka päättyivät puhtia saaneiden anglosaksien häviöön Ashingdonissa ja lopulta Knútrin kuninkaaksi tuloon.²⁴⁴ STEPHENSONIN mukaan Sveinnin onnistumisessa tämän joukkojen laatu sekä anglosaksien poliittinen ja sotilaallinen epäonnistuminen olivat yhtä tärkeitä tekijöitä.²⁴⁵ Keskeinen taustasyys Sveinnin ja Knútrin onnistumisille näyttää mielestäni olleen se, että Englannissa oli ollut jatkuva viikinkiuhka vuosikymmenten ajan. Tämän syynä saattoi olla sekä anglosaksien epäonnistuminen että se voima Skandinaviassa, joka aiheutti viikinkipaineen Englantiin. Lisäksi viimeiset onnistuneet invaasiot tuntuvat määrätietoisemmilta, sillä kyse ei ollut Suuren pakana-armeijan ja aikaisempien toisen invaasion joukkojen kaltaisista intressien dynamiikasta, joka sai joukot suuntautumaan eri lailla. Yhtenäisestä ja yksimielisestä voimasta ei näytä kokonaisuudessaan olevan kyse kummankaan invaasion kohdalla. Olosuhteiden ja mahdollisuuksien ajamana ensimmäinen keskittyi vain yhteen joukkoon, ja toisessa tilanne olisi ehkä voinut kehittyä samoin kuin ensimmäisessä, jos jokin sotajoukoista olisi pitänyt kiinnostuksensa Englannissa, eikä poistunut heti *danegeldin* saatuaan.

---

242 HOLMAN 2001, 7-8. Lisäksi vuoden 1002 niin sanotun Pyhän Bricen päivän verilöylyn, jossa Englannin kuningas käski tappamaan kaikki englantilaisten joukossa olleet ”tanskalaiset” näiden salaliiton vuoksi (ASC, E, 1002), on uskottu kannustaneen Sveinniä hyökkäämään Englantiin samana vuonna, koska tapettujen joukossa on sanottu olleen tämän sisaren. Sisaren kuolemalle ei kuitenkaan ole uskottavia todisteita, mutta etelän kauppiaisiin ehkä pääosin kohdistunut verilöyly saattoi jossakin määrin vieraannuttaa muuta angloskandinaavista väestöä. FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 188-9.

243 LINE 2015, 127.

244 ASC, E, 1016. Tämän vuoden erityisen tarkkoihin manöövereihin ei tässä tutkielmassa ole tarkoitus mennä, kuten ei myöskään 890-luvun samankaltaisiin kuvauksiin, jotka mahdollistaisivat strategisten liikkeiden tavallista tarkemman tarkastelun.

245 STEPHENSON 2012, 36.

Kuten HALSALL huomauttaa, viikingit eivät tietoisesti harjoittaneet ”terroritaktiikkaa”, vaan he tulivat ulkopuolelta, mikä itsessään teki kostoiskut mahdottomiksi, eivätkä viikingit siksi noudattaneet anglosaksien normeja, vaikka käytännössä he toimivatkin monelta osin samalla tavoin kuin Euroopan kristityt yleisesti.²⁴⁶ Viikinkijoukkojen laaja-alaisella liikehdinnällä, nopeudella, ryöstöillä ja ehkä erilaisen maailmankuvan synnyttämällä väkivaltaisuuudella oli varmasti shokkiefekti anglosakseihin, näiden moraaliin ja varsinaiseen puolustukseen, jonka oli kyettävä vastaamaan uhkaan nopeasti ja kaikkialla. Anglosaksisen Englannin sodankäynti ja kulttuuri oli konventioiden hallitsemaa, minkä vuoksi viikinkijoukot onnistuivat aluksi läpäisemään ja hyödyntämään anglosaksien heikkoja kohtia – kristinuskon rajoituksia ja sisäisiä konflikteja. Tästä oli kyse erityisesti ensimmäisessä invaasioissa, kun taas toinen invaasio oli seurausta eri viikinkijoukkojen dynamiikasta, joka vähitellen lannisti kuningaskunnan sotilaallisen koneiston lunnasrahoista huolimatta.

Palatakseni luvun lopuksi tutkielman taustakysymykseen on todettava, että tämän pääluvun perusteella ei ole syytä uskoa ainakaan sotajoukkojen ”ulkopuolen” toiminnan osalta viikinkijoukkojen olleen muunlaisia kuin *liðejä* perusrakenteenaan käyttäneitä ryhmiä, vaikka alkeellinen soturien nostojärjestelmä olisikin Skandinaviassa myöhemmällä tarkastelujaksollani ollut. Sotajoukot vaikuttavat muokkautuvilta, sopeutuvilta ja ennen kaikkea pyrkimyksiltään itsenäisiltä, lukuun ottamatta viimeisiä onnistuneita valtauksia, joissa lähestyttiin jo tavoitteiltaan samanlaista tilannetta kuin viisikymmentä vuotta myöhemmin Haraldr harðráðin valtaistuimentavoittelussa.

Tarkastelemissani viikinkien toiminnoissa kaikkeen vaikutti se, ettei kyse ollut niin sanotusti rajasodankäynnistä, jossa sodankäynnin kaikki osa-alueet aina huollosta kostoretkiin voitiin järjestää joko tutuilla ja valjastetuilla alueilla tai ainakin jossakin määrin tutulla, viereisellä vihollismaalla. Keskeistä tarkastelussani on ollut sotajoukkojen sopeutuminen ja muokkautuminen kolmen käsitellyn teeman osalta. Joustavasti rakentuneet viikinkijoukot toimivat paikallisten olosuhteiden ehdoilla hyödyntäen Englannin ravinnontuotantoa, hevosenjalostusta ja maantiedettä. Viikingit muokkautuivat vahvasti funktionaalisten tarpeidensa sekä moninaisten intressiensä mukaan. Ne eivät strategisilta puoliltaankaan jumiutuneet vaan hyödynsivät heikkoja kohtia ja toimivat jatkuvasti, ympärivuotisesti; kun vastus kävi liian raskaaksi, voitiin

---

246 HALSALL 2003, 143.

perääntyä jopa laivoilla meren taakse. Tällainen ulkopuolelta tullut paine ja shokkiefekti rikkoi anglosaksien konventionaalista sodankäyntiä, jota käytiin tavallisesti viereisten alueiden välillä. Viikinkijoukoissa kyse oli jähmeistä rakenteista vapaista sotajoukoista, minkä toiminta meren takana saattoi ainakin osittain mahdollistaa. Tämä vapaus mahdollisti ennen kaikkea intressien moninaisuuden – sotilaallisen, poliittisen ja asutukseen ja omaisuuteen liittyvät intressit, jotka tekivät sodankäynnin fyysisestä ja henkisestä ”rintamasta” ainakin repaleisen – jos ei melkein olemattoman. Intressit liittyvät vahvasti Skandinavian sosiaaliseen järjestelmään, joka vaati omaisuusvirtaa, mutta muokkautuvat intressit johtivat myös asuttamiseen ja siihen liittyneeseen poliittiseen hallintaa.

Ongelmallista käytettävissä olevissa lähteissä ovat niiden poliittiset tavoitteet sekä kristillinen maailmankuva. Ensimmäisessä invaasiossa viikinkien ylivoimaa saatettiin liioitella ja näin lisätä Ælfredin saavutusten merkitystä, kun taas toisessa invaasiossa tällä voitiin korostaa Knútrin valtaan pääsystä johtunutta anglosaksien rappiota tai anglosaksien kuninkaiden epäonnistumista. Tämän pääluvun osalta on muistettava, etteivät lähteet kerro kaikkea. Ne voivat johtaa harhaan esimerkiksi antamalla kuvan yhtenäisestä, voimakkaan määrätietoiselta tuntuvasta sotajoukosta, joka kulki ja toimi yhtenä kokonaisuutena. Ennen kaikkea ne eivät kerro asioita viikinkien näkökulmasta, eivätkä ne näin kerro viikinkien henkilökohtaisista intresseistä.

4. Näkymätön viikinki

Sotajoukon toimintaa sotaretkellä määrätti sen sisäinen koostumus. Viikinkijoukot rakentuivat useista ryhmistä, mikä satoi koko sotajoukon toiminnan monien intressien dynamiikkaan. Näiden intressien takana olivat joukon komentajat, jotka väistämättä muodostivat jonkinlaisen hierarkian, mutta toisaalta myös sotajoukon toiminta taistelussa ja sen motivaatio määrittyivät eri ryhmien välisen dynamiikan seurauksena. Tarkastelen tällaista viikinkijoukkojen sisäistä dynamiikkaa kolmen alakysymyksen avulla: Millainen oli sotajoukkojen sisäinen rakenne? Miten sotajoukot toimivat taisteluissa? Millainen oli sotajoukon ”mieli” ja motivaatio?

4.1. Kuninkaita ja jaarleja

Viikinkijoukkojen koko on ollut yksi keskeisimmistä viikinkitutkimuksen kohteista, sillä koko liittyy suoraan siihen, miten viikingit vaikuttivat Englannin sisäiseen kehitykseen. Tässä tutkielmassa on mahdotonta käydä keskustelua kattavasti läpi,²⁴⁷ mutta aiheen keskeisyyden vuoksi on hyvä tuoda esille muutamia seikkoja, jotka avaavat sotajoukon luonnetta. Koon käsittely auttaa suhteuttamaan sitä seuraavan johtohierarkian kontekstiinsa.

Suuren pakana-armeijan kokoa ei mainita suoraan Anglosaksien kronikassa, mutta sen yhden osan kokoon on epäsuora viittaus. Sotajoukkoon ehkä kuulunut laivasto tuhoutui myrskyssä vuonna 876, ja Anglosaksien kronikka kertoo laivaston koostuneen 120 laivasta.²⁴⁸ Jonkinlaista vertailukohtaa antaa se, että kronikka kertoo 890-luvun invaasiossa olleen ensin 250 viikinkilaivaa, johon Hæsten liittyi 80 laivalla.²⁴⁹ Toisessa invaasiossa laivastojen kokoja on mainittu useamman kerran. Muun muassa vuonna 991 Óláfr Tryggvasonilla oli 93 laivaa ja kolme vuotta myöhemmin 94,²⁵⁰ kun taas Knútrilla oli vuoden 1016 onnistuneessa valtauksessa 160 laivaa.²⁵¹ GRIFFITH, joka uskoo eri lähteistä ilmenevien laivamäärien antavan melko luotettavan kuvan todellisista laivamääristä, arvioi 10-200 laivan kantaneen noin 200-8000 henkeä, mikä sisältää soturien lisäksi eläimet, naiset ja lapset. Arvionsa hän on laskenut 20-50 hengen keskiarvolla yhtä laivaa kohti, mikä perustuu siihen, kuinka monta henkeä historiallisiin

---

247 Ks. myös luku 1.2.

248 ASC, A, 877 [876].

249 ASC, A, 893 [892].

250 ASC, A, 993 [991]; E, 994.

251 ASC, E, 1016.

ja meille säilyneisiin viikinkilaivoihin mahtui.²⁵² Tällä keskiarvolla luettelemani laivastot sisälsivät muutamasta tuhannesta kymmeneen tuhanteen henkeä.

GRIFFITH on myös listannut viikinkien laivastojen kokoja viikinkiaikana eri lähteistä ja eri puolilta viikinkimaailmaa: laivastojen koot vaihtelevat muutamista laivoista kymmeneen ja useisiin satoihin suurimman ollessa yksittäinen Konstantinopolissa ollut kaksituhatta.²⁵³ Vaihtelua on erittäin paljon, mikä heijastelee sodankäynnin tai sotaretken eri muotoja, sillä on ilmeistä, että satunnaiset ryöstelyjoukot olivat pienempiä kuin varsinaiset sotajoukot. Luvut itsessään ovat edellisistä arvioista huolimatta kuitenkin erittäin ongelmallisia. Lukuja on väistämättä liioiteltu, ja niihin voitu lisätä esimerkiksi ylimääräisiä nollia, joilla kronikoitsijat ovat pyrkineet omaan tavoitteeseensa – oli tämä sitten tietoisesti poliittinen tai vääristyneitä käsityksiä heijasteleva. Vihollisen lukumäärän liioittelusta esimerkkinä voi toimia esimerkiksi Ælfredin ja anglosaksien menestystä korostanut Asser, joka kertoo vuoden 871 useista taisteluista:

Sitä, kuinka monta tuhatta viikinkiarmeijasta tapettiin näissä toistuvissa kahakoissa (niiden lisäksi, jotka teurastettiin kahdeksassa yllä mainitussa taistelussa), ei ole tiedossa, paitsi ainoastaan Jumalalla itsellään.²⁵⁴

Samoin Anglosaksien kronikassa kerrotaan, miten vuonna 878 taistelussa kaatui 840 viikinkiä, mutta on epävarmaa, oliko kyse pakana-armeijan osasta.²⁵⁵ Mielestäni laivojen määrien suhteet voivat tarjota ainakin jossakin määrin suuntaa antavan kuvan yleisellä tasolla. Eri kronikoitsijoiden antamia lukuja ei tule kuitenkaan verrata suhteiltaan toisiinsa, sillä eri aikoina kirjoittaneet kronikoitsijat eivät välttämättä ole itsekään suhteuttaneet antamiaan määriä aikaisempiin teksteihin. Sen sijaan invaasioiden omia, sisäisiä lukumäärien välisiä suhteita voi olla mahdollista tarkastella, vaikkakin näin päästään vain melko hyödyttömiin, yleisiin toteamuksiin: toisen invaasion viikinkimäärä kasvoi loppua kohden.

Varhaiskeskiaikaisten sotajoukkojen koot vaihtelivat hyvin paljon monenlaisten muuttujien suhteen, eivätkä kaikki suinkaan olleet systemaattisesti tietyn suuruisia. Suurimmat sotajoukot saattoivat olla noin viiden tai kuuden tuhannen hengen suuruisia, mutta taloudellisesti hitaammin kehittyneillä alueilla Skandinaviassa, Saksassa ja

---

252 Suurempi sotalaiva, joka on sidottu rannikkoon tai sisämaan vesireitteihin, pystyi kantamaan noin 100 henkeä, ja pienempi merilaiva 20 henkeä, mutta jos laivat täytettiin aivan kokonaan, niiden merikelpoisuus laski huomattavasti. GRIFFITH 2009, 125-6.

253 GRIFFITH 2009, 123. Ks. myös SAWYER 1971, 124-5.

254 Asser, luku 42.

255 ASC, A, 878. Asserin mukaan 1200 miestä. Asser, luku 54.

Britanniassa koot olivat HALSALLin mukaan suurimmillaan muutamassa tuhannessa.²⁵⁶ Toisaalta REUTERS suosii – korostaen, ettei varsinaisia lukuja voida oikein määritellä – käsitystä pienemmistä sotajoukoista ja perustelee tämän lähteillä, joissa puhutaan vain kymmenien miesten sotajoukoista.²⁵⁷ Käyttämässäni lähteissä on myös joitakin johtolankoja, jotka voivat viitata Suuren pakana-armeijan kokoon. Viikinkijoukkojen oli erittäin helppoa hankkia ravintoa, minkä vuoksi huolto ei asettanut rajaa joukkojen kokoihin Englannissa,²⁵⁸ mitä luvun 3.1. käsittely jo aavisteli. Mielestäni tärkeä johtolanka kokojen suhteen on myös se, että Reptonin leiripaikka oli suhteellisen pieni, minkä vuoksi suuri sotajoukko ei sinne olisi mahtunut. Toisaalta linnoitus saatettiin rakentaa laivoja varten ja paikalla oli merkittävämpi poliittinen merkitys, minkä vuoksi linnoitusta ei välttämättä pitäisi verrata sotajoukon kokoon, sillä tarvetta ei välttämättä ollut suojata koko joukkoa. Lisäksi johtolanka, joka taas viittaisi Suuren pakana-armeijan suurehkoon kokoon, on se, että joukko jakaantui usein ja jätti varmaankin osiaan turvaamaan selustaansa: jos sotajoukolla oli varaa jakautua, tuli sillä myös olla kokoa, jotta pystyisi se jatkamaan toimintaansa.

Mielestäni viikinkijoukot olivatkin suurimmillaan ja hetkittäin ehkä juuri tuhannen hengen suuruisia, mutta huomattavasti pienempikin joukko saattoi saada aikaan paljon, jos otetaan huomioon viikinkien strategia eli heikkojen kohtien hyödyntäminen ja nopea liikkuvuus. Ilman laajempaa lähdeaineistoa ja tarkempia analogioita muiden aikakauden sotajoukkojen kanssa on mahdoton sanoa missään määrin lopullista sanaa. Jos Englannin viikinkiaikaa pitää dynaamisen liikkumisen ja toimivien yhteyksien aikakautena, mitä tämä tutkielmakin kokonaisuutena heijastelee, on perusteellista myöskin olettaa, että viikinkijoukot muokkautuivat useammin kuin, mitä lähdeaineistosta on mahdollista jäljittää. Tällainen näkymätön liike ja muokkautuminen on varmasti vaikuttanut sotajoukkojen kulloisiin, vaihteleviin kokoihin, kun eri ryhmät ovat liikkuneet ja liittyneet toisiinsa omien intressiensä mukaisesti. Tästä syystä arviot viikinkijoukkojen ko'oista ovatkin vain arvioita. Uskottavaa kuitenkin on, että joukkojen koko suureni jossakin määrin viikinkiajan loppupuolella.

Tämä näkymätön ja näkyvä muokkautuminen liittyi sotajoukkojen komentajiin, jotka lähteet mainitsevat yllättävän usein. Lukuisten komentajien omat joukot, *liðit* saattoivat

---

256 HALSALL 2003, 132. Ks. myös LINE 2015, 102-8.

257 REUTER 1997, 36.

258 McLEOD 2006, passim.

edellisten arvioiden perusteella olla kymmenien tai satojen henkien kokoisia. Anglosaksien kronikan mukaan Þorkell inn hávin oma joukko saattoi koostua liioitellusti 45 laivasta ja myöhemmin käsiteltävän viikinkikomendantin Ubban henkilökohtainen seurue saattoi olla suuruudeltaan vähintään 40 henkeä, joiden lisäksi koko sotajoukosta kuoli yllä mainitut 800 soturia.²⁵⁹ Komendantuus on syytä käydä läpi ensimmäisen ja toisen invaasion kohdalla erikseen.

Ensimmäinen lähdeaineistoni viikinkikomendantia mainitaan Æthelweardin kronikassa. Sen mukaan Inwær-niminen viikinki johti Suurta pakana-armeijaa, kun joukko saapui Englantiin ensimmäisen kerran vuonna 865. Kronikka kertoo Inwærin kuolleen vuoden 869 tai 870 tienoilla.²⁶⁰ Kyse on Ívarr hinn Beinlausista, jota muun muassa SMYTH pitää samana henkilönä irlantilaislähteissä esiintyvän Imar-nimisen viikingin kanssa. Imar toimi Dublinissa 850- ja 860-luvuilla ja kuoli Ulsterin annaalien mukaan vuonna 873.²⁶¹ Yhteys ei kuitenkaan ole varmaa, vaikkakin ajatus yhden viikingin eri alueilla huomiota saaneesta ja pitkästä urasta on mielenkiintoinen.

Anglosaksien kronikassa viikinkejä johtaneita kuninkaita nimetään ensimmäisen kerran vuoden 871 taistelujakson kohdalla, jolloin viikinkejä johtivat ”pakanakuninkaat” Hálfðan ja Bagsecg, joka kuoli samana vuonna.²⁶² Kronikka paljastaa vuoden 878 kohdalla Hálfðanin ja Ívarrin suhteen:

Ja sinä samana talvena Ívarrin ja Hálfðanin veli oli Wessexissä Devonshiressä 23:n laivan kanssa, ja hänet tapettiin siellä, ja 800 miestä hänen kanssaan ja 40 miestä hänen sotajoukostaan.²⁶³

Myöhemmässä traditiossa kolmannelle veljelle on annettu nimeksi Ubba.²⁶⁴ Suuren pakana-armeijan jonkinlaiset pääkomendantit, ”kuninkaat” olivat sukulaisia, mikä tuo mielenkiintoisen puolen pakana-armeijan johtamiseen ja dynamiikkaan. Sukulaisuus ei kuitenkaan välttämättä ole niin yllättävä seikka, sillä sukulaissuhteet, joilla ei välttämättä tarkoitettu varsinaista verisukulaisuutta vaan vielä laajempaa verkostoa, olivat viikinkiajan Skandinaviassa kietoutuneet tiiviisti yksilön statuksen ja kunniaan.

---

259 ASC, E, 878, 1012.

260 Æthelweard, 35-6.

261 Tätä narratiivia seuraten Ívarr olisikin vuonna 870 lähtenyt Irlantiin. SMYTH 1977, passim. SMYTHIN teos sisältää kattavan käsittelyn eri viikinkikuninkaiden taustoista ja mahdollista yhteyksistä myytteihin ja irlantilaisiin lähteisiin, mihin ei tämän tutkielman rajatulla lähdeaineistolla päästä käsiksi.

262 ASC, AE, [871], 871 [870].

263 ASC, A, 878.

264 SMYTH 1977, 204.

Tämä johti usein riitoihin ja perimyskiistoihin.²⁶⁵ Vaikuttaa siltä, että Ubbaa lukuun ottamatta veljekset olivat sotajoukon mukaan alusta saakka. Ainoastaan Hálfdan selvisi hengissä ja perusti pohjoiseen Yorkin kuningaskunnan, joka oli kiinteästi yhteydessä Dublinin viikinkikuningaskuntaan.²⁶⁶ Se, että Anglosaksien kronikka mainitsee kuninkaat niin myöhään, heijastelee taisteluvuoden tarkentavia tietoja vaativaa merkitystä, mutta se, miten sukulaisuus vaikutti dynamiikkaan jää vain arvailuksi ja muiden lähteiden varaan.

Käyttämäni lähdeaineiston ulkopuolella on lähteitä, jotka voivat avata kolmen veljeksen taustaa. Sekä englantilaisten että skandinaavisten myöhempien lähteiden rakentamien myyttien mukaan he olivat Ragnarr Loðbrókin poikia, jotka kostivat isänsä kuoleman Northumbrian kuninkaalle Ællalle ja aloittivat näin Suuren pakana-armeijan toiminnan.²⁶⁷ Tällainen kostonnarratiivi ei mielestäni sovi Britteinsaarten viikinkiajan luonteeseen, eikä se myöskään tunnu vastaavan tässä tutkielmassa muodostuneeseen kuvaan viikinkijoukoista Englannissa. Motiivi on liian suoraviivainen hajanaiseen ja elävään viikinkiluonteeseen verrattuna, minkä lisäksi tarujen myöhäisyys ja ilmiselvä fantastisuus vähentävät niiden uskottavuutta ja viittaavat jonkinlaiseen tapahtuman rationalisoimiseen. Vaikka sukulaisuus on sinänsä uskottavaa, ei veljeksiä voi hyvällä syyllä pitää koko invaasion aloittajina, vaan sen – ehkä tavallista merkittävimpinä – osina.

Veljesten merkitystä vähentää myös se, että sotajoukon ”kuninkaita” mainitaan olleen vielä enemmän. Suuren pakana-armeijan jakauduttua Reptonissa ja Hálfdanin johtaessa osan joukosta pohjoiseen Anglosaksien kronikan mukaan Suurta pakana-armeijaa johti tuolloin ”kolme kuningasta”, Guðrum, Oscytel ja Anund, jotka olivat tulleet todennäköisesti vuonna 870 saapuneen ja mahdollisesti vanhaan joukkoon liittyneen ”kesäarmeijan” mukana,²⁶⁸ koska uudet ”kuninkaat” tuntuvat aloittaneen uuden vaiheen veljesten poistuttua kuvasta. Kaksi jälkimmäistä kuningasta jäävät lähteissä muilta osin kuitenkin täysin unohduksiin. Asser mainitsee Guðrumin vain kerran tämän jälkeen, ja Æthelweard ei keskity Guðrumiin tämän maininnan lisäksi kertaakaan. Anglosaksien

---

265 LINE 2015, 236-40.

266 SMYTH 1977, 255-266.

267 SMYTH 1977, 36-67.

268 ASC, AE, 871 [870], 875 [874].

kronikka nostaa hänet kuitenkin keskiöön Suuren pakana-armeijan loppuun asti, jolloin hänet kastettiin, kuten luvussa 3.3. kerrottiin:

[J]a sitten ryöstelyarmeija antoi hänelle [kuningas Ælfredille] ensiluokkaisia panttivankeja ja suuria valoja, että he jättäisivät tämän kuningaskunnan, ja myös lupasivat hänelle, että heidän kuninkaansa ottaisi vastaan kasteen; ja he tekivät niin. Ja kolme viikkoa myöhemmin kuningas Guðrum tuli hänen luokseen, yhdessä kolmenkymmenen kaikkein kunniallisimman ryöstelyarmeijassa olleen miehen kanssa, Alleriin – joka on Athelneyn lähellä – ja siellä kuningas otti hänet vastaan kasteen kanssa; [...] ja hän oli 12 päivää kuninkaan kanssa, ja hän kunnioitti suuresti tätä ja tämän kumppaneita lahjoilla.²⁶⁹

Guðrum muodosti henkilökohtaisen siteen kuninkaaseen, mitä kronikan kuvaus kunnioittaa. Se, että juuri Guðrum on keskiössä viittaa tämän olleen myös joukon keskeisin hahmo. Toisaalta kronikka rinnasti kaikki kolme kuningasta aikaisemmin, emmekä tiedä sitä, mitä näkymättömissä tapahtui ja esimerkiksi jakautuiko pakana-armeija. Se, että Guðrum on keskiössä ja perusti myöhemmin kuningaskunnan East Angliaan, edellytti kuitenkin kannatusta, mikä merkitsi ehkä jonkin tasoista ylivaltaa loppuvuosina.

Keskeistä on huomata, että kun lähteet nimeävät komentajat joissakin tilanteissa, sotajoukko henkilöityy nimettyyn komentajaan tai komentajiin. Tämä ei kuitenkaan välttämättä kuvaa sotajoukkojen sisäisiä rakenteita. Vaikka esimerkiksi Suuren pakana-armeijan viimeisten vuosien narratiivi kuvataan Anglosaksien kronikassa Guðrumin retkenä tai monet toisen invaasion sotaretket kuvataan tietyn hahmon ympärille, on sotajoukoissa väistämättä ollut jonkinlainen sisäinen päätöksentekoprosessi ja hierarkia alikomentajineen. Tähän viittaa jo se, että ”kuninkaita” esiintyy hyvin paljon, minkä lisäksi lähteet puhuvat ”jaarleista”, jotka saattoivat olla alikomentajia. Jaarleja mainitaan useita Anglosaksien kronikan vuoden 871 taisteluissa:

Ja neljä päivää myöhemmin kuningas Æpelræd ja Ælfred, hänen veljensä, taistelivat Ashdownissa koko ryöstelyarmeijaa vastaan; ja he olivat kahdessa joukossa: yhdessä olivat Bagsecg ja Hålfðan, pakanakuninkaat, ja toisessa olivat jaarlit. Ja sitten kuningas Æpelræd taisteli kuninkaiden joukkoa vastaan, ja siellä kuningas Bagsecg tapettiin; ja Ælfred, hänen veljensä, [taisteli] jaarleja vastaan, ja siellä jaarli Sidroc Vanha tapettiin ja jaarli Sidroc Nuori ja jaarli Osbern ja jaarli Fræna ja jaarli Harald, ja molemmat ryöstelyarmeijat ajettiin pakoon, ja siellä tapettiin monia tuhansia.²⁷⁰

Kronikan mukaan tuolloin kuoli kaikkiaan yhdeksän jaarlia ja yksi kuningas, joihin yllä nimetyt sisältyvät.²⁷¹ Kronikan teksti on tässä kohtaan yllättävä. Viikinkijohtajien nimet

269 ASC, A, 878.

270 ASC, E, 871 [870]. Sama luettelo löytyy myös Æthelweard, 37.

271 ASC, E, 871 [870]. Vrt. Æthelweard, 36-40, jonka mukaan jaarleja oli 11. Æthelweard mainitsee kaksi nimetöntä jaarlia vuoden 871 kohdalla. Æthelweard, 37. Hierarkian olemassa oloon viittaavat myös luvun 3.3. panttivanget. Anglosaksien kronikka kuvaa pakana-armeijan vuonna 876 antamia panttivankeja ”ensiluokkaisiksi”. ASC, A, 877 [876]. Ks. myös SWANTON 2000, 75, viite 6. Panttivanget olivat näin todennäköisesti jonkinlaista johtoporrasta, vaikkakin yhden sanan perusteella

tulevat odottamatta, mutta toisaalta luettelo heijastelee Ælfredin ja tämän veljen menestystä. Se, että kronikoitsija osaa nimetä komentajat, korostaa toisaalta sitä, etteivät osapuolet toimineet toisistaan eristäytyneinä. Kuolleiden määrällä oli varmasti vaikutus Suuren pakana-armeijan toimintaan, mikä saattoi johtaa siihen, että Guðrum nousi keskeiseksi, kuten yllä nähtiin. Jos näin oli, harventunut hierarkia korvattiin uudella.

Nimityksistään huolimatta komentajat eivät olleet kuninkaita tai jaarleja sanojen varsinaisissa merkityksissä. LUNDIN mukaan komentajat saattoivat olla esimerkiksi skandinaavisten kuninkaiden maanpakoon ajamia viikinkejä tai yksilöitä, joiden toiminnan heikot skandinaaviset kuninkaat mahdollistivat, vaikkakin tätä on mahdotonta tietää.²⁷² ”Kuninkaat” ja ”jaarlit” olivat pääosin todennäköisesti jonkinlaisia ryöstöretkillä asemansa saaneita komentajia, joilla saattoi toki myös olla jonkinlainen asema myös Skandinaviassa. Skandinavian melko demokraattisesta tai anarkistisesta lähtökohdasta johtuen GRIFFITH uskoo Skandinavian sotajoukkojen komentorakenteiden olleen nykynäkökulmasta suhteellisen kaoottisia.²⁷³ Tällöin komentajien auktoriteetti perustui menestykseen ja muinaisnorjalaisten lähteiden *hamingjaan* eli ”hyvään onneen”.²⁷⁴ Jos viikinkijoukot rakentuivat erillisistä ryhmistä ja monista komentajista, on perusteltua uskoa valtasuhteiden olleen mukautuvia. Toisin sanoen johtohierarkia vaihteli tilanteen mukaan, ja koska invaasioaika oli pitkä, tätä vaihtelua oli väistämättä paljon.

Toisessa invaasiossa komentajat liittyvät vahvasti Skandinavian tapahtumiin ja konkreettisiin mutta vielä heikkoihin valtakuntiin.²⁷⁵ Nyt Anglosaksien kronikka ei kuvaile komentajia kuninkaiksi, paitsi Sveinn Tjúguskeggin kohdalla, joka myös oli kuningas myöhemmin. Ensimmäinen mainittu komentaja on Óláfr Tryggvason vuonna 991, joka mainitaan myös vuonna 994 Sveinnin kanssa.²⁷⁶ Seuranneissa neuvotteluissa Óláfr on kronikassa pääosassa, sillä tämä teki toimivan sopimuksen anglosaksien

---

on vaikea sanoa mitään perusteltua. Anglosaksien näkökulmasta panttivankien tuli kuitenkin olla henkilöitä, joiden pitämisellä oli jonkinlainen konkreettinen vaikutus viikinkien toimintaan. Tämän luvun perusteella anglosaksien jaarliksi tai kuninkaaksi nimeämä viikinki saattoi olla todellisuudessa kuitenkin väliaikainen ja helposti korvattava.

272 LUND 1997, 156.

273 GRIFFITH 2009, 128.

274 LINE 2015, 93-4.

275 Englannin tapahtumien ja Skandinavian sisäisten konfliktien yhteyksiä on tässä mahdotonta ja tarpeetonta käydä läpi muuten kuin vain joidenkin osine kohdalta. Ks. laajemman lähdeaineiston pohjalta laadittu kehitys ja henkilöhistoria tarkemmin esim. LUND 1997 ja FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005.

276 ASC, A, 993 [991]; FE, 994.

kuningas Æþelræðin kanssa, minkä ansiosta Óláfr mahdollisesti auttoi anglosakseja muita viikinkejä vastaan ja poistui lopullisesti Englannista, kuten luvussa 3.2. todettiin. Óláfr, joka oli norjalaisen kuninkaan maanpaossa ollut pojanpoika, tuli vasta vuonna 995 Norjan kuninkaaksi Englannista keräämänsä omaisuuden auttamana.²⁷⁷

Sveinnin asemaa on vaikea määrittää käyttämieni alkuperäislähteiden perusteella, mutta Sveinn ja Óláfr olivat jonkinlaisia sopivan tilaisuuden tullen yhdistyneitä, hetkellisiä liittolaisia. On ehdotettu, että Óláfrin ja anglosaksien välisellä sopimuksella olisi pyritty Sveinnin ja Óláfrin välien rikkomiseen.²⁷⁸ Sveinn oli kapinoinut isäänsä Tanskan kuningasta Haraldr blátǫnn Gormssonia vastaan 980-luvulla, mutta hänen asemastaan 990-luvun alussa ei ole varmuutta. Vuosina 1003-1005 Englannissa ollessaan hän oli jo Tanskan kuningas, joka oli ajautunut ainakin aikaisemmin kiistoihin Óláfrin kanssa Skandinaviassa, minkä seurauksena Óláfr kuoli Svolderin taistelussa vuonna 1000.²⁷⁹ Sveinn oli osana toista invaasiota alusta saakka, ja vaikuttaa myös olleen mahdollista, että tämä oli osittain ehkä myös vuosien 1005 ja 1013 välisten retkien takana. Vuonna 1013 kronikkakin nimittää Sveinniä kuninkaaksi, sillä tästä oli tullut Englannin kuningas, ja kertoo tämän jättäneen laivat ja panttivangit poikansa Knútrin – myöhemmin inn ríki – haltuun.²⁸⁰

Sukulaissuhteet näyttävätkin toistuvan, mutta tällä kertaa tilanne on ymmärrettävämpi kuninkuuden takia ja sen vuoksi, että kyseessä oli jälkeläinen, jonka yhteys isänsä tavoitteisiin voi olla selkeämpi. Sveinnin kuoleman jälkeen hänen sotajoukkonsa siirtyikin Knútrille. Anglosaksien kronikan E-käsikirjoituksen sanoin ”koko laivasto valitsi Knútrin kuninkaaksi”, ja F-käsikirjoituksen mukaan ”kuninkaan päämiehet ja he, jotka olivat tulleet hänen kanssaan Englantiin, valitsivat Knútrin kuninkaaksi”.²⁸¹ Kuninkuus viittasi tässä tilanteessa vain sotajoukon komentajuuteen, sillä Englannin pakoon ajettu kuningas palasi takaisin ja Tanskan kuninkuus siirtyi Knútrin vanhemmalle veljelle Haraldrille, mikä ajoi Knútrin sotimaan ja lopulta valloittamaan suuren osan Skandinaviaa Englannin valloittamisen jälkeen.²⁸²

---

277 LUND 1997, 169; FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 186.

278 ABELS 2008, 156.

279 KEYNES 2008c, 437; FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 183. Ks. Sveinnin henkilökohtaisesta historiasta ja motiiveista tarkemmin LUND 1997, 167-9.

280 ASC, E, 1013.

281 ASC, E, 1014; Ks. F-käsikirjoitus SWANTON 2000, 144, viite 12.

282 LUND 1997, 171-3.

Jonkinlaisilta kaikista edellä käsitellyistä eronneilta ja erillisiltä viikinkikommentajilta vaikuttavat sen sijaan Pallig ja Þorkell inn hávi. Þorkellin vaiheet käytiin läpi jo luvussa 3.2.,²⁸³ ja ne viittaavatkin jonkinlaiseen vapaaseen toimijuuteen, jota voi itse asiassa kutsua viikingin stereotyyppiaksi. Þorkell oli itsenäinen tekijä, joka toimi oman *lið*insä ja muiden keräämiensä seuraajiensa kanssa ja siirtyi anglosaksien palvelukseen luultavasti vain oman henkilökohtaisen *lið*insä, 45 laivan kanssa. Þorkellin erillisyyttä myöhemmistä Sveinnin ja Knútrin invaasioista osoittaa se, että tämän retki Englantiin oli pääasiassa ryöstelyä, kuten luvussa 3.2. huomattiin. Þorkell inn hávin on myöhemmin sanottu olleen jäsen niin sanotuissa jómsviikingeissä, jotka saattoivat muodostaa pääosan tämän joukoista riimukivien perusteella värvättyjen ruotsalaisten lisäksi.²⁸⁴ Jómsviikingit olivat myyttinen soturiveljeskunta, jonka taustalla saattoi olla jokin todellinen viikinkijoukko, jonka tukikohta oli Jómsborgissa jossakin päin Itämeren aivan eteläistä rannikkoa.²⁸⁵ Þorkellin ja myytin yhteys on kuitenkin luonnollisesti epäilyttävä ja mielestäni täysin myöhempinä aikoina keksitty.

Myös Pallig, joka mainitaan vain kerran anglosaksien palkkaamana ja nämä pettäväenä viikinkinä, oli samankaltainen toimija. Se, että Pallig onnistui sieppaamaan useita laivoja ja ryösteli laajasti, viittaa siihen, että tällä oli oma *lið*, jonka anglosaksit palkkasivat ja jonka kanssa hän liittyi toiseen joukkoon.²⁸⁶ Muiden lähteiden mukaan Pallig oli Sveinnin lanko ja tapettiin Pyhän Bricen päivän verilöylyssä vuonna 1002.²⁸⁷ Merkitystä ja suhdetta Sveinniin on kuitenkin mahdotonta arvioida. Hän johti kuitenkin jonkinlaista omaa joukkoaan, joka muodostaa sivujuonteen toiselle invaasiolle. Molemmat itsenäiset toimijat vaikuttavat itsenäisiltä ja vapailta. Kuten luvussa 3.2 huomattiin, Þorkell pystyi sitoutumattomana siirtymään helposti vaikutusvaltaiseen asemaan Knútrin puolelle. Pallig ja Þorkell nousevat lähteissäni esille ehkä siksi, että heillä oli henkilökohtainen side anglosaksien kuninkaaseen. Vaikka kyse olikin palkkasotureista, on palkkasuhteeseen liittynyt väistämättä myös jonkinlainen odotus

---

283 Ks. myös SWANTON 2000, 139, viite 10 ja 143, viite 16. Þorkell mainitaan Anglosaksien kronikassa vain satunnaisesti, ja hänet onkin yhdistetty vahvemmin kronikan tapahtumiin normannien *Encomium Emmae Reginae* -tekstin avulla. LUND on perustellut tekstin avulla, ettei Þorkell ollut Sveinnin alikommentaja, mitä kautta hän on myös perustellut tässä tutkielmassa käytetyn alkuoletuksen. LUND 1986, passim. Ks. myös luku 3.2. palkkasoturit.

284 LUND 1986, 115-6.

285 LINE 2015, 264-6.

286 ASC, A, 1001.

287 SWANTON 2000, 132, viite 5.

lojaaliudesta, jota ei välttämättä tulisi yhdistää varsinaiseen *comitatus* -suhteeseen. Odotukset ovat nähtävästi olleet erilaiset viikinkien ja anglosaksien puolella Palligin palkkasuhteen päättymisen perusteella.

Lähteiden narratiivissa nimetyt komentajat korostuvat väistämättä, minkä vuoksi saatu tieto on yksipuolista ja varmasti harhaan johtavaa. Viikinkijoukoissa oli kuitenkin komentajien lisäksi muitakin jäseniä, jotka olivat enemmistössä ja joilla oli varmasti myös vaikutus joukon toimintaan. Viikinkijoukkojen sisäistä päätöksentekoa avaa lyhyesti Anglosaksien kronikassa ainakin kerran esiintyvä, muinaisnorjasta lainattu sana *hús-bing*, joka esiintyy jo luvussa 3.3 esiintyneessä kohtauksessa vuodelta 1012, jolloin viikingit olivat kaapanneet piispan ja ”olivat myös todella humalassa, koska viiniä oli tuotu etelästä. Sitten he tarttuivat piispaan, veivät hänet *hús-bingin* eteen lauantaina Pääsiäisen oktaavina, ja sitten heittelivät häntä luilla ja nautojen päillä.”²⁸⁸ Vaikka *bing*-sana liitetäänkin viikinkiajan ja keskiajan Skandinaviassa virallisempiin, hallinnollisiin ja oikeudellisiin kokouksiin, saattoi se tässä tilanteessa tarkoittaa vain tilaisuutta, jossa kuningas tai muu päällikkö tai komentaja oli läsnä.²⁸⁹ *Hús* viittaa päällikön ”talouteen” eli jonkinlaiseen lähipiiriin, mutta tässä kontekstissa se viittaa ehkä johtoportaan kokoontumiseen ainakin kronikoitsijan silmissä. Jos tapahtuman kulku pitää paikkansa, tilaisuus vaikuttaa ennemminkin yleisemmältä kokoontumiselta, jossa piispa tapettiin joko päätöksellä tai ilman. Lyhyt maininta neuvostosta luo kuitenkin mielenkiintoisen vastakohtan kronikan kuningaskeskeiselle narratiiville.

Englannissa liikkuneen, muokkautuvan ja sopeutuvan viikinkijoukon johtorakenne on varmasti ollut erilainen kuin Skandinaviassa taistelleiden, paikallisten valtahierarkioiden alaisuudessa toimineiden viikinkijoukkojen. GRIFFITH antaa mielestäni paremmin ihan viikinkiajan loppuun tai myöhempään keskiaikaan sopivan kuvan tällaisesta sotajoukosta: Komentajaa tuki ylin johto eli käytännössä kuninkaan hovin tärkeimmät jäsenet ja virkamiehet, joilla oli velvollisuuksia sodankäynnin ulkopuolellakin. Näiden lisäksi ytimeen kuului ylin sotilaseliitti, jonka alapuolella oli ”tavallinen” sotaväki.²⁹⁰ GRIFFITHIN antamaa kuvaa voidaan toki soveltaa tutkielmani kontekstiin yksinkertaistamalla sotajoukon osia: joukkoa johti komentaja, jota avustivat joukon asemaltaan tai maineeltaan ylimmät jäsenet. Harvinaisen Anglosaksien kronikan

---

288 ASC, E, 1011.

289 MCDUGALL 1993, 22. Ks. myös luku 3.3. samasta tapahtumasta.

290 GRIFFITH 2009, 129-39.

lauseen, ”sanonnan” mukaan: ”kun komentaja heikentyy, se on koko ryöstelyarmeijalle suureksi haitaksi.”²⁹¹ Komentaja oli joukkonsa ydin, ja jokaisen ”jaarlin” ja ”kuninkaan” tärkein joukko oli tämän oma *lið*. Nämä muodostivat jonkinlaisen, muutoksenalaisen ja varmasti hyvin pitkälti määrittelemättömän hierarkiansa aina sotajoukon pienimpää osaseen asti. Tämä pienin osa oli todennäköisesti yhden laivan miehistö tai jokin muu vakiintunut ryhmä, jolla saattoi olla esimerkiksi yhteinen historia sota- ja ryöstöretkillä tai yhteinen kotipaikka. Lisäksi kronikan mukaan vuonna 1011 ”aselevosta, rauhasta ja verosta huolimatta he [viikingit] kulkivat kaikkialle ryhmissä²⁹² ja ryöstivät ja sitoivat ja tappoivat meidän onnetonta kansaamme”.²⁹³ Tämä maininta ”ryhmistä” voi viitata näihin pienempiin *lið*-tason tai pienempiin muutaman laivan miehistön kokoisiin ryhmiin, jotka saattoivat maininnan perusteella olla toimintayksiköjä, jotka mahdollistivat moninaisen ja nopean toiminnan.

Viikinkiarmeijoiden huoltojoukkoihin tai seuraajiin viitattiin jo edellisessä pääluvussa. Anglosaksien kronikka sisältää kolme kohtaa, joissa viikinkien naisiin ja lapsiin viitataan. Ensimmäinen on Hæstenin retkeltä vuoden 893 kohdalta:

Hæsten oli tehnyt sen linnoituksen aikaisemmin Benfleettiin, ja oli sitten ryöstelemässä, ja suuri ryöstelyarmeija piti sitä hallussaan. Sitten he [englantilaiset] tulivat ja ajoivat ryöstelyarmeijan pakoon, särkivät linnoituksen, ja valtasivat kaiken sisällä olevan, sekä rahat että naiset ja myös lapset, ja veivät kaiken Lontooseen; ja kaikki laivat he joko särkivät tai toivat Lontooseen tai Rochesteriin. Ja he toivat Hæstenin vaimon ja hänen kaksi poikaansa kuninkaan luo, ja hän antoi heidät takaisin, koska yksi heistä oli hänen kummipoikansa, toinen *ealdorman* Æþelrædin. He olivat saaneet heidät ennen kuin Hæsten tuli Benfleettiin, ja hän oli antanut hänelle panttivankeja ja valoja, ja kuningas oli myös antanut hänelle paljon rahaa, ja antoi myös kun hän palautti pojan ja naisen.²⁹⁴

Kronikan mukaan Hæstenin pojat oli nähtävästi kastettu aikaisemmin ehkä jonkin sopimuksen johdosta, minkä vuoksi pojilla oli korkea-arvoiset anglosaksiset kummit. Seuraajia ja perheitä ajatellen kyse oli Suuren pakana-armeijan jälkeisestä ajasta, jolloin sotajoukkoa seuranneen lisäväen mukanaolo on uskottavampaa, sillä osa Englannista oli skandinaavien asuttamaa. En kuitenkaan usko, että näitä oli Suuren pakana-armeijan vilkkaimpien vuosien aikana ainakaan kovia suuria määriä. Varsinaiselle huoltoväelle ei ollut todennäköisesti tarvetta, sillä, kuten luvussa 3.1 nähtiin, sotajoukko eli hyvin pitkälti ympäröivästä seudustaan. Varsinaisen sotajoukon perässä kulkeva huoltojoukko olisi hidastanut mobiiliuteen perustuvaa viikinkijoukkoa.

---

291 ASC, E, 1003.

292 Käsikirjoituksessa E *folc mælum* ja CD *recte flocmælum*.

293 ASC, E, 1011.

294 ASC, A, 894 [893].

GRIFFITH huomioi ”tukijoukkoja” käsitellessään kaupankäynnin olleen osa viikinkien toimintaa, jolloin viikingin ja kauppiaan tai muun eritellyn taustajoukon jäsenen välinen ero saattoi olla olematon.²⁹⁵ Soturin, ravinnonhankkijan ja kauppiaan tehtävät sulautuivat toisiinsa joko itsenäisiksi toimijoiksi tai komentoportaan asettamaksi tehtäväksi. Lopulta huoltoväen olemassaolo riippuu myös yhteydestä taakse jääneisiin ja turvattuihin tai jo asutettuihin alueisiin: jätettiinkö perhe näille alueille? Jos jätettiin, niin missä vaiheessa invaasiota ja olivatko perheet mukana alusta saakka vai oliko invaasion aikana vaiheittaista siirtymistä, joka liittyi eri viikinkijoukkojen laaja-alaiseen liikkuvuuteen ja itsenäisyyteen? Näihin on jälleen kerran mahdotonta vastata, mutta perheet ja seuraajat muodostivat viikingeille heikon kohdan, johon vihollisen oli helpompi iskeä. Muut maininnat naisista liittyvätkin näiden suojelemiseen: vuosina 893 ja 895 viikingit ”turvasivat naisensa ja laivansa ja rahansa East Angliaan” ja ”olivat turvanneet naisensa East Angliaan”.²⁹⁶

Reptonin ja läheisen Heath Woodin viikinkihautauksien arkeologisissa tutkimuksissa viikinkiasuttajien kokonaismäärästä on arvioitu olleen naisia kolmasosasta puoleen. Tutkimuksen mukaan naisia oli mukana jo Suuren pakana-armeijan alkuvuosista alkaen enemmän kuin on ajateltu.²⁹⁷ Ongelmallista tutkimuksessa on kuitenkin aineiston vähyys – vain 14 vainajaa, mikä ei riitä vielä varmistamaan määrää lopullisesti. Toisaalta aineisto voi edustaa vain pientä aluetta ja mahdollisesti myös hetkellistä tilannetta, joka johti hautauksiin. Toisaalta on mahdollista, että vaimoiksi tai orjiksi otettiin paikallisia anglosakseja. Toisessa invaasiossa asuttaminen ei taas nähtävästi ollut niin keskeinen seikka ja invaasion kulku oli niin vahvasti yhteydessä tapahtumiin Skandinaviassa, että sotajoukotkin olivat todennäköisesti pääosin satureita.

Lopuksi voitaneen ottaa tutkielman taustaoletuksesta esimerkiksi yksi lähteistäni löytyvä epäsuora viittaus siihen. Kyse on vuodesta 1012, jolloin Þorkell oli Englannissa ja hänen viikinkijoukkonsa oli tappanut marttyyriksi joutuneen piispa Ælfheahin:

Sitten kun vero oli maksettu, ja rauhan valoja vannottu, ryöstelyarmeija hajosi yhtä nopeasti kuin se oli koottu aikaisemmin. Sitten 45 laivaa ryöstelyarmeijasta alistui kuninkaalle, ja lupasi hänelle, että he puolustaisivat tätä maata ja hän ruokkisi ja vaatettaisi heidät.²⁹⁸

---

295 Hänen mukaansa suurimpien sotajoukkojen mukana saattoi kuitenkin kulkea perheitä, orjia ja muita palvelijoita, paimenia, seppiä ja muita käsityöläisiä sekä kauppiaita. GRIFFITH 2009, 140-2.

296 ASC, A, 894 [893], 896 [895].

297 McLEOD 2011, passim.

298 ASC, E, 1012.

Viikinkijoukot koostuivat erillisistä ryhmistä, ja ne pystyivät tämän takia hajoamaan yhteisen tekijän poistuttua kukin omaan suuntaansa. Anglosaksisten lähteiden tutkimuksessa on huomattu, että viikinkijoukoista käytetään sanaa *here*, jolla tarkoitettiin ”ryöstelijöiden joukkoa”, vaikka sana on tutkimuksessa usein yhdistetty ”armeijaan”, kun taas anglosaksijoukoista voitiin käyttää omaa sanaansa *fyrd* tai *folc*. Viikinkijoukkoja ei siis nähty anglosaksien näkökulmasta ”armeijoina”.²⁹⁹

Ei ole mitään syytä olettaa sisäisten rakenteiden olleen pysyviä ja stabiileja. Se, että lähteet puhuvat useista ja vaihtelevista komentajista, vahvistaa myös sitä ajatusta, että viikinkijoukot olivat rakentuneet useista pienemmistä joukoista. Jos kyse olisi ollut selkeästi rajautuneesta ja keskittyneestä komentajuudesta, saattaisi joukkojen takana olla yhtenäinen poliittinen voima. Vaikka toisessa invaasiossa yksittäiset kuninkaats korostuvatkin, heidän epämääräinen asemansa Skandinavian poliittisissa kamppailuissa viittaa samaan johtopäätökseen. Suuren pakana-armeijan koostumuksen vuoksi ei ole mitään syytä olettaa, että kyse olisi ollut niin yksiviivaisesti kulkeneesta ja toimineesta joukosta kuin kronikka antaa kuvan. Edellisen pääluvun sisältöä voidaankin selittää komentajien ja johtorakenteiden luonteella aina näkymättömästä päätöksestä, joka johti tiettyyn toimeen, esille tulleeseen intressien dynamiikkaan. Intressit henkilöityvät nimettyihin komentajiin, joiden tavoitteet ohjasivat joukkoja. Keskeisenä lähteiden piirteenä korostan kuitenkin näkymättömää liikettä ja muokkautuvuutta. Kokonaisuudessaan toiminta Englannissa oli Skandinavian sisäisten valtarakenteiden ulkopuolella, mikä mahdollisti vapaamman sotajoukon muodostumisen, minkä vuoksi demokraattisen päätöksenteon ja yhden tai useamman komentajan ylivallan tasapaino varmaankin vaihteli.

4.2. ”Verilöylyn” kehykset

Viikinkisotajoukkojen taistelemista käsiteltäessä ensimmäinen ongelma ilmenee taistelun määrittelemisessä. Anglosaksien kronikka kertoo vuoden 871 taisteluista:

Ja tuona vuonna taisteltiin yhdeksän kansallista sotaa ryöstelyarmeijaa vastaan kuningaskunnassa Thamesin eteläpuolella, niiden yllätyshyökkäysten lisäksi joita Ælfred, kuninkaan veli, ja yksi *ealdorman* ja kuninkaan *þegn*³⁰⁰ usein tekivät, joita ei koskaan laskettu.³⁰¹

---

299 ABELS 2003, 269, passim.

300 Aristokratian jäsen.

301 ASC, A, 871 [870].

Kronikassa mainittujen taistelujen, jotka usein nimetään sijaintinsa perusteella, lisäksi oli olemassa kohtaamisia, joiden voi olettaa olleen pienimuotoisempia, strategisia toimintoja tai sitten vain pienikokoisempia taisteluja, joita kronikoitsijan mukaan ei laitettu muistiin. Toisaalta ”taistelulla” ja ryöstämisellä saattoi todellisuudessa olla joissakin tapauksissa vähän eroa, minkä lisäksi lähteistä ilmenevät useita päiviä kestäneet taistelut saattoivat todellisuudessa olla manöövereiden, pienten kahakoiden ja varsinaisten taisteluiden tiivistämistä yhdeksi ilmiöksi. Ongelma onkin jälleen siinä, mitä lähteiden ulkopuolelle jää: miten ”taistelut” ja muut kohtaamiset eroteltiin? LAVELLE huomioi kuitenkin, että edellisessä lainauksessa taistelu liitettiin kuninkaan käymäksi yhteenotoksi. Vaikka tämä ei yleisesti kronikoitsijan taistelukuvausten valintoihin pädekään, vaan kuvauksia on myös muiden komentamista taisteluista, viittaa vuosi 871 siihen, että taistelusta tekivät kronikoitsijan silmissä taistelun siihen osallistuneet eikä yhteenoton koko.³⁰² Tällöin kirjatulla ja kirjaamattomilla taisteluilla ei välttämättä ollut eroa.

Keskityn varsinaisiin taisteluihin, joita kronikassa ilmenee kolmessa muodossa. Näistä meritaistelut olivat myös osa viikinkisodankäyntiä, mutta tutkielmalleni oleellisissa tarkastelujaksoissa niitä ei ole useita ja ne ovat lyhytsanaisia, joten niiden läpikäyminen tässä tutkielmassa ei ole perusteltua.³⁰³ Linnoitustaistelut on useammin esillä, mutta niiden ongelmana on jälleen vähäsanaisuus. Suuri pakana-armeija oli mennyt Yorkiin vuonna 866 ja anglosaksit kokosivat heitä vastaan sotajoukon:

[H]e keräsivät suuren armeijan ja etsivät ryöstelyarmeijan Yorkin kaupungista ja murtautuivat kaupunkiin, ja osa heistä pääsi sisään; ja northumbrialaiset kokivat suunnattoman verilöylyn siellä, osa sisällä ja osa ulkona, ja molemmat kuninkaat kuolivat, ja selviytyneet tekivät rauhan ryöstelyarmeijan kanssa.³⁰⁴

Asser kuvailee vuonna 871 ja 878 käydyn kaksi piiritystä, joissa molemmissa linnoitukseen suojautuneet tulivat linnoituksesta ulos taistelemaan,³⁰⁵ kun taas Anglosaksien kronikan mukaan vuonna 1003 linnoitukseen päästiin petturuuden

---

302 LAVELLE 2012, 264.

303 Esim. ASC, AE, 875 [874]. Ks. meritaisteluista esim. LINE 2015, 174-82.

304 ASC, A, 867 [866].

305 Asser, luku 36, 54. Ks. hyökkäyksistä myös ASC, DEF, 1016. Toisaalta viikingit alistivat, ryöstivät ja polttivat monia kaupunkeja ja muita paikkoja, joiden rakenteita ja joiden tapahtumia ei lähteitteni avulla voi tarkastella. Linnoituksien merkitystä voi avata anglosaksien kaupunkien ja linnoitussysteemien käsitteleminen viikinkinäkökulmasta, mutta se ei tähän tutkielmaan mitenkään sovi. Mahdollista on esim. verrata viikinkien etenemistä ja kunkin kaupungin tai linnoituksen luonnetta ja puolustusta anglosaksisten asiakirjojen ja arkeologian avulla. Ks. anglosaksien linnoituksista ja linnoitussodankäynnistä LAVELLE 2012, 209-62, joka luo yleiskuvan linnoituksista, kylistä ja kaupungeista kaikkia lähteitä käyttäen.

avulla.³⁰⁶ Linnoitustilanteet – myös ne, joita luvussa 3.2. käsiteltiin – vaikuttavat tietyiltä piirteiltään kaavamaisilta: tietty muoto valittiin kuvaamaan sitä jossakin määrin vastaavaa todellista tilannetta, ja yllä olevankin lainauksen piirteet toistuvat varsinaisten kenttätaisteluiden kuvauksissa.

Näiden varsinaisten taisteluiden osalta viikinkien menestystä ajatellen voittojen ja häviöiden listaaminen on sinänsä hyödytöntä, koska Anglosaksien kronikkaa ei voi pitää kaikenkattavana ja luotettavana taisteluiden muistiin kirjoittamisen suhteen. Selkeästi erottuvien ensimmäisen invaasion taisteluiden perusteella Suuri pakana-armeija voitti kuusi ja hävisi neljä taistelua.³⁰⁷ Toisessa invaasiossa voittoja oli seitsemän ja häviöitä kaksi.³⁰⁸ Taistelumenestyksen arviointi on kuitenkin ongelmallista. Voittojen määrä näyttää, että viikingit menestyivät taisteluiden suhteen hyvin, mitä voi perustella sillä, että he hyödynsivät anglosaksien ongelmia ja hitautta, vaikkakin viikinkien menestys yleensä perustui myös taistelun välttämiseen esimerkiksi lahjasta vastaan ja nopeuteen. Toisessa invaasiossa anglosaksien sotilasorganisaatio oli hidas, eivätkä juuri tämän takia päässeet kosketuksiin viikinkien kanssa, mikä näkyy monina tästä syystä mahdollistettuina ryöstelyjaksoina ja Anglosaksien kronikan kuvauksina, joissa anglosaksit joko jahtasivat vihollisiaan hyödyttömästi tai neuvottelivat puolustuksen järjestämisestä.³⁰⁹ Viikinkien kokonaisen menestys kehittyneitä valtakuntia, kuten Bysanttia, varhaista frankkivaltakuntaa ja arabeja, sekä Englannin alueiden kaltaisia ”normaaleja” kuningaskuntia vastaan oli kuitenkin GRIFFITHIN mukaan varsin huono, jollei kyse ollut sisäisten konfliktien heikentämästä alueesta. Menestys oli huonoa erityisesti silloin, kun vihollinen oli jo kertaalleen kokenut viikinkiretket.³¹⁰ Tämän takia viikinkien taistelumenestystä ja taistelutaitoa ei tulisi liioitella, vaikka taisteluiden voitot lähdeaineistossa korostuvatkin. Kyse voi olla kronikoitsijan vääristyneestä kuvasta ja siitä, että taistelussa tapahtuikin jotakin muuta.

Myös taisteluiden merkitystä koko sodankäynnille ja viikinkien sotaretkille on vaikea arvioida epäluotettavien kertojien vuoksi: kirjoittajien agenda ja motiivi johtivat

---

306 ASC, E, 1003.

307 Voitot: York ASC, AE, 867 [866]; Thetford ASC, AE, 870; Reading; Basing, Merton, Wilton ASC, AE, 871 [870]. Häviöt: Englefield, Ashdown ASC, AE, 871 [870]; Edington, Cynwit ASC, AE, 878.

308 Voitot: Maldon ASC, FE, 991; nimetön ASC, E, 999; kaksi nimetöntä ASC, E, 1001; Kennet ASC, E, 1006; Ringmere ASC, E, 1010; Ashingdon ASC, DEF, 1016. Häviöt: Sherston, Brentford ASC, DEF, 1016.

309 Ks. esim. ASC, E, 1010.

310 GRIFFITH 2009, 56. Vrt. HALSALL 2003, 213.

taisteluiden korostamiseen ja unohtamiseen. Ehkä vain kuninkaiden käymät taistelut olivat kronikoitsijoiden mielestä ratkaisevia, eikä kirjaamatta jätetyillä, muilla taisteluilla katsottu olleen merkitystä. Narratiivin ja muistamisen perusteella taistelut, kuten Ashingdon vuonna 1016 ja Ashdown vuonna 871, korostuvat. Ensin mainitussa Knútr voitti Englannin kuninkuuden itselleen, kun taas Ashdownissa, jonka osa edellisen alaluvun kuolleiden ”jaarlien” listaus oli, anglosaksit ja Ælfred torjuivat samanlaisen yrityksen.³¹¹ Taisteluiden eli omalle historialle tärkeiden hetkien merkitys korostuu siis jonkinlaisessa nationalistisessä sekä poliittisessä mielessä.³¹² Näissä taisteluissa oli ainakin muistiin merkitsijöiden mielissä käännekohta, mikä voi näkyä pidempinä taistelukuvauksina. Todellisuudessa raskas taistelu oli LINEN mukaan kuitenkin sivuosassa väsymyksen, nälän ja tautien sekä pienten kahakoiden noustessa pääosaan sotaretkellä, jossa taistelu edellytti äärettömän suurta voimien keskittämistä ja emotionaalista panosta.³¹³ Taistelut vuosina 871 ja 878 olivatkin nähtävästi merkittäviä Suuren pakana-armeijan toiminnalle, sillä molemmat vuodet johtivat perääntymisiin ja komentajien vaihtumiseen tai koko päämäärän hylkäämiseen.³¹⁴

Anglosaksien kronikan taistelukuvaukset ovat pääasiassa erittäin niukkoja. Niissä todetaan vain paikka, osapuolet ja voittaja, joka sai kronikan sanoin ”teurastuksen” tai ”verilöylyn” paikan haltuunsa. Taistelun alkaminen ja loppuminen ovat kaavamaisia: taistelu yleensä vain taisteltiin tai osapuolet ottivat yhteen, ja taistelu päättyi usein siihen, että voittaja ajoi vastapuolensa pakoon ”teurastuksen” jälkeen. Kronikka esimerkiksi kuvailee vuoden 871 taistelua Readingissa näin:

Sitten neljä päivää myöhemmin kuningas Æpelræd ja Ælfred, hänen veljensä, johtivat suuren armeijan Readingiin, ja taistelivat ryöstelyarmeijaa vastaan; ja tehtiin suuri teurastus molemmilla puolilla, ja *ealdorman* Æthelwulf tapettiin, ja tanskalaiset saivat teurastuspaikan haltuunsa.³¹⁵

Varhaisten keskiaikaisten taistelukuvausten ongelmana onkin yleisesti lyhytsanaisuus ja runokielinen koristelu.³¹⁶ Kronikka mainitsee usein vähäeleisesti anglosaksisten ylimysten kuolemat ja joissakin tapauksissa myös viikinkikommentajat. Kronikka luettelee myös taisteluihin liittymättömiä kuolemia kuninkaiden, *ealdormanien* ja piispojen kohdalla, mikä heijastelee kronikan tehtävää ja merkitystä anglosakseille.

311 ASC, A, 871 [870]; E, 1016.

312 Ks. siitä, miten taisteluita on muistettu anglosaksien ja myöhempien tutkijoiden toimesta LAVELLE 2012, 298-14.

313 LINE 2015, 131.

314 Lisäksi luvussa 3.3. esille tulleet sopimukset, rauhat ja *danegeldit* sijoittuvat juuri taisteluiden – tai ryöstöjakson jälkeisiin tapahtumiin, mikä viittaa taistelun väistämättömään merkitykseen.

315 ASC, A, [871].

316 HALSALL 2003, 180.

Kronikan sisäisen kaavamaisen toistamisen lisäksi käyttämäni Maldonin runo ja Anglosaksien kronikassa säilynyt Brunanburhin taistelun runo esittävät taistelun sankarirunojen ideaalissa maailmassa. Lyhytsanaisuuden ja runokielen lisäksi taisteluiden tutkimista vaikeuttaa se, että keskiaikaiset kirjoittajat saattoivat lainata ja kopioida antiikin tai muiden keskiaikaisten lähteiden taistelukuvauksia ilman yhteyttä todelliseen tilanteeseen. Esimerkiksi yhtäläisyyksiä Maldonin taistelu -runon ja Sallustiuksen kuvausten välillä ja Asserin pidemmän Ashdownin taistelun kuvauksen ja karolingisen kronikoitsija Nithardin välillä on löydetty. Näissä tapauksissa taistelujen kehittymiset muistuttavat toisiaan.³¹⁷ Tällainen kopioiminen on erityisen ongelmallista, jos on käytetty lähteitä, jotka ovat sittemmin hävinneet. Kopioimisen vuoksi lähteet voivat heijastella aivan vääränlaista, jopa toista aikakautta edustavaa sodankäyntiä.

STEPHENSON pitää runoja melko luotettavina ja tarkastelee niissä kuvattujen taisteluiden kulkua. Hänen mielestään Anglosaksien kronikankin lyhyiden kuvausten fraasit voivat kuvata todellista tapahtumaa, sillä esimerkiksi pakenemiset olivat todellisia ilmiöitä, jolloin fraasit heijastelivat todellisuudessa mahdollisia tilanteita.³¹⁸ Mielestäni kaavamaisten kuvausten heijastaminen todella käytyihin taisteluihin tulisi olla hyvin varovaista. En pitäisi taistelujen voittajiakaan varmoina, sillä kronikoitsijaa ovat ohjanneet monet tekijät, joiden vaikutuksen voi ajatella olleen keskeinen juuri taisteluiden kuvauksiin, sillä olivathan ne ajattelussa tietyllä tapaa sodan kulminoitumispisteitä. Taistelut korostuvat, sillä ne olivat elämän ja kuoleman fyysisiä paikkoja. Soturieliitin ajattelumaailma ideaaleineen kohdistuu vahvasti juuri taisteluun – puhumattakaan siitä, että kronikoitsijoiden oppinut ja kirkollinen tausta kiinnitti huomiota verisiin kohtauksiin. Runojen maailma sopiikin mielestäni enemmän seuraavan alaluvun käsittelyyn, kun taas kronikasta tulee etsiä yleistettäviä piirteitä.

Taisteluiden käsittelemisessä on hyvä tarkastella sitä, miten niihin päädyttiin tai miten ne vältettiin jo tutkielmassa aikaisemmin esille tulleen nopeuden lisäksi. Vuonna 992 taistelusta vältyttiin, kun eräs anglosaksi varoitti viikinkijoukkoa, ja vuonna 993 anglosaksien komentajat pakenivat juuri ennen taistelua.³¹⁹ Komentajat olivat myöhemmän kronikoitsijan, Florentiuksen, mukaan tanskalaisia isiensä puolelta,³²⁰

---

317 HALSALL 2003, 1-2, 178-80; LAVELLE 2012, 269-73.

318 STEPHENSON 2012, 105-7.

319 ASC, F, 992, 993.

320 SWANTON 2000, 127, viite 12.

mutta kyse voi olla myöhemmästä rationalisoimisesta. Vuonna 998 ”armeija koottiin usein heitä [viikinkejä] vastaan, mutta sitten juuri, kun heidän olisi pitänyt taistella, jokin aina aloitti perääntymisen, ja voitto oli heidän [viikinkien] aina lopulta.”³²¹ Jää epäselväksi, miksi perääntymiset aloitettiin. Kyseessä saattoi olla huono moraalinen ja huono taktikointi, mitkä saattoivat johtaa siihen, ettei taisteluun edes päädytty. Toisaalta tapahtumat liittyvät toiseen invaasioon, jossa yksittäisten, anglosaksit jollakin tapaa pettäneiden henkilöiden korostaminen on yleistä.

Maldonin runossa taistelukentälle järjestäytymisen jälkeen viikingit tarjosivat anglosakseille mahdollisuuden välttää taistelua, jos nämä maksaisivat lahjuksen, kuten luvussa 3.2. viitattiin. Tarjous kuitenkin hylätään, sillä puolustajat ovat valmiita uhrautumaan valtakunnan, kuninkaan ja ihmisten suojelemiseksi. Tiettyä kunniantuntoa heijastelee myös seuraava vaihe, jossa anglosaksit antavat viikinkien tulla rauhassa pengertietä pitkin saareltaan maalle: ”Nyt teille se on avattu, tulkaa nopeasti tänne, / miehet sotaan! Jumala vain tietää / kuka tappopaikan voittaa saattaa.”³²² Sitä, miten taisteluun varsinaisesti päädyttiin, ei tiedetä, sillä runon alku ei ole säilynyt. Anglosaksien kronikasta välittyy taistelun odotus ja kohtaamisen suunnittelu, kun sotajoukot ikään kuin hakeutuivat sinne, missä vihollisjoukko oli, ja ”etsivät ryöstelyarmeijan”,³²³ jolloin taistelu alkoi. Kronikan suhtautuminen taisteluihin on jälkiviisasta eli kronikoitsijat tiesivät taistelun tulevan tietyssä vaiheessa narratiivista, mikä voi näkyä narratiivin rakenteesta, jolloin todellisiin tapahtumiin tekstin rakennetta ei voida heijastella.³²⁴

GRIFFITH huomioi sodankäyntiin väistämättä liittyneen formaaliuden, minkä vuoksi taistelut muistuttavat esimerkiksi saagoissa kaksintaisteluita käytäntöineen ja ”ritarillisuuksineen”, vaikka todellisuudessa taistelut olisi useimmiten käyty vapaammin silloin, kun ja siellä, missä sotajoukot sattuihin kohtaamaan.³²⁵ Todellisuudessa strategiseen ja taktiseen ajatteluun on käytännössä kuitenkin kuulunut taisteluiden

---

321 ASC, E, 998. Ks. myös ASC, E, 1015.

322 Maldon, rivit 93-5.

323 ASC, E, 867 [866].

324 Eräs tutkimusmahdollisuus olisi tarkastella invaasioita hetki hetkeltä, jolloin taisteluiden syytä ja merkitystä voi olla mahdollista arvioida. Tämä vaatii ideaalitapauksessa maantieteen ja anglosaksisten kaupunkien ja keskusten tarkastelua, jotta niiden painoarvo tiedettäisiin. Lisäksi, kuten on jo todettu, 890-luvun ja jossakin määrin myös toisen invaasion viimeisten vuosien kohdalla tällainen on erittäin mahdollista.

325 GRIFFITH 2009, 118.

suunnittelu ja omien mahdollisuuksien maksimoiminen komentajan kyvyistä riippuen. Toisaalta on otettava huomioon mahdolliset ”epärationaaliset” syyt, jotka eivät puhtaaseen, sotilaalliseen hyötyajatteluun kuulu. Esimerkiksi vuonna 1006 viikingit olivat ryöstelleet kunnes valmistautuivat taisteluun:

[Viikingit] menivät Ashdownin kautta Cwichelm's Barrowhun, ja siellä odottivat kerskailtuja uhkauksia, koska oli usein sanottu, että jos he tulisivat Cwichelm's Barrowhun, he eivät koskaan pääsisi merelle. Sitten he kääntyivät kotia kohti eri kautta.³²⁶

Paikka oli lähellä Ashdownia, jossa taisteltiin vuonna 871, ja se oli myös jonkinlainen hallinnollinen kokoontumispaikka.³²⁷ Kyse oli Maldonin tietynlaista sopimista ehkä realistisempi – sillä Maldonissa kyse tuntuu olevan anglosaksien komentajan Byrhtnoðin kansansa puolustamisen korostamisesta – tilanne, joka osoittaa, että taisteluun kuului myös vaikeammin määriteltävä mutta osallisille aivan luonnollinen puoli.

Koska edellisessä pääluvussa huomattiin viikinkien olleen strategisesti ajatellen tehokkaita tiedonhankkijoita, sama soveltuu varmasti pienempään mittakaavaan, jossa sopiva tilanne ja paikka osattiin valikoida, jos siihen vain oli mahdollisuus. Esimerkiksi ratsuilla kulkenut osasto saattoi tehokkaasti tiedustella pääjoukon ympäristöä. GRIFFITH ehdottaa taistelumallia, jossa osapuolten tällaiset, ratsain tai ilman ratsuja kulkeneet tiedustelijat kohtasivat toisensa ja vetivät vähitellen muun, perässä kulkeneen sotajoukon taisteluun. Näin kohtaaminen kehittyi vähitellen varsinaiseksi taisteluksi. GRIFFITHIN mukaan vuoden 871 taistelut saattoivat olla tällaisia.³²⁸ Kronikan vähäsanaisuuden perusteella tähän on kuitenkin vaikea sanoa mitään. Mainitut yhdeksän taistelua ja muut pienemmät kohtaamiset antavat kuvan vilkkaasta taisteluvuodesta, ja tiettyjen taisteluiden välillä oli kahdesti vain neljä ja kerran 14 päivää,³²⁹ minkä lisäksi taistelupaikat ovat suhteellisen lähekkäin. Onkin mahdollista, että taistelut kehittyivät toistensa seurauksena ja että kyse oli monimutkaisemmasta tilanteesta kuin vain erillisten taistelujen sarjasta, kuten kronikka esittää, mutta GRIFFITHIN mallista välittyi liian satunnainen taistelun luonne, sillä niihin ei todennäköisesti ajauduttu niin sanotusti täysin sattumalta.

---

326 ASC, E, 1006.

327 HALSALL 2003, 157.

328 GRIFFITH, 2009, 185.

329 ASC, AE, 871 [870].

Asserin vuoden 871 Ashdownin taistelun pidempi kuvaus antaa viitteitä siitä, miten sotajoukko järjestäytyi taistelussa. Kuvaus on melko tarkka, sillä taistelua päättyi anglosaksien merkittävään voittoon, vaikka taistelun kehitys itsessään voikin olla kopio. Asser kuvaa taistelua näin:

Mutta viikingit, jakautuen kahteen osastoon, järjestivät samansuuruiset kilpimuurit (sillä heillä oli silloin kaksi kuningasta ja suuri määrä jaarleja), antaen armeijan ytimen kahden kuninkaan ja loput kaikkien jaarlien vastuulle. Kun kristityt näkivät tämän, he myös jakautuivat sotajoukkonsa kahteen osastoon täysin samalla tavalla, ja kokosivat kilpimuurit yhtä innokkaasti. [...] Nyt kristityt olivat päättäneet, että kuningas Æþelræd ja hänen joukkonsa taistelisivat kahta viikinkikuningasta vastaan sillä aikaa, kun hänen veljensä Ælfred ja hänen joukkonsa alistuisivat sotaonnen varaan kaikkia viikinkijarleja vastaan.³³⁰

Myös Anglosaksien kronikka mainitsee viikinkien jakaantuneen samassa taistelussa kahteen osastoon kuninkaiden ja jaarlien osalta, mikä toistuu myös samana vuonna käydyssä Mertonin taistelussa.³³¹ STEPHENSON tulkitsee osastot kirjaimellisesti kolonniksi, joihin sotajoukko jakautui helpon liikkuvuuden ja nopeuden sekä sen vuoksi, että muodostelma saattoi läpäistä vihollislinjan samaan tapaan kuin kiilamainen muodostelma.³³² Se, että kuvaus itsessään voi olla kopioimista, tekee tulkinnan kuitenkin ongelmalliseksi, ja kolumnitulkinna tuntuu kaukaa haetulta juuri tässä taistelussa, vaikka muodostelma itsessään saattoi olla mahdollinen. Mielenkiintoista ja tärkeää kuvauksessa on se, miten komentajat jakaantuvat vastakkain: oliko kyse kronikoitsijan jonkinlaisesta viikinkikommentajien huomioimisesta, jolla alleviivattiin näiden asemaa ja korostettiin siten anglosaksien menestystä, sillä taisteluun asetuttiin niin sanotusti mies miestä, kuningas kuningasta vastaan? Osastoihin jakautuminen ja asettautuminen osasto vasten osastoa vaikuttaa jälleen jossakin määrin kaavamaiselta. Kronikoitsijan ajatusmaailma ja taistelutilanteen todellisuus olivat todennäköisesti kaukaisia toisiinsa nähden, mutta jonkinlaisiin osastoihin jakautumisesta kuvausten osa voi kertoa.

LINE arvioi sotajoukkojen jakautumisen taistelukentällä voivan heijastella etnistä tai maantieteellistä taustaa, komentajaa kohtaan tunnettua lojaaliutta tai sotajoukon poliittista ja sosiaalista jakautumista. Tällöin esimerkiksi varsinaiset soturit ja paremmin varustautunut eliitti saattoivat olla erillään muusta ”tavallisesta” joukosta sosioekonomisten erojen vuoksi.³³³ Jakautuminen on siis varmasti heijastellut sotajoukon koostumusta, vaikka Englannissa toimineet sotajoukot saattoivat olla

330 Asser, luku 37-8.

331 ASC, A, 871 [870].

332 STEPHENSON 2012, 79-80. Ks. kiilamaisesta muodostelmasta eli ”sianpästä” viite 339 alla.

333 LINE 2015, 143-5.

homogeenisempiä kuin Skandinaviassa kootut joukot. Varsinainen soturieliitti muodosti varmaankin vain osan koko joukosta, mutta *comitatus* mukaillen ryhmien yhteenkuuluvuus ja yhteinen kokemus tekivät niistä varmasti sotilaallisesti osaavia. Vaikka kahteen osastoon jakaantuminen voikin heijastella jonkinlaista todellista tapaa, jossa sotajoukon johtamishierarkia ilmeni, todellista jakautumista kuvaamaan voidaan soveltaa edellisessä alaluvussa muodostettua kuvaa: jakaantuminen tapahtui todennäköisesti sotajoukon rakenteiden ja päätöksentekotapojen mukaisesti, jolloin kunkin tilanteen ja valtasapainon ohjaama järjestäytyminen kentällä oli epätasaisempaa ja vapaampaa formaalilta tuntuvan Asserin kuvauksen sijaan. Tärkeimmäksi toimintaryhmäksi muodostui varmasti taas *lið* tai jokin muu ryhmä, sillä Maldonissa anglosaksien komentaja Byrhtnoð ”asettui luokse miesten, jotka rakkaimpia olivat, sinne / missä omat tupasoturinsa uskollisimmiksi tiesi”.³³⁴

Asserin kuvaus Ashdownista on puolueellinen ja korostaa Ælfredin taitoja. Kuninkaan Æpelrædin viipyessä rukoilussaan Ælfred on pakotettu hyökkäämään lähestyvien viikinkien kimppuun. Kaiken lisäksi omatoiminen ja rohkea Ælfred on joukkoineen alakynnessä, sillä viikingit ovat aikaisemmin saavuttuaan asettuneet ylämäkeen:

[Ælfred] rohkeasti toimien, kuin villisika, taivaallisen neuvon tukemana ja taivaallisen avun vahvistamana, kun hän oli sulkenut kilpimuurin oikeaan järjestykseen, hän siirsi armeijansa ilman viivytystä vihollista vastaan. [...] Viikingit olivat ensimmäisinä ottaneet ylämäen, ja kristityt asettivat taistelulinjaansa alamäessä. Melko pieni ja yksittäinen piikkipuu (jonka olen itse, omin silmin nähnyt) kasvoi siellä, missä vastakkaiset armeijat kohtasivat väkivaltaisesti, kaikkien suurella huudolla, toisen puolen toimiessa vääryydellä ja toisen asettuessa taistelemaan elämän, rakkaiden ja maan puolesta. Kun molemmat puolet olivat taistelleet edes takaisin, päättäväisesti ja erittäin raivokkaasti, melko pitkään, viikingit (taivaallisen tuomion johdosta) eivät kestäneet kristittyjen hyökkäystä enempää; ja kun suuri osa joukkoa oli kaatunut, he pakenivat häpeällisesti.³³⁵

Vaikka Ælfred toimiikin Asserin silmissä ylistettävästi, ei ole selvää taisteliko tämä henkilökohtaisesti. Maldonin runon ideaalissa narratiivissa anglosaksien komentaja Byrhtnoð kannustaa miehiään puheillaan ja osallistuu itse konkreettisesti taisteleamiseen pitkässä kuvailussa, mutta kuolee lopulta kiittäen Jumalaa kaikesta elämässään kokemastaan ilosta.³³⁶ Sotajoukon johtaminen voidaan jakaa yleisesti kahteen tyyliin, ”johtamiseen” ja ”komentamiseen”. Ensin mainittu tyyli oli viikinkiajalla yleinen, ja se perustui esimerkillä johtamiseen, jolloin johtaja saattoi taistella eturivissä, mikä vaikeutti mahdollisuuteen vaikuttaa itse taistelun kulkuun. Jälkimmäinen, joka oli yleisempää kehittyneimmissä bysanttilaisissa ja antiikin roomalaisissa armeijoissa,

---

334 Maldon, rivit 23-4.

335 Asser, luku 38-9.

336 Maldon, rivit 17-21, 127-84.

vaikutti taistelemisen sijaan koko taistelun kulkuun.³³⁷ Ashdownin kuvaus korostaa mielenkiintoisesti taistelua edeltäneitä ja Ælfredin komentamia liikkeitä, mutta itse taistelun kuvaus on niukka, mikä tuntuu heijastelevan sitä, että johtaminen oli vaikeaa itse lähitaistelun alettua. Tosin kyse vaikuttaa ennemminkin olleen kaavamaisesta kirjoitustavasta, joka korosti organisatorista puolta.

Järjestymisen ja rakenteen lisäksi lähteissä on viitteitä muodostelmaan. Yllä Asser mainitsi Ashdownissa ”kilpimuurin”, joka esiintyy hänellä lyhytsanaisesti myös Edingtonin taistelukuvauksessa.³³⁸ ”Kilpimuuri” on nykyään yleisessä kielenkäytössä ja käänöksissä vakiintunut muoto, ja se esiintyy lähteissä myös esimerkiksi ”sotamuurina” ja ”kilpilinnana” sekä latinan- tai kreikankielisinä termeinä, jotka kirjoittajat saattoivat ymmärtää väärin. Nykykäsityksen mukaan kilpimuurissa rivissä olleet miehet asettivat kilpensä osin viereisten kilpien päälle, jolloin jokaisen kilpi toimi myös vierustoverin suojana ja kilvet muodostivat niin sanotusti seinämän sotajoukon eteen.³³⁹ LINEN mielestä käsitteen, jonka juuret keskiajan kirjoittajien käytössä ulottuvat antiikin falangimuodostelmien kuvauksiin, merkitys on enemmänkin kuvaileva, eivätkä kirjoittajat viitanneet sillä taktisiin muodostelmiin. Termien käytöllä osoitettiin hänen mukaansa oppineisuutta. Näin ”kilpimuuria” ei ollut varsinaisena taktisena muodostelmana viikinkiajalla, vaan se kuvailevassa arvossaan heijastaa jalkaväkitaistelua yleensä, kaikilla oleellisilla aikakausilla.³⁴⁰ STEPHENSON kritisoi kilpimuurin todenmukaisuutta yleensä ja pitää sitä vain kielellisenä välineenä, joka ei kuvaa todellista taistelutilannetta ja jonka nimi on tulkittu liian kirjaimellisesti. Hänen mukaansa kilpiä ei asetettu muurinkaltaisesti toinen toisensa päälle, koska tämä rajoitti

---

337 LINE 2015, 141-2.

338 Asser, luku 84.

339 STEPHENSON 2012, 77-8; LINE 2015, 146. Muita kirjallisuudessa vastaantulevia muodostelmia ovat *shieldburg* eli ”kilpilinna” ja ”kiilamuodostelma” tai ”sianpäämuodostelma”. GRIFFITH 2009, 142-3, 188-9. Näitä muodostelmia ei mielestäni tulisi ottaa liian konkreettisesti, ”virallisina” muodostelmina. Kyse on kuvailevista termeistä, joiden takana ei ollut taistelutaidon ”oppikuntaa”, vaan kyse saattoi todellisuudessa olla vain sopeutumisesta taistelutilanteessa. Kilpilinnassa kilvet asetettiin ryhmän suojaksi nuolia tms. vastaan samalla tavoin kuin roomalaisessa *testudossa*, vaikka termi sinänsä viittaa todennäköisesti vain kilpimuuriin eri kirjoitusasussa, jonka GRIFFITH on käsittänyt omaksi muodostelmakseen. Sianpäässä asetuttiin nuolen muotoiseen muodostelmaan, joka leveni takimmaisista riveistä kohti ja jolla pyrittiin vihollisrivin läpäisemiseen. Termejä ei siis tulisi mielestäni käsitellä taktisina toimintoina, vaan niiden tulisi nähdä kielellisesti kuvaavan jonkinlaisia todellisia reaktioita, jotka palautuvat vaikeasti tutkittavaan ja rekonstruoitavaan asetaitoon. Asser käyttää kerran roomalaista termiä *testudo*, mutta kyse on HALSALLinkin mukaan sivistyksen ja koulutuksen osoittamisesta. HALSALL 2003, 177. LINE käsittelee erittäin kattavasti taistelumuodostelmia viikinkiajalla erilaisin lähtein. LINE 2015, 146-158.

340 LINE 2015, 146-7.

soturien liikkuvuutta ja aseiden käyttöä.³⁴¹ Mielestäni termin ja sen eri muotojen käyttöönoton syyt ja tausta voivat kuitenkin heijastella todellisuutta, vaikka ”virallisen” ja nimetyn muodostelman sijaan kyse onkin perustellusti vain kuvaavasta, runokielisestä termistä, sillä kirjoittajilla ei ollut sotilaallisia intressejä kirjoitusprosessissaan. Kilpimuurin perusteellisempi käsitteleminen vaatisi laajemman lähdeaineiston ja mahdollisuutta alkuperäiskielisten termien tarkasteluun, ja lopulta jo nyt kadonneiden sotataitojen rekonstruointi vaatisi myös konkreettisesta kokeilusta saatua informaatiota. Kyse onkin siitä, miten kilpeä käytetään tehokkaimmin useamman soturin joukossa. Kilpimuurin kuvailevaa arvoa ei tulisi tästä syystä väheksyä, sillä ehkä luonnollisin tapa käyttää kilpeä oli muodostaa yhtenäinen, ”muurimainen” linja, jonka tiiviys vaihteli kuitenkin tilanteen mukaisesti.

Lähteissä muodostelmaan asettumiseen käytetään kuitenkin kilpimuurin mainitsemiseksi kirjoitustilaa, mikä sinänsä vähäisessä todistuskyvyyssään voi osoittaa jonkinlaista kirjoittajan ymmärrystä. Kyse voi olla kaavamaisuudesta ja kopioimisesta tai siitä, että kirjoittaja tiesi, että taistelussa asetuttiin tietyllä tavalla, vaikkei tieto olisikaan tullut juuri käsitellystä taistelusta vaan omasta, yleisestä taistelukuvasta. Lisäksi lähteissä muodostelmaan ”asetutaan”, eikä siinä olla automaattisesti: Maldonin taistelu -runossa anglosaksien komentajakin määrää satureitaan muodostamaan kilvin ”taistelumuurin”.³⁴² Se saatettiin nähdä osana sotajoukon komentamista ja toimintaa kentällä eli osana stereotyyppistä mutta todellisuutta jossakin määrin heijastelevaa sotajoukon toimintaa. Kilpimuuri voikin olla hyödyllinen ilmaisu kuvaamaan aikakauden taistelua nykynäkökulmasta, vaikka itse sanan tausta onkin haasteellinen.

Kilpimuurin muodostamisen jälkeen Maldonin runo kuvailee taistelua lähinnä yksittäisten kaksintaisteluiden muodossa,³⁴³ eikä sitä kuvata uskottavammin taktisina liikkeinä, kuten LINE huomauttaa.³⁴⁴ Runon ideaalimaailmassa yksilöt kamppailivat yksilöitä vastaan, mikä saattoi heijastella jonkinlaista ”ritarillista” yhdenvertaisuuden ideaa: molemmilla oli samanlainen, tasaväkinen lähtökohta, jota yksilöiden kyvyt ohjasivat eteenpäin. Anglosaksien kronikan runokielessä taistelu ilmenee myös yksinkertaisena toimintana, jossa soturit ”halkaisivat kilpimuurin, / hakkasivat

---

341 STEPHENSON 2012, 77-8.

342 Maldon, rivit 101-2.

343 Maldon, rivit 130-184, 261-325.

344 LINE 2015, 4.

sotalehmukset”.³⁴⁵ Kilpimuurin särkemisen ja läpäisemisen lyhyellä maininnalla korostetaan soturiutta myös Maldonin runossa.³⁴⁶ Vaikka taistelun voikin sanoa loppujen lopuksi palautuneen suorasukaiseen hakkaamiseen, kuten taistelemista on vähättelevän oloisesti voitu kuvata,³⁴⁷ oli todellisuus monimutkaisempi. Soturi saattoi reagoida fyysiseen lähitaisteluun ja sen tuomaan uhkaan monin tavoin niin psykologisesti kuin fysiologisesti.³⁴⁸ Varsinainen lähitaistelu riippui kokemuksesta sekä taistelun ja sotajoukon premisseistä. Toisaalta se, että itse taistelu ty pistetään kuvauksissa, heijastelee ainakin meille taistelun kaaosta, jossa komentaminenkaan ei ollut täysin mahdollista.

Yllä Asser kertoi viikinkien ottaneet ylämäen itselleen, mikä Asserin mukaan antoi heille edun taistelussa. Yksityiskohta on mielenkiintoinen: se korostaa kyseisen taistelun vaikeutta mutta kertoo myös kronikoitsijan käsityksestä enemmän tai vähemmän todenmukaisesta hyödystä. Myös Maldonin runosta välittyy maaston merkitys. Muun muassa ALTMAN on pidemmän keskustelun jatkeena käsitellyt kuinka Maldonissa anglosakseja johtanut Byrhtnoð käytti hyväkseen maastoa ja pakotti viikingit etenemään pengertietä pitkin joen yli, mikä teki nämä helpoksi kohteeksi heittoaseille ja jousille.³⁴⁹ Spekulaatio perustuu runon aukkoon, jonka aikana viikingit siirtyivät anglosaksien sallimana joen yli tasaiselle maalle, kuten tämän tutkielman johdannon alussa nähtiin. Näin he olivat kohteina ampuma-aseille ja vangittuna vihollisen ja joen väliin. Ongelmallista runon asettelussa on kuitenkin Byrhtnoðin ilmeisen korostettu asema liian ”reiluna” ja kohtalokkaan armeliaana komentajana, joka antaa viikingeille mahdollisuuden tasaväkisyyteen, vaikka mahdollisuus siihen, että runo on osin tositapahtumiin perustuva, on mielestäni jossakin määrin uskottava. Tapahtuma heijastelee kuitenkin sitä runoilijalta epäsuorasti välittyvää seikkaa, että taistelu oli taktista toimintaa, jossa arvojen ja ideaalien seuraamisen rinnalla hyödynnettiin kaikkia mahdollisuuksia.

Hevosten käyttäminen taistelussa liittyy tätä tutkielmaa ajatellen liian laajaan keskusteluun varhaiskeskiajan tutkimuksessa. Viikinkien ja anglosaksien on aikaisemmin uskottu jättäneen hevoset taka-alalle. Esimerkiksi Maldonin runossa

---

345 ASC, A, 937.

346 Maldon, rivit 277-8.

347 FOOTE & WILSON 1970, 284-5.

348 Ks. MOLLOY & GROSSMAN 2007.

349 Ks. maaston hyödyntämisestä ALTMAN 2007. Ks. Maldon, rivit 62-95.

anglosaksien kerrotaan ajaneen hevosensa pois ennen taistelua.³⁵⁰ HALSALLin mukaan hevosten käytölle on perusteita alkuperäislähdeaineiston – kuten esimerkiksi kuvälähteiden ja kronikoiden takaa-ajokuvausten perusteella, jolloin komentajien päätös ratsujen käytöstä riippui tilanteesta.³⁵¹ Kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa on jo huomioita, viikingit saivat Englantiin tullessaan hevosia usein ja nähtävästi melko vaivattomasti, mikä mahdollisti nopean liikkuminen, valloittamisen ja ryöstelemisen. Tästä syystä olisi outoa, jos niitä ei olisi osattu hyödyntää kaikin puolin. Taistelukäytössä ongelma riippuu kuitenkin yhteenoton mittasuhteesta. Pienemmät yhteenotot, tiedustelu ja ryöstely sekä takaa-ajot ovat sinänsä uskottavia ratsujen käytön suhteen, mutta suuremmissa kohtaamisissa käyttö saattoi riippua ”perinteisistä”, harjoitelluista ja vakiintuneista taistelumuodostelmista, jotka sopivat paremmin jalkaisin kulkemiseen ja kilvenkäyttöön. Tällöin hevosten sopiminen taktiikkaan riippui sotajoukon sisäisestä työnjaosta ja kokemuksesta, jolloin vain pieni osa saattoi toimia ratsain, eikä näin ollen voida puhua varsinaisesta ”ratsuväestä”.³⁵²

Kaatuneiden määrään viitattiin jo alaluvussa 4.1., jossa viikinkien tappiot olivat liioittelevien lähteiden mukaan 1000:n tai 840:n soturin suuruisia. Lisäksi lähteet toistavat kaavamaisesti, että taisteluissa kärsittiin suurista ”verilöylyistä” ja tappiosta,³⁵³ mikä voi heijastella lähteiden laatijoiden oppinutta tai kirkollista taustaa. Varsinaisia lukuja on melkein mahdoton arvioida, mutta HALSALLin mukaan kaatuneiden määrä saattoi olla todellisuudessa huomattava myös voittajan puolella, jonka tappiot koostuivat häviäjiä enemmän loukkaantuneista.³⁵⁴ Anglosaksien kronikan taistelukuvaukset päättyvät suuren tappion lisäksi myös usein toistettuun pakenemiseen, joka johti joskus peräänajoon. Vuonna 1016 taistelu johti myös mielenkiintoiseen mainintaan hävinneen sotajoukon ryöstämisestä:

Ja sitten kaksi päivää myöhemmin [anglosaksien] kuningas tuli Brentfordiin ja taisteli ryöstelyarmeijaa vastaan ja ajoi sen pakoon; ja siellä monta englantilaista hukkui oman huolimattomuutensa takia, kun he kulkivat armeijan edessä ja halusivat kaapata saaliin.³⁵⁵

---

350 Maldon, rivit 1-4.

351 HALSALL 2003, 180-188. Ks. myös LINE 2015, 135-41. Huomionarvoista on myös se, että Anglosaksien kronikka kertoo Brunanburhin taistelussa takaa-ajon tapahtuneen ratsain. ASC, A, 937.

352 Maldonin runossa mainitaan lyhyesti myös jousen käyttö, johon ideaalimaailmassa liittyi usein kunniantomuus, vaikkakin saagoissa kuninkaankin olivat taitavia jousenkäyttäjiä. Tästä huolimatta todellisuudessa jouset ja heittoaseet olivat erittäin hyödyllisiä ja niitä käytettiin todennäköisesti kirjallista ideaalia useammin. GRIFFITH 2009, 162-3. Ks. myös STEPHENSON 2012, 90-2; LINE 2015, 31-4.

353 Esim. ASC, A, 867 [866]; Asser, luvut 38-9.

354 HALSALL 2003, 212.

355 ASC, E, 1016.

Viikingeille itselleen taistelut eivät olleet saaliin kannalta keskeisiä, mutta anglosaksit saattoivat nähdä ehkä tavallista paremmin varustautuneissa vihollisissaan ehkä tärkeänkin mahdollisuuden ryöstelyyn.³⁵⁶ Kronikka luettelee usein myös taistelussa kuolleita komentajia niin viikinkien kuin anglosaksien puolelta. Vuonna 871 kuoli yksi viikinkien kuningas ja yhdeksän jaarlia.³⁵⁷ Tämä voi sen lisäksi, että luettelot henkilöivät sotajoukon komentajaan, heijastella myös eturivin komentajuuden vaaroja tai vankien teloittamista.

Viikinkijoukkojen taistelutoimintaa tarkasteltaessa ensimmäinen ongelma ilmenee taistelun määrittämisessä, sillä lähteistä välittyy kaavamainen kuva ennakkokäsityksillä valikoiduista taistelusta. Tämä kuva kehystettiin toistettavilla ja ehkä vakiintuneillakin osasilla ja piirteillä. Anglosaksisessa kronikassa ja siihen perustuvissa lähteissä taisteluksi identifioitu tapahtumanarratiivi toimi kirjoituksessa sopivana ”palikkana”, jota voitiin hyödyntää tarpeen tullen. Se sisälsi ideaaleihin ja kirjoittajien motiiveihin kietoutuneita piirteitä, jotka vastasivat taistelun todellisuutta enemmän tai vähemmän. Kronikoitsijalla tai runoilijalla oli kuitenkin jonkinlainen ennakkokäsitys – aina mahdollisen omakohtaisen kokemuksen lisäksi – siitä, mitä taisteluun kuului. Lähteistä on kuitenkin paikallistettavissa kuva taistelusta, joka heijastelee viikinkijoukkojen rakennetta. Keskeiseksi nousee jälleen komentaja, jonka ympärillä tämän lähimmät soturit olivat ja joka taistelussa konkreettisesti taistelemalla hankki välttämätöntä mainetta, joka ylläpiti joukkoa. Toisaalta sotajoukko itsessään saattoi järjestyä orgaanisen rakenteensa mukaisesti.

4.3. Joukko ”renkaiden antajan” ympärillä

Viikinkisoturi joutui kohtaamaan monenlaisia haasteita ja uusia tilanteita: ravinnon hankkiminen, erilaisiin tehtäviin sopeutuminen sekä sotaretken muuttuva luonne vaikuttivat väistämättä sotajoukkojen motivaatioon puhumattakaan taistelun vaaroista. Sitä, miten yksittäinen soturi reagoi kaikkeen, on mahdotonta tutkia, sillä yksittäisten viikinkien ajatuksia ei ole kirjallisena säilynyt. Viikinkiretkelle lähtenyt joukko loi kuitenkin väistämättä oman ”alakulttuurinsa”, jota pitkät yhteiset merimatkat muokkasivat. Alkuperäislähteissä mainittujen tatuointien ja säilyneiden hammaskaiverruksien perusteella viikinkien epätavanomaisuutta on verrattu

---

356 Ks. luku 3.2. taistelun jälkeisen ryöstelyn merkityksestä.

357 ASC, E, 871 [870].

moottoripyöräkerholaisiin ja 1600- ja 1700-lukujen merirosvoihin, joiden ulkonäkö heijasteli konventionaalisten arvojen hylkäämistä ja lainsuojattomuutta.³⁵⁸ Näin oli varsinkin silloin, kun ryöstely tapahtui lyhyen matkan päässä, mikä saattoi erottaa viikingin muusta yhteisöstään. Pidemmän, sotaretken kokonaisvaltaisempi kokemus saattoi olla toisenlainen, varsinkin jos mukaan otettiin ehkä jopa perhe ja suuntana oli asutus, joka tuskin kuitenkaan oli alkuunpaneva voima – ja toisaalta perheet saattoivat olla osa retken jälkeistä migraatiota. Tästä huolimatta joukoissa yhdistyivät varmasti monenlaiset ihmiset, joista kaikilla oli jonkinlainen ryöstely- tai soturitausta

Sotajoukon sisustan tarkastelemisen lähtökohdaksi voidaan ottaa kysymys siitä, missä määrin sotajoukot pysyivät samoina. Kuten aikaisemmin on jo tullut ilmi, viikinkijoukot muodostuivat pienemmistä ryhmistä, jotka ovat väistämättä liikkuneet ja muokkautuneet enemmän kuin lähteet kertovat. Tämän vuoksi ongelmaan ei voi täysin vastata. Varmaa kuitenkin on, että jokaisella komentajalla oli jonkinlainen oma joukkonsa, joka kulki samalla tavoin kuin komentajansa. Luvun 4.1. perusteella ”kuninkaiden” ja ”jaarlien” nähtiin vaihdelleen huomattavasti, mikä viittaa vilkkaaseen sotajoukon muokkautuvuuteen. Uusia joukkoja komentajineen saattoi liittyä esimerkiksi tilanteissa, joissa, kuten luvussa 3.3. nähtiin, voitiin palata jo jossakin määrin alistetulle alueelle. Näin saattoi tapahtua erityisesti, kun oltiin pohjoisessa, esimerkiksi Yorkissa, josta saattoi olla yhteyksiä Irlantiin jo ennen kuin Hálfðan yhdisti hetkellisesti Yorkin ja Dublinin viikinkikuningaskunnat Suuren pakana-armeijan jälkeen.³⁵⁹

Suuren pakana-armeijan voi olettaa kuitenkin pysyneen kokonaisuudessaan pitkälti samana ensimmäisistä vuosistaan alkaen Wessexiä vastaan hävittyjen, vuoden 871 taisteluiden jälkeiseen aikaan asti, sillä Reptonissa olon jälkeen vuonna 873 ainakin Hálfðanin osa erosi ja asutti Northumbrian.³⁶⁰ Anglosaksien kronikan mukaan vuonna 870 Englantiin saapui ”suuri kesälaivasto”, ja neljä vuotta myöhemmin mainitaan kolmen kuninkaan, Guðrumin, Oscytelin ja Anundin johtaneen muuta joukkoa.³⁶¹ Koska uudet kuninkaat ilmestyvät vasta tässä vaiheessa on luultavaa, että he liittyivät pakana-armeijaan mahdollisesti kesälaivaston mukana, jolloin vanha ja uusi armeija toimivat yhdessä noin neljä vuotta. Tämä voi myös selittää jakautumista Reptonissa, jolloin

---

358 WILLIAMS 2014b, 80.

359 Ks. kuningaskunnista esim. SMYTH 1977.

360 ASC, AE, 874 [873], 875 [874].

361 ASC, AE, 871[870], 875 [874].

vanha, jo vuosia kulkenut ja ehkä odotettua suurempaa vastusta kohdannut joukko halusi palata asuttamaan pohjoisen. Uudet, innokkaammat soturit jatkoivat pakana-armeijan viimeiset vuodet ja menivät osin East Angliaan, jonka hallitsijaksi Guðrum tuli.³⁶²

GRIFFITHIN mukaan osa Suuresta pakana-armeijasta meni Guðrumin kastamisen jälkeen vuonna 879 mantereelle, mistä se palasi 890-luvulla.³⁶³ Sotajoukon loppu näyttää kuitenkin tulleen vuonna 879, sillä Anglosaksien kronikka kuvailee Guðrumin kastamisen jälkeistä Suurta pakana-armeijaa melko selkeästi:

879 [878]. Tällöin ryöstelyarmeija [Suuri pakana-armeija] meni Chippenhamista Cirencesteriin, ja asui siellä vuoden. Ja tuona vuonna joukko viikinkejä kokoontui ja asui Fulhamissa Thamesin varrella. [...]

880 [879]. Tällöin ryöstelyarmeija meni Cirenchesteristä East Angliaan, ja asutti tuon maan, ja jakoi sen. Ja samana vuonna ryöstelyarmeija, joka oli aikaisemmin ollut Fulhamissa, meni meren yli Ghentiin, frankkien maahan, ja asui siellä vuoden.

881. Tällöin ryöstelyarmeija meni syvemmälle frankkien maahan [...].³⁶⁴

Tämän jälkeen toinen joukko liikkui 890-luvulle asti mantereella. Kronikan mukaan on selvää, että kyse on kahdesta eri joukosta. Mikään ei tietenkään poissulje sitä mahdollisuutta, ettei osa Suuren pakana-armeijan liikkuvaan elämään tottuneesta miehistöstä olisi voinut liittyä toiseen, suurempaan ja tuoreempaan joukkoon varsinkin, jos kysymyksessä olivat ”kesäarmeijan” uudemmat soturit. Kronikan narratiivi tuntuu vuodesta 879 lähtien johdattelevan kohti 890-luvun kuningas Ælfredin viimeistä ponnistusta, jolloin kronikoitsijan mielessä viikinkisotajoukot jatkoivat toisiaan samassa Wessexin narratiivissa.

Toisen invaasion joukot vaihtuivat todennäköisesti paljon eri yritysten välillä, mutta ne saattoivat olla monissa tilanteissa myös samoja tai osin samoja ainakin ennen Sveinnin ja Knútrin viimeisiä invaasioita. Esimerkiksi KEYNES arvelee saman joukon pysyneen Southamptonissa vuosina 991-1005,³⁶⁵ mikä voi hyvinkin olla mahdollista. Joukot saattoivat pysyä esimerkiksi Wightsaarella tai Sandwichissä. Myös Sveinnin ja Knútrin välillä oli jatkuvuutta, sillä Sveinnin joukko näyttää siirtyneen sotajoukon valinnan mukaisesti Knútrille,³⁶⁶ mutta tämä sai todennäköisesti vahvistuksia myös

---

362 ASC, AE, 880 [879].

363 GRIFFITH 2009, 108.

364 ASC, A, 879 [878], 880 [879], 881. Asserin mukaan uusi joukko liittyi toiseen, joka oli ”kauempana ylävirralla”, mutta Suuren pakana-armeijan ja uuden joukon ero on silti tekstissä selvä ja teksti on muutoin samanlainen kuin kronikassa. Asser, luku 58.

365 KEYNES 1997, 74.

366 ASC, E, 1014.

Skandinaviasta. Näkymätön muokkautuminen on näissäkin tapauksissa enemmän kuin mahdollista. Skandinavian ja Englannin välillä kulkeneiden kuninkaiden mukana pysyi varmasti kokoajan heidän henkilökohtainen *liðinsä*, jota vahvistivat vaihtuvat Skandinaviasta kerätyt ja ehkä myös erilliset Britteinsaaria kierrelleet joukot. Pitkä, vuosienkin yhdessäolo kerrytti kokemusta niin yhteishengen kuin sodankäynnin ja taistelutaidonkin suhteen, mutta kokemusta siirtyi joukkojen mukana Englantiin alueen ulkopuoleltakin. Esimerkiksi Óláfr Tryggvason oli ennen vuotta 991 toiminut laajasti idässä rusien parissa ja sotinut Baltian alueella.³⁶⁷

Tässä joukkojen dynamiikassa komentajien odotettiin maksavan *liðinsä* jäsenille palveluksesta aineellisesti esimerkiksi saadulla saaliilla, minkä vuoksi menestyksenkä komentaja toi itse prestiisiä seuraajilleen. Konkreettisesti komentajan tuli hankkia sotureilleen niin ravinto, vaatetus kuin aseistuskin sotaretken aikana.³⁶⁸ Komentajien maine kasvoi sen mukaan, miten hän sai velvollisuutensa ja tavoitteensa suoritettua. Mainen kasvoi näiden lisäksi esimerkiksi taisteluiden voittamisesta. Myös anglosaksisista runoteksteistä löytyy viikinkien ajatusmaailmaa vastaavia piirteitä. Anglosaksien kronikkaan kirjoitettu runo vuonna 937 käydystä Brunanburhin taistelusta, jossa skotit ja viikingit taistelivat anglosakseja vastaan, kertoo anglosaksien kuninkaan saamasta kunnian ja velvollisuuksista sekä häviön väistämättömästä vaikutuksesta maineeseen:

Tänä vuonna kuningas Æpelstan, soturien johtaja,
renkaiden antaja, ja myös hänen veljensä
*æbeling*³⁶⁹ Eadmund, saivat elämän mittaista kunniaa
yhteenotossa Brunanburhissa, halkaisivat kilpimuurin,
hakkasivat sotalehmukset, vasaran tuotoksilla,³⁷⁰
Eadwardin jälkeläiset, kuten oli luonnollista heille
syntyperänsä mukaan, että toistuvassa taistelussa
he puolustavat maata, omaisuutta ja koteja
jokaista vihollista vastaan.
[...] Harmaahiuksisella soturilla [skottien kuninkaalla]
vanhalla viekkaalla, ei ollut syytä mahtaila
tuossa terien kalkkeessa – ei enempää ollut Olafrilla [viikinkikomentajalla]
syytä nauraa, ryöstelyarmeijansa jäänteiden kanssa,
että olisivat parempia sodan työssä
taistelukentällä, lippujen riidassa,
keihäiden kohtaamisessa, aseiden sekoittumisessa,
miesten kahakassa, kun he taistelivat
Eadwardin poikia vastaan teurastuksen kentillä.³⁷¹

367 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 183.

368 LUND 1986, 106; LINE 2015, 242.

369 ”Prinssi” eli hallitsijasuvun jäsen, jolla oli oikeus kruunuun.

370 Hakkasivat kilvet, aseilla.

371 ASC, A, 937.

Renkaiden antaminen viittaa hopea- tai kultarenkaisiin eli anteliaisuuteen, jota johtajan tuli osoittaa vielä anglosaksienkin parissa, vaikkakin tällöin kyse saattoi jo olla esimerkiksi maa-alueista.³⁷² Viikinkikomendantin tuli osallistua konkreettisesti taisteluun, kuten edellisessä alaluvussa huomattiin, mutta tämän lisäksi keskiaikainen kuninkuus oli yleensäkin vahvasti yhteydessä sotaan ja taistelemiseen, missä epäonnistuminen johti muun muassa anglosaksisten kuninkaiden kohdalla maineen ja kuningasaseman tahraantumiseen.³⁷³ Tämä heijastuu muun muassa toisen invaasion aikaisen anglosaksien kuninkaan Æþelræðin maineeseen, joka kärsi toisen invaasion raskaasta ja lähteiden mukaan pysäyttämättömästä viikinkiuhasta.³⁷⁴

Koska seuraajien ja komentajien suhde perustui maineeseen ja vastavuoroisuuteen, viikinkisotajoukkojen jäsenten tausta saattoi kokonaisuudessaan olla monimuotoinen, sillä sitä ei määritellyt nationalistinen voima. Tähän viittaa monien komentajien taustojen lisäksi myös jo sekin, että anglosaksit toimivat monikulttuurisesti. Ainakin Asserin mukaan ”monet frankit, friisit, gallit, viikingit, walesilaiset, irlantilaiset ja bretonit alistuivat halukkaasti hänen [kuningas Ælfredin] alaisuuteensa, aateliset ja aatelittomat yhtä lailla”, sillä tämä oli antelias ja ystävällinen myös ulkomaalaisia kohtaan.³⁷⁵ Anteliaisuudella ja menestyksellä komentaja piti sotajoukkonsa yhdessä, mutta Sveinn, joka oli ainoa käsittelemäni viikinkikomendantti, joka kuninkaana ollessaan teki retkiä Englantiin, saattoi näin hyödyntää kuninkuuttaan. Sveinnillä oli mahdollisuus hyödyntää ainakin jossakin määrin Tanskan pikkupäälliköiden ja näiden seuraajien tukea tai päälliköiden yhteenliittymiä ja muita poliittisia mahdollisuuksia – tosin nämäkin edellyttivät komentajalta menestyksen tuomaa statusta, sillä suurempi retki kauaksi ei ollut vaivan arvoinen ilman konkreettista hyötyä.³⁷⁶ Kuninkuus itsessään saattoi prestiisillään innostaa sotureita liittymään sotajoukkoon, mutta se väistämättä loi myös poliittista kilpailua. Muilla komentajilla täytyi olla muuta vetoa, vaikka heillä saattoikin olla jonkinlainen poliittinen tausta Skandinaviassa.³⁷⁷ Ensimmäisen invaasion kohdalla tätä on mahdoton arvioida lukuisten ”kuninkaiden” ja ”jaarlien” takia, mutta se, että tietyt kuninkaat korostuvat Anglosaksien kronikan narratiivissa voi viitata siihen, että heillä oli suurempi prestiisi sen lisäksi, että heillä oli erikoisempi

---

372 Ks. luku 2.2.

373 STEPHENSON 2012, 37; HALSALL 2013, luku *War and Kingship*, elektr.

374 MILLER 2008b, 15.

375 Asser, luku 76.

376 LINE 2015, 93-4.

377 LUND 1997, 156. Ks. myös luku 4.1.

suhde anglosakseihin. Se, että Knútr valittiin Sveinnin joukon komentajaksi – kuten yllä mainittiin – ja se, että esimerkiksi Óláfr ja Þorkell toimivat läheisesti anglosaksien kanssa viittaa myös prestiisiin ja käskyvaltaan.

Uskollisuus oli kuitenkin häilyvää varsinkin, jos toisena osapuolena oli anglosaksi, kuten palkkasoturisuhteissa huomattiin. Tosin viikinkienkään parissa ollutta uskollisuutta ei välttämättä tulisi nähdä kovin vahvana, sillä anglosaksiset lähteet eivät tietenkään viikinkien sisäisiä ristiriitoja ja ongelmia käsitelleet. Viikinkijoukkoa veti sisäisesti yhteen kuitenkin se, että suurempi joukko pääsi tavoitteisiinsa helpommin. Nämä tavoitteet ja yhdistyneet intressit johtivat tässä tutkielmassa toistuneisiin hyötyihin, kuten rikkauksiin – sekä helppoon *danegeldiin*, että haastavampaan ryöstelyyn, mahdolliseen asutukseen tai jopa poliittisesti merkittävään asemaan. Vaikka nämä tavoitteet motivoivatkin joukkoa, eivät tarkasteleman joukot säästyneet takaiskuilta. Sairaudet, nälkä ja karkuruus olivat vakavia ongelmia myös varhaiskeskiaikaisissa sotajoukoissa, sillä esimerkiksi frankit määräsivät karkureille rangaistuksia.³⁷⁸ Nälän näkeminen huomattiin jo luvussa 3.1., ja se näkyi muun muassa piirityksissä ja, jos nälänhätä koski koko Englantia, myös sotaretken hylkäämisinä.³⁷⁹ Karkuruuden suhteen ongelma oli varmasti joustavampi kuin järjestäytyneimpien frankkien, sillä viikinkijoukkojen orgaaninen muodostuminen mahdollisti sen helpommin.

Luovuttamiseen saattoi johtaa huono menestys ryöstöretkellä. Saaliin saaminen ei ollut missään nimessä aina varmaa, ja Anglosaksien kronikka kuvaileekin vuoden 893 välikohtausta, joka viittaa tähän:

He [viikingit] olivat sitten kaapanneet suuren sotasaaliin ja sitten halusivat kantaa sen pohjoiseen Thamesin yli Essexiin laivoihinsa. Sitten armeija [anglosaksit] ratsasti heidän eteensä ja taisteli heitä vastaan Farnhamissa, ja ajoi ryöstelyarmeijan pakoon ja palautti sotasaaliin.³⁸⁰

Huomion arvoista on se, että kronikoitsija kuvaa viikingit saaliin kanssa tavallisen ryöstelyn ja polttelun sijaan sekä keskittyä saaliin olemassaoloon. Ehkä anglosaksit tavoittelivat saaliin takaisin saamista, mikä tekisi vastapuolien dynamiikasta mielenkiintoisemman. Voidaan myös spekuloida kuinka paljon kyse oli luovuttamisesta, väsymisestä tai vain tilanteen pakosta, kun Suuri pakana-armeija epäonnistui Wessexin

---

378 HALSALL 2003, 152-4; LINE 2015, 112.

379 ASC, A, 894 [893]; E, 1005.

380 ASC, A, 894 [893].

valtaamisessa vuosina 871 ja 878, minkä seurauksena se päätyi perääntymään ja siirtyi asuttamiseen.³⁸¹

Sotajoukon komentajat olivat se keskus, jonka ympärille joukot kerääntyivät, jolloin lojaalius oli pakollista sotajoukon tehokkaalle toiminnalle. Maldonin runosta ilmenee, miten soturit toimivat taistelussa komentajansa suhteen ainakin ideaalitulanteessa. Anglosaksien komentajan Byrhtnoðin kuoltua runo kuvailee toisen, vanhemman soturin ennen omaa kuolemaansa antamaa puhetta:

”On mielen oltava luja, sydämen urhea,
rohkeuden suurempi, kun voimamme hupenee.
Tässä makaa johtajamme täysin tapettuna,
hyvä mies mudassa: olkoon aina katuva
hän joka nyt sotatyön haluaa unohtaa.
Olen nähnyt paljon: en mene pois,
vaan minä tässä vierellä herrani,
niin rakkaan miehen, kaatua aion.”³⁸²

Runossa soturien tuli kuolla herransa rinnalla. Mielenkiintoisesti muissa anglosaksissa teoksissa näiden tuli ennemminkin vain kostaa herransa kuolema.³⁸³ Joka tapauksessa runosta välittyy kuva herran ja seuraajan suhteesta, joka ideaalitapauksessa oli kuolemanjälkeinen. GRIFFITHIN mielestä realistisemmassa tilanteessa herran lähimmät soturit olisivat jatkaneet taistelua vain, jos he eivät olisi pystyneet pakenemaan.³⁸⁴ Karu hyötynäkökulma on tietenkin uskottava, vaikkakin erilaisen maailmankuvan ja mahdollisen syvän henkilökohtaisen siteen ollessa kyseessä, voivat ideaalit tapaukset heijastua myös todellisuuteen. Siteen vahvuus riippui siitä, oliko suhde keino vai päämäärä. Jos takana oli jonkinlainen kansallinen ajatus tai kuningaskunta, kyse saattoi olla jälkimmäisestä, mutta, koska viikinkiretkien luonne oli päämääräkeskeinen – eli niillä pyrittiin esimerkiksi aseman nostattamiseen, kyse oli todennäköisesti edellisestä. Toisaalta se, että Skandinavian yhteiskunta perustui tällaisiin siteisiin, viittaa siihen, että siteeseen liitetyt ideaalit olivat esimerkkejä, jotka esikuvina vaikuttivat yksilön käyttäytymiseen. Viikinkiretkillä siteiden voi ajatella kuitenkin olleen väliaikaisempia kuin Skandinaviassa.

Maldonin taistelu -runo on ideaalimaailmassaan myös itse tietynlainen yhteishengen vahvistaja. Se on nähty viittauksissaan *comitatuksen* lojaaliuteen yhtenä viimeisistä

---

381 ASC, AE, 871 [870], 878.

382 Maldon, rivit 312-9.

383 LINE 2015, 3.

384 GRIFFITH 2009, 144.

muinaisenglantilaisista germaaniseen sankarihengen ilmauksista. Runo käytti omana aikanaan jo vanhentunutta tyyliä, kuvastoa ja ajatuksia, jotka vetosivat anglosaksiseen eliittiin. Viikinkien parissa sankari-ideaalien traditio oli vielä kuitenkin voimissaan.³⁸⁵ Ideaalien kuvaaminen runojen muodossa saattoi olla osa yhdessäoloa, jolla toveruutta syvennettiin. Näin voi kuvitella tapahtuneen, kun viikingit kokoontuivat yhteen ja olivat Anglosaksien kronikan mukaan ”myös todella humalassa, koska viiniä oli tuotu etelästä” vuonna 1011.³⁸⁶

Viikinkisotureiden mieltä ja motivaatiota tarkasteltaessa sotaretkestä korostuu kuitenkin yksi puoli, joka väistämättä vaikutti ihmisen psyykeeseen. Taistelut olivat luonnollisesti lukuisten inhimillisten tunteiden, pelon, vihan, pettymyksen ja innostuksen kenttiä, joissa traumat ja vammat olivat väistämättömiä. Vaikka taistelut olivat sivuosassa koko sotaretken vaikeuksia ajatellen,³⁸⁷ ne nousevat korostuneesti esille. Taistelun raakuus ja trauma näkyvät lähteissä kahdessa muodossa: edellisen alaluvun taistelukuvausten ”verilöyly”- tai ”teurastus”-sanoissa sekä sankarirunoissa. Ensimmäistä muotoa edustaa Asser, joka kertoo Edingtonin taistelun lopusta kaavamaisia termejä käyttäen:

Hän [Ælfred] tuhosi viikingit suuressa verilöylyssä, ja jahtasi niitä, jotka pakenivat, aina linnoitukseen asti, hakaten heidät maahan; hän otti haltuunsa kaiken, minkä hän löysi linnoituksen ulkopuolelta – miehet (jotka hän tappoi heti), hevoset ja karjan – ja uljaasti pystytti armeijoihinsa leirin viikinkilinnoituksen porttien eteen.³⁸⁸

Asser kuvaa viikinkejä kohdellun yllättävän raa'asti. Aikaisemmin hän kuvaa miten kuolleita viikinkejä oli ”koko Ashdownin suurella laajuudella, siroteltuna kaikkialle joka puolelle”.³⁸⁹ Asserin tyyli on kaiken kaikkiaan värittyneempi kuin Anglosaksien kronikan, ja verisyyden korostamisella on pyritty varmasti vaikuttamaan: sillä on toisaalta osoitettu, että viikingeille on kostettu, mutta toisaalta kirkonmiehen tausta on kiinnittänyt väkivaltaan huomionsa ja esittänyt sen ehkä varoittavana esimerkkinä. Jos ensimmäinen lainaus kertoo todellisesta tilanteesta, voi syyksi olettaa myöskin kostamisen.

Asserin ja kronikoitsijoiden näkökulma asettuu sankarirunojen maailmaa vastaan. Maldonin runossa kuolema ei ole niin äkkinäinen kuin edellisissä kuvauksissa, vaikka heijasteleekin taistelun karua seurausta:

---

385 SCRAGG 2008a, 56; LINE 2015, 4-5, 240-3.

386 ASC, E, 1011. Ks. myös lukujen 3.3. ja 4.1. maininnat.

387 LINE 2015, 131.

388 Asser, luku 56.

389 Asser, luku 39.

He antoivat sitten käsistä kovat keihäät,
julgasti teroitettut varret lentää.
Jouset vilkkaina, kilvet asejärjestä saivat;
hurja oli sotaryntäys. Miehiä kaatui,
molemmin puolin soturit makasivat.
Haavoittunut oli Wulfmær, kuolon levon hyväksyi,
Byrhtnoðin sukulainen; hänet terin,
siskon poikansa, julmasti kaadettiin.
Siellä viikingeille kosto annettiin:
kuulin että Edward yhtä löi
kovasti miekalla – ei pidätellyt –
että jalkoihin kaatui tuomittu soturi.³⁹⁰

Runokieli romantisoi väkivaltaisen kuoleman; se hyväksytään melankolisissa tunnelmissa. Viikinkien tappaminen myös perustellaan sillä, miten nämä tappoivat anglosakseja ja etenkin anglosaksien komentajan. Kuolema ei siten ole samanlainen sanoinkuvaamaton paha, joka se muissa lähteissäni on. Erityisen mielenkiintoista lainauksista on huomata se, miten kirjallinen väkivalta asettuu viikinkien kuvattua väkivaltaa vastaan, sillä anglosaksien mukaan heillä itsellään oli oikeutus siihen puolustamisen vuoksi, kun taas viikingit tulivat aina muualta.

Sankarirunoissa, kuten Maldonin runossa, kuolema esitetään sankarillisena, kun taas Anglosaksien kronikassa on vain luettelo tai yksi kuvaava sana. Kaksi käsiteltyä väkivallan esittämisen muotoa edustavat erilaisia suhtautumistapoja, kirkonmiesten raakuutta korostavaa ja ehkä myös taistelun todellisuudelle kaukaista sekä eliitin romantisoivan sankarillista näkökulmaa. Jälkimmäisessä kyse oli soturikulttuurista, jossa tietynlaisella käsittelytavalla ja arvoilla väkivaltaa perusteltiin ja tehtiin ymmärrettävämmäksi. Todellisuudessa taistelun seuraus oli raadollinen, verinen ja raaka, mitä arkeologinen materiaali todistaa konkreettisesti luuaineistosta ilmenevillä vammoilla, joita hävinneet kokivat.³⁹¹ MOLLOYN ja GROSSMANIN mukaan yksilöiden erilaiset psykologiset ja fysiologiset reaktiot tappamiseen ja taisteluun johtivat myös ennen ruutiaseiden aikaa siihen, että sotilaat tai soturieliitti koostui hyvin erilaisista yksilöistä, joista osa oli halukkaita tappajia, osa esitti sellaista, osa ei ollut koskaan tappanut ja jotkut olivat yhdistäneet trauman luonteeseensa. Tämä loi ryhmään oman dynamiikkansa, joka saattoi vaikuttaa laajemminkin yhteiskunnan kehitykseen, koska sen ylimmät luokat olivat pitkälti sotilaallisia.³⁹² Sen lisäksi, että viikinkijoukko koostui ihmisistä, jotka tulivat eri paikoista ja joita motivoivat eri asiat, sotajoukon tai se alaosat rakentuivat luonteiltaan erilaisista yksilöistä. Henkisesti ja fyysisesti raskaiden

390 Maldon, rivit 108-119.

391 HALSALL 2003, 212.

392 MOLLOY & GROSSMAN 2007, 202, passim.

kokemusten jakaminen vahvisti tietenkin ryhmän yhtenäisyyttä, mutta niiden erilainen kokeminen muiden interpersonaalisten yhteensopimattomuuksien lisäksi loi varmasti myös ristiriitoja, jotka johtivat sotajoukon rakenteiden hajoamiseen.

Sankarillisuuden vastakohtaksi lähteissä asettuvat pelkurit ja petturit. Asser liittää pelkuruuden maskuliinisessa taistelussa naisellisuuteen: ”Viikingit lyötiin kaikkialla ja, kun he eivät voineet enää vastustaa, he pakenivat kuin naiset, ja kristityt olivat taistelukentän voittajia”.³⁹³ Pelko esiintyy lähteissä lähinnä lyhyenä mainintana pakenemisesta taistelun jälkeen, jolloin myös ainoat maininnat viikingeistä tulevat ilmi, mutta se voitiin liittää petturikohtauksiin, joissa taistelu vältettiin, kun anglosaksit pettänyt hahmo pakenee ennen koitosta. Anglosaksien kronikka yhdistää pelkuruuden ja petturuuden vuoden 1003 kohtauksessa, mikä voi heijastella kuitenkin yllä mainittua, yksilön vaihtelevaa reaktiota:

Sitten suuri armeija koottiin Wiltshirestä ja Hampshirestä; ja olivat päättäväisesti menossa kohti ryöstelyarmeijaa; sitten *ealdorman* Ælfricin olisi pitänyt johtaa armeijaa, mutta hän käytti vanhoja temppujaan; heti kun he [taistelun osapuolet] olivat niin lähellä toisiaan, että näkivät toisensa, sitten hän teeskenteli olevansa sairas, ja alkoi kakomaan kuin olisi oksentanut, ja sanoi olevansa sairas, ja niin petti ne ihmiset, joita hänen olisi pitänyt johtaa.”³⁹⁴

Ælfricin kohdalla kyse saattoi olla yksinkertaisesti vain pelosta, vaikkakin tällaiset erikoiset ja silmäänpistävät kohtaukset saavat epäilemään, oliko kyse jonkin toisen lähteen kopioimisesta. Valmiin mallin avulla kuvattua hahmoa voitiin korostaa. Kohtauksessa onkin nähty samankaltaisuuksia samanaikaisen, anglosaksisen saarnan kanssa, mutta tästä ja muista anglosaksisista lähdemateriaaleista on havaittu, että pelkuruus nähtiin ennen kaikkea valintana, eikä kyse ollut anglosaksien näkökulmasta siitä, kuten nykyinen, aristoteelinen käsitys asian näkee, että sisäinen pelko ylitti soturin rationaalisen tahdon.³⁹⁵ Anglosaksien kronikan kohdat, joissa kerrotaan tiettyjen yksittäisten henkilöiden tai suurempien eriteltyjen joukkojen pakenemisesta, heijastelevat varmasti sekä kronikoitsijaa ohjanneen kulttuurin piirteitä että mahdollisista poliittisista päämääriä, joita pelkuruuden korostaminen edisti.

Myös Maldonin runossa pakenijat mainitaan,³⁹⁶ mikä heijastelee samanalaisia syitä. Mahdollisen taistelupelkuruuden lisäksi anglosaksien silmissä viikingit huijasivat ja toimivat epäreilusti. Luvussa 3.3. huomattiin, miten viikingit toimivat anglosaksien

---

393 Asser, luku 18. Ks. sodan maskuliinisuudesta HALSALL 2013, elektr.

394 ASC, E, 1003.

395 LAVELLE 2012, 266-8.

396 Maldon, rivit 185-201.

konventioista välittämättä hyökkäämällä esimerkiksi pyhäpäivien aikaan eli hyödynsivät vihollisensa heikkoja kohtia. Taisteluissa voitto voitiin saavuttaa myös muilla vähemmän ”ritarillisilla” keinoilla. Viikinkien yrittäessä lahjoa anglosakseja ennen Maldonin taistelua anglosaksien komentaja Byrhtnoð vastaa kunniallisuuttaan heijastellen:

”Kuuletko sinä, merenkävijä, mitä tämä armeija sanoo?
Se haluaa teille lahjana keihäät laittaa,
myrkyllisen terän ja vanhat miekat,
varustuksen josta ette taistossa hyödy.
[...] Olisi häpeällistä, siltä näyttäisi,
jos te rahojemme kanssa laivoihin menisitte
ilman taistelua nyt kun näin kauaksi
alueellemme maihin olette tulleet;
ette te niin helposti aarretta saisi:
meidät kärki ja terä ensin erottaa,
vakava sotaleikki, ennen kuin lunnaat annamme.”³⁹⁷

Byrhtnoðin silmissä lahjuksen vaihtaminen ei olisi ollut kunniallista anglosakseille, joiden kotimaa vaati puolustusta, kuin ei myöskään soturi-ideaalin alaisille viikingeillekään. Viikingit eivät esiinny kovin negatiivisessa valossa, vaan melko neutraalisti. Toisaalta LINE huomioi, että se, miten viikingit pyytävät lahjasta taistelun välttämiseksi, esittää runon yleisölle tunnistettavan, tietyllä tapaa käyttäytyvän ”viikingin”.³⁹⁸ Tutkimuksessa on kuitenkin huomioitu runon melko pehmeä viikinkikuvaus, joka ei esimerkiksi mainitse viikinkien ottaneen Byrhtnoðin päätä voitonmerkikseen, mikä mainitaan toisissa lähteissä.³⁹⁹ Taistelun välttäminen ei kuitenkaan ollut ideaaleissa hyväksi maineelle, vaikka todellisuudessa niin väistämättä tapahtui. On mahdotonta sanoa, tunsivatko viikingit jonkinlaista velvollisuutta noudattaa konventioita Englannissa. Pitkä aika ja tästä johtunut väistämätön tuttuus saattoivat johtaa siihen, että anglosaksien tapoja myötäiltiin, jos se sopi viikinkien omiin tavoitteisiin tai jos kyse oli pakosta esimerkiksi tappion jälkeisiin sopimuksiin suostumisessa. Kunniaa korostavien ideaalien seuraaminen on hankalampaa käsitellä, sillä tilanteen inhimillisyyden toisella puolella on se, että ideaalit nähtiin tärkeinä ja tavoittelemisen arvoisina, jolloin ne väistämättä ohjasivat käyttäytymistä.

Anglosaksien kronikan mukaan Ívarrin ja Hálfðanin veljen kuolemaan johtaneessa taistelussa vuonna 878 ”kaapattiin lippu, jota he kutsuivat Korpiksi”.⁴⁰⁰ 1100-luvun St

---

397 Maldon, rivit 45-61.

398 LINE 2015, 3.

399 NEIDORFIN mielestä tämä viittaa siihen, että runo laadittiin pian 990-luvun alun Óláfr Tryggvasonin ja kuningas Æþelræðin sopimusten jälkeen. NEIDORF 2012, 455, passim.

400 ASC, E 878.

Neotsin annaalien mukaan lipun tekivät Ragnarr Loðbrókin tyttäret. Sen liehuminen toisi myytin mukaan voiton ja riippuminen häviön. Samanlainen myytti korppilipusta toistuu myös muiden henkilöiden kohdalla saagoissa.⁴⁰¹ GRIFFITH pitää korppilipun tarinaa todellisen ilmiön ja viikinkirunouden lintukuvaston sekoittumisena kronikoitsijoiden mielikuvissa.⁴⁰² Toisaalta lipun olemassaoloa ei voi kieltää aivan suorilta käsin, sillä korppikuvasto liittyy vahvasti pää- ja sodanjumala Óðinniin.⁴⁰³ Lipun kaappaaminen toi selkeästi jonkinlaista kunniaa ja arvoa, koska kronikka sen mainitsee. Anglosaksisen kronikan laatija on osoittanut tietävänsä yllättäviäkin asioita, joten on uskottavaa, että lippu, joka ei tietenkään välttämättä vastannut myöhempiä myyttejä vaan oli jonkinlainen status-symboliksi muodostunut lippu, olisi kronikoitsijan tietoon tullut.

Tunteiden ja myyttien lisäksi taistelut olivat enteiden ja taikuuden kenttiä. Skandinavian uskomukset ja rituaalit vaihtelivat alueitten ja ajoittain hyvin paljon, mutta on selvää, että niillä oli suuri merkitys taisteluissa myös muidenkin pakanoiden parissa.⁴⁰⁴ Myös kristillinen näkökulma heijastui taistelukentän maisemaan niin todellisessa ajatusmaailmassa kuin taisteluista kirjoitetuissa teksteissäkin.⁴⁰⁵ Tämä ilmenee erityisesti kirkonmiesten kuvailuissa. Asser korostaa Ashdownin taistelun alkua kuvaillessaan varmasti liioiteltua hurskautta, jolla alleviivataan kuninkaan luonnetta ja viedään huomio Ælfredin taistelutaitoon:

Mutta kuten olen kuullut luotettavilta lähteiltä, jotka näkivät sen, Ælfred ja hänen miehensä saavuttivat taistelukentän aikaisemmin ja paremmassa järjestyksessä: sillä hänen veljensä, kuningas Æþelræd, oli vielä teltassaan rukoilemassa, kuulemassa messua ja ilmoittamassa vakaasti, ettei jättäisi paikkaa elossa ennen kuin pappi olisi päättänyt messun, ja ettei hän unohtaisi pyhää palvelusta maanpäällisen vuoksi; ja hän teki kuten sanoi. Kristityn kuninkaan usko painoi paljon Herralle, kuten nähdään siinä, mitä seuraa.⁴⁰⁶

Taistelu päättyi anglosaksien voittoon. Kristittyjen anglosaksien silmissä viikingit olivat ennen kaikkea pakanoita, millä nämä eroteltiin kristityistä. Asserin sanavalinnat heijastelevat dikotomiaa, sillä tämä viittaa tekstissään viikinkeihin ”pakanoina” siinä, missä anglosaksit ovat ”kristittyjä”.⁴⁰⁷ Anglosaksista kronikkaa voimakkaampi jaottelu heijastelee varmasti Asserin kirkollista taustaa. Taistelua ja väkivaltaa ajatellen dikotomia on varmasti toiminut jonkinlaisena perusteluna.

401 SMYTH 1977, 269-70.

402 GRIFFITH 2009, 144.

403 SMYTH 1977, 270.

404 LINE 2015, 111, 183, 244-56.

405 Ks. luku 1.1.

406 Asser, luku 37.

407 KEYNES & LAPIDGE 2004, 230-1.

Kristinuskon ja pakanoiden suhde ei kuitenkaan ollut todellisuudessa niin selkeä. Viikingit ottivat kasteen vastaan kahdesti tarkastelujaksollani, ja niitä varjosti varmasti pitkälti hyötynäkökulma. Tästä huolimatta kristinusko levisi nopeasti *Danelagenissa*,⁴⁰⁸ mikä voi viitata uskonnon houkuttelevuuteen. Toisen invaasion aikana kristinusko oli viikingeille entistä tutumpi, vaikkei se aivan outoa ollut ensimmäisenkään aikana, varsinkaan Tanskan alueella, jolla oli välitön yhteys muuhun Eurooppaan. Vuonna 1000 kristilliset hautaustavat olivat yleisiä Skandinaviassa, vaikkakin kesti vielä vuosisata kirkollisten rakenteiden ja kirkkojen syntymiseen.⁴⁰⁹ Lisäksi Sveinn oli ollut kristitty jo ennen Englantiin tuloaan ja rakensi Tanskaan myöhemmin kirkkoja.⁴¹⁰ Kristinusko ei toisessa invaasiossa vielä kuitenkaan rajoittanut viikinkitoimintaa, vaikka se saattoi rajoittaa viikinkiväkivaltaa.⁴¹¹

Kristittyjen tavoin viikingit väistämättä perustelivat väkivallan jollakin tavoin sekä henkilökohtaisella että kulttuurillisella tasolla. Asser kuvailee viikinkien taistelleen ”kuin sudet”,⁴¹² kun taas Maldonin taistelun runossa viikinkejä kuvataan ”tappajasusiksi”, *wælwulfas*.⁴¹³ PRICEN mukaan tämä voi heijastella samaa piirrettä kuin esimerkiksi bysanttilaiset lähteet, joissa kuvataan kuinka rusit ulvoivat taistelussa kuin eläimet ja taistelivat mielipuolisesti. Tällöin viikinkien näkökulmasta kyse oli eläinten tai petojen taistelukentästä, jolla väkivaltaa voitiin rationalisoida.⁴¹⁴ Todennäköisemmin anglosakseilla kyse on konkreettisesti havaitun petomaisuuden sijaan vain lähteiden stereotyyppisestä kielestä, jolla viikingeistä maalattiin haluttu kuva. Eläinten ja taisteluiden yhdistäminen on yleinen piirre muinaisenglantilaisessa runoudessa,⁴¹⁵ jolloin taistelun runokielinen vertaaminen eläinmaailmaan ei ollut anglosakseille vierasta. Esimerkiksi Asser kuvailee myöhemmin kuninkaaksi kruunatun Ælfredin taistelleen Ashdownissa taivaallisen avun johdattelemana rohkeasti kuin villisika.⁴¹⁶

408 Ks. luku 2.3.

409 FORTE, ORAM & PEDERSEN 2005, 177-83.

410 LUND 1997, 167-9. Sveinn sai anglosakseilta apua käännytyksessä, ja myös Óláfr Tryggvason saattoi NEIDORFIN mukaan saada apua anglosakseilta käännytystyössään Norjassa. NEIDORF 2012, 454.

411 Ks. väkivallasta luku 3.3.

412 Asser, luku 36.

413 Maldon, rivi 96.

414 PRICE 200, 369-70, passim. Yhteys eläimiin liittyy keskusteluun *berserkr*-hahmoista, joita on muun muassa saagoissa ja jotka on usein nähty erityisenä taisteluosastonaan ja rituaalistuneen sodankäynnin osana. Ks. esim. LINE 2015, 256-64. Oman näkemykseni mukaan berserkerit heijastelevat viikinkien ja myös heitä edeltänyttä soturiperinnettä, johon kuuluivat rituaalit, yhteys sodanjumalaan ja eläimiin.

415 SCRAGG 2008b, 57.

416 Asser, luku 38. Eläinten ja taistelun yhdistäminen tulee ilmi useassa kohtaa lähdeaineistoani.

Viikinkien osalta taistelun, väkivallan ja varmasti myös ryöstelemisen rinnastaminen petomaisuuteen konkreettisen ja mahdollisesti rituaalisen ulvomisen ja uskomusmaailman avulla saattoi perustella toimintaa heille itselleen, sillä näin vihollinen, uhri ja oma toiminta voitiin epäinhimillistää. Toisaalta sankarirunossa esille tulleet ideaalit ja *comitatuksen* olosuhteet asettivat ja ohjasivat soturin tiettyyn asemaan yhteisössä, millä tilannetta perusteltiin.

Rituaalien ja uskonnon merkitystä käytännössä ei voida täysin tietää: miten ne vaikuttivat taisteluissa ja edellisen luvun strategisiin päätöksiin? Kun viikingit vuonna 1006 saapuivat anglosaksien kokoontumispaikalle vastaamaan vihollisensa kerskailuun,⁴¹⁷ kyseessä saattoi olla jossakin määrin ritualisoitunut taistelukäytäntö, jolla ei siis ollut uskomusmaailmaan liittynyttä merkitystä, samoin kuin ei myöskään Maldonissa, jossa ensin puhuttiin ja uhottiin, minkä jälkeen viikinkien annettiin saapua taisteluun rauhassa.⁴¹⁸

Kuolleiden merkitys näkyi esimerkiksi runoissa muistamisen lisäksi Ívarr hinn Beinlausin kohtalossa. Æthelweard kertoo hänen kuolleen vuoden 869 tai 870 tienoilla,⁴¹⁹ mutta hänet on myös liitetty Irlannissa kulkeneeseen Imariin, joka kuoli muiden lähteiden mukaan vuonna 873. BIDDLE ja KJØLBYE-BIDDLE perustelevat, miten Reptonin viikinkijoukkohaudasta löytynyt, selkeästi päävainajaksi asetettu, kokonainen ruumis oli Ívarrin, jonka ympärille oli koottu noin 200 miehen ja 50 naisen luut. Joukkohaudan muut vainajat saattoivat olla joukon paikalle kuljettamia sotureita, sillä siitä, että viikingit saattoivat kuljettaa kaukana kuolleita vainajiaan pitkiäkin matkoja, on lähteissä todisteita.⁴²⁰ Koska viikingit olivat Reptonissa vuonna 873,⁴²¹ viikingit olivat kantaneet yhden komentajansa sekä mahdollisesti myös muiden haudattujen ruumista mahdollisesti useamman vuoden ajan, mitä vahvistaa se, että toinen komentaja Hálfdan – sekä hetkellisesti ilmestynvä kolmas komentaja – oli vainajan veli. Se, että joukkohauta vaivauduttiin tekemään, viittaa Reptonin poliittisen funktion merkitykseen

---

Maldonin runossa myös perinteiset korvit ja kotkat liitetään taisteluun. Ne osoittavat symbolisesti väistämättömän väkivallan odotusta. Maldon, rivit 106-7. Linnut ovat esillä taistelun veristä loppua osoittamassa myös ASC, A, 937.

417 ASC, E, 1006.

418 Maldon, passim.

419 Æthelweard, 35-6.

420 Muut haudatut miehet olivat soturi-ikäisiä ja vahvarakenteisia, mutta haudatut saattoivat olla myös anglosakseja. BIDDLE JA KJØLBYE-BIDDLE 2001, 81-4, passim.

421 ASC, AE, 874 [873].

ja heijastaa sotajoukon luonnetta kokonaisuutena, joka toimi kulttuurinsa ja maailmankuvansa mukaisesti ja jolla oli kokemuksesta muodostunut yhteishenki ainakin jonkin sotajoukon osan sisällä.

Jos sotajoukot koostuivat eri puolilta tulleista pienemmistä ryhmistä, niillä kullakin oli oma vakiintunut tapansa toimia ja yhteinen vuosienkin kokemus. Yhteishengen oli pakko olla hyvä sotaretkeen kuluneen pitkän ajan ja etäisyyden vuoksi. Sitä vahvistivat, kuten sanottu, yhteinen kokemus sekä komentajan menestys ja henkilökohtaiset kyvyt. Toisaalta laajemmassa mielessä myös Skandinaviasta ajavat tekijät vaikuttivat motivaatioon. Tällöin kyse on koko viikinkiajan luonteesta ja syntytekijöistä: miksi viikingit halusivat lähteä? Tällaisiksi viikinkiajan aloittaneiksi syiksi on arvioitu ylikansoittumista sekä teknologisia, ilmastollisia ja taloudellisia tekijöitä. BARRETT kuitenkin kritisoi näitä perinteisesti viikinkitutkimuksessa tarjottuja syitä ja tarjoaa tilalle fatalistiseen maailmankuvaan yhdistynyttä nuorten miesten ”ylijäämää”, joka ajautui jonkinlaisen syy-seuraus -ketjun johtama etsimään rikkauksia.⁴²² Myös luvun 2.1. taustoituksessa korostettiin nuorten miesten asemaa *comitatuksen* dynamiikassa ja täten heidän merkitystään koko sodankäynnille. Kun nämä seikat yhdistyvät käsiteltyyn kokemukseen sotaretkellä, on tuloksena mielenkiintoinen sotajoukon sisäinen dynamiikka, kun nuoret miehet pyrkivät nostattamaan asemaansa ja kasvattamaan omaisuuttaan ryöstöretkillä, kunnes he pystyivät esimerkiksi hankkimaan maata Skandinaviassa.

Kaikki viikinkijoukkojen toiminta, muokkautuminen ja jakaantumiset toimivat tämän dynamiikan varassa, jolloin voidaan vain arvailla, mistä syystä monet päätökset ja paikallistettavissa olleet jakautumiset tehtiin. Erilaisista sisäisistä intresseistä tai jopa erimielisyyksistä saattoi olla kyse Suuren pakana-armeijan jakaantumisessa. Ristiriita saattoi muodostua uuden ja vanhan osan välille tai kyse saattoi olla vain vanhan osan pitkään kestäneestä liikkeellä olostä sen lisäksi, että pohjoinen muodosti vielä jonkinlaisen sotilaallisen uhan. Viikinkien menestys kokonaisuudessaankin saattoi olla tämän dynamiikan ja joukkojen yhteenliittymisten seurausta, sillä suuremmat yhteenliittymät olivat muokattavissa kaikin puolin. Yhteenliittymään voitiin helposti liittää apuvoimia, jos intressit sopivat yhteen, mutta samasta syystä sotajoukko saattoi hajota, vaikka näitä tilanteita on lähteistä vaikea havaita.

---

⁴²² BARRETT 2008, 680-1, passim.

Viikinkijoukot koostuivat monista erilaisista ja erillisistä joukoista, jolloin ne olivat väistämättä monimuotoisia. Niitä ohjasivat ristiriidat ja yhteistyö samojen intressien tavoittelemisessa, mistä pakkoa ei voi kuitenkaan sulkea pois. Selkeimmin tämä ilmenee lukuisissa ”kuninkaissa” ja ”jaarleissa”, vaikkakin lähteiden ongelma on siinä, että ne henkilöivät käsittelemänsä ilmiöt usein hahmoihin, joiden nimi oli tavalla tai toisella tiedossa. Tästä syystä komentajien välittämiä tietoja tulisi tarkastella ennemminkin siten, että ne nähdään jossakin määrin yleistettävänä viikinkien piirteinä.

Komentajien ympärille rakentui vastavuoroisuuden seurauksena joukko, jonka sisäisen dynamiikka oli luonnollisesti inhimillinen. Viikingin mieli on kuitenkin vaikea tavoiteltava. Se oli ideaalien eli maailmankuvan ja havaittavissa olevan raadollisen ”todellisuuden” yhteenkietoutuma sekä sotaretkellä monien tekijöiden muokkaama. Taistelussa kohdattiin väistämättä fyysisiä ja henkisiä asioita, joilla oli vaikutusta niin yksilöön kuin koko joukkoonkin, mikä toisaalta yhdistyi maailmankuvan ja uskomusten kautta tarinoihin, taikuuteen ja symbolismiin. Keskiaikaisen taistelun todellisuuteen on lopulta mahdotonta päästä täysin: miten taistelun väkivaltaan ja fyysiseen lähituntumaan suhtauduttiin? Tuliaseiden aikana tuntemattomampi sodankäynnin muoto voidaankin helposti romantisoida nykypäivän tarkastelijoiden parissa. Taistelun lisäksi tautien, väsymyksen ja nälän merkityksen niin edellisen pääluvun toiminnalle kuin joukon sisäiselle dynamiikalle on täytynyt olla suuri, vaikka niukkasanaiset lähteet eivät niitä käsittelekään.

Näiden vaikutuksesta ja komentajan kyvyistä muodostui viikinkijoukon sisäinen rakenne. Lukuisat komentajat muodostivat orgaanisen komentohierarkian ja päätöksentekoon johtaneen prosessin. Sotajoukkojen ymmärrykselle esteenä toimivat jälleen lähteet, joiden ulkopuolella on täytynyt olla taas näkymätöntä toimintaa erityisesti liikkeen ja muokkautumisen puolesta, joiden seurauksena viikinkiuhka ei ollut yhtenäisen väistämätön. Lähteiden ongelmat heijastuvat erityisesti taisteluihin, joista lähteiden kaavamaisuus tulee esille. Taisteluista saadun tiedon perusteella viikinkijoukkojen sisäinen rakenne heijastui kuitenkin itse taisteluun, jonka lopputuloskin määräytyi pitkälti joukon sisäisen dynamiikan toiminnasta.

5. Lopuksi

Tutkielmassani olen käsitellyt ilmiötä, joka välittyy hajanaista ja sirpaleista tietoa tarjoavien lähteiden kautta. Tätä tietoa viikinkisotajoukoista on kuitenkin ollut mahdollista tarkastella useammasta temaattisesta näkökulmasta, jotka avasivat joukkojen luonteen monimuotoisuutta asettamalla vastakkain ”ulkopuolen” näennäisen yhtenäisyyden ja ”sisäpuolen” inhimillisen monimutkaisuuden. Onkin vaikea nähdä viikinkijoukkoja pelkästään sotilaallisina kokonaisuuksina. Ne pyrkivät asuttamiseen, joka oli käytännössä kuitenkin alueellista poliittista alistamista, ja omaisuuden kasvattamiseen, mikä oli tiiviisti kiinni skandinaavisessa yhteiskunnassa, josta viikingit lähtivät vahvistamaan omaisuudesta ja maineesta riippunutta sosiaalista asemaansa. Kyse ei siis sinänsä ollut ”sodasta”, jos se määritellään suppeasti, ja varsinkin, jos sotaretki itsessään kesti pitkään ja sisälsi paljon tutkielmassa esille tullutta näkymätöntä toimintaa. Toisaalta joukon jäsenen identiteetti kattoi monia tehtäviä, jotka sinänsä sitoutuivat joukon jokapäiväiseen elämään, vaikka miehistä – varsinkin jos ajatus nuorten miesten ylijäämästä pitää paikkansa – käytännössä kaikki olivat jossakin määrin sotureita. Soturi – erotuksen sotilaaseen – viittaa kuitenkin jo määritelmässään sosiaalisiin suhteisiin, joiden takia toiminnan ymmärtäminen vaatii ”sodankäynnin” unohtamista ja sosiaalisten suhteiden nostamista keskiöön viikinkisodankäynnin ymmärtämisessä. Olisikin ehkä oikeutettua kutsua ryöstelyä viikinkisotajoukkojen tärkeimmäksi piirteeksi, jonka varjoon ”sotiminen” jää. Tässä suhteessa Anglosaksien kronikan käyttämä ”ryöstelyarmeija” sopii kuvaamaan joukkoja paremmin kuin käyttämäni ”sotajoukko” tai ”sodankäynti” ylipäätään.

Olen käyttänyt tässä tutkimuksessa apuna käsitystä *lið*istä ja lahjataloudesta selittämään ja jäsentämään lähdeaineiston antamaa kuvaa. Tämän ansiosta on ollut mahdollista nähdä sotajoukko moniulotteisena ilmiönä, joka toimi yhteydessä sosiaalisiin ja taloudellisiin kehyksiin – vaikka toisaalta on helppoa nähdä, miten ongelmallista lähdeaineistoa voidaan tulkita toisin ilman kontekstia. Mahdollisen filologisen tarkastelun eli lähteiden käyttämien termien vertailun lisäksi viikinkijoukkojen toiminnassa voidaan nähdä piirteitä, jotka viittaavat rakentumiseen yhteenliittymisistä. Ensimmäisessä invaasiossa tämä on ilmeistä lukuisten komentajien, näihin liittyneiden, vaihtelevien intressien ja edestakaisen liikkumisen vuoksi. Toisen invaasion alun kanssa on samoin, sillä se keskittyy ryöstämiseen ja moniin itsenäisiin ryhmiin, mutta Sveinnin ja Knútrin viimeiset retket johtavat ryöstämisen sijaan eri alueiden peräkkäiseen

antautumiseen. Tämä viittaa siihen, että pyrkimyksenä oli valtaaminen, mikä ei vielä viittaa sotajoukkojen erilaiseen luonteeseen vaan selkeämpään päämäärään ja anglosaksien heikentymiseen. Ongelmallisinta onkin juuri se, missä määrin Suuri pakana-armeija ja Sveinnin ja Knútrin sotajoukot olivat mielikuvituksen tuotteita ja anglosaksien itselleen luomia vastakohtia. Se, että joukko henkilöityy yhteen nimeen tai käsitteeseen ja että se kuvataan lakonisesti suorittaneen toimintoja, antaa yhtenäisen kuvan viikinkijoukosta.

Viikinkijoukko vaikuttaa kuitenkin olleen sopeutuva, muokkautuva ja joustava; kuva on selkeästi monimuotoisempi kuin, mitä aikaisempi, perinteistä sotahistoriallista tutkimusotetta seuraava tutkimus on pystynyt ilmaisemaan. Keskittymällä sotajoukkojen dynamiikkaan viikinkien sodankäynti on näyttäytynyt eri joukkojen monimuotoisena – niin sisäisenä kuin ulkoisenakin dynamiikkana, joka ei toiminut tyhjiössä. Ilmiöpohjaisessa lähestymistavassani olen toki noudattanut suurelta osin sodankäynnin perinteistä aihejakoa, mutta olen suhteuttanut sen viikinkisotajoukkoon. GRIFFITH, STEPHENSON ja LINE, joiden teokset ovat keskeisimpiä tutkielmassani esille nousseita viikinkisodankäyntiä käsitteleviä tutkimuksia, ovat kokonaisvaltaisemmassa tutkimuksessaan noudattaneet esimerkiksi jakoja strategiaan ja taisteluun sekä käsitelleet perinteisiä osakokonaisuuksia kuten huoltoa ja aseistusta.

GRIFFITHin tutkimusta on kuitenkin ohjannut liian suuri modernin sotateorian vaikutus ja lähteiden ongelmallinen valinta, minkä vuoksi viikinkijoukot näyttävät liian organisoituneilta verrattuna siihen kontekstiin asetettuun kuvaan, joka tässä tutkielmassa on muodostettu. Toisaalta teos heijastelee enemmän viikinkiajan jälkeistä ”saaga-aikaa”. Hänen tutkimusotteensa pyrkii myös liiaksi rationalisoimaan ja luokittelemaan viikinkisodankäynnin eri prosesseja, mikä heijastelee modernia sotateoriaa ja osin peittää tässä tutkielmassa selvinneen viikinkisodankäynnin orgaanisuuden. STEPHENSONin tutkimus on jäänyt lyhydessään pinnalliseksi ja kokonaisuuden suhteen mitäänanomattomaksi, kun taas LINEN kohdalla tutkimuksen jakaminen liian pieniin aihealueisiin on johtanut samaan, vaikka hän onkin lyhyehkösti tuonut ilmi korostamani sosiaalisen ja taloudellisen kontekstin. Valitettavasti LINE on käsitellyt kulttuurisen puolen erillisesti ilman sen ja sodankäynnin hyvää synteisiä. Näissä tutkimuksissa sodankäynnin yhteys sosiaalisiin rakenteisiin ja yhteiskuntaan on jäänyt taka-alalle, eikä sodankäynnistä ole luotu tyydyttävää yleiskuvaa tai jonkinlaista

selittävää synteesiä. Perinteisellä jaolla ja taktisella ja strategisella näkökulmalla on toki korvaamaton paikkansa laajempien lähdeaineistojen tarjoamassa keskustelukentässä, mutta olen tutkielmassani kohdistanut nämä seikat yhteen ilmiöön ja näin luonut yhden selittämisen- ja ymmärtämistavan Englannin viikinkiretkille ja -invaasioille.

Keskeisin tulos tutkielmassani onkin intressien dynamiikka, jolla voidaan selittää koko viikinkiretkiä ja viikinkisodankäyntiä. Intressit ohjasivat viikinkijoukkoja niin ulkoisesti kuin sisäisesti, mutta toisaalta ne vaihtelivat ja muokkautuivat tilanteen mukaan, mikä loi viikinkiretkille niiden ominaisen luonteen. Intressit liittyvät monien *lið*ien läsnäoloon ja henkilöityivät erityisesti komentajaan. Koska viikinkijoukko, joka saattoi olla aikakaudelleen suhteellisen pieni, koostui monista ryhmistä, oli sillä myös useita komentajia, jotka muodostivat väistämättä hierarkian todennäköisesti sen perusteella, kuinka paljon kullakin oli prestiisiä ja seuraajia. Komentajien kautta sotajoukkojen dynamiikka yhdistyy niin Skandinaviaan kuin Britteinsaarten ympäristöön. Komentajiin henkilöityneiden intressien dynamiikka ohjasi sotajoukkoa, ja vapaat sotajoukot pystyivätkin toimimaan palkkasotureina, jos sitä kautta voitiin suhteellisen helposti saavuttaa päämäärä eli käytännössä kasvattaa omaisuutta. Ryöstely teki viikingistä kuitenkin sen, mikä hän oli. Ryöstely oli keskeisin osa viikinkitoimintaa, mikä näkyy konkreettisesti erityisesti toisen invaasion kohdalla, vaikka myös Suuri pakana-armeija ryösteli varmasti enemmän kuin lähteet kertovat. Kun ryöstely ei enää riittänyt, siirryttiin viimeistään sotajoukolla vihollisen alueelle, jossa toimiminen vaati joukon kokemuksen ja taidon yhteen liittämistä ja soveltamista.

Toimintaan Englannissa olikin valmiuksia, eikä sotajoukolle tärkeistä ravinnonlähteistä ja liikkumismahdollisuuksista ollut pulaa. Se, että joukot tulivat meren takaa – tulivat he sitten mistä suunnasta tahansa – toimi lähtökohtana nopeudelle, sillä laivoilla voitiin iskeä nopeasti sinne, missä sopiva kohde oli, ja toisaalta kulkea jokia pitkin saaliin kanssa. Sisämaassa anglosaksien hevoset ja rikkaat kaupungit ja keskukset mahdollistivat joukkojen dynaamisen toiminnan, jossa vihollisen heikkoja kohtia hyödynnettiin. Viikingit osoittavat tunteneensa hyvin Englannin ja sen tavat, mikä on toisaalta luonnollista pitkän viikinkiajan takia. Tämän takia anglosaksien sisäiset kriisit ja konventiot tiedettiin, ja niiden avulla yllätettiin vihollinen ja syrjäytettiin näiden hallitsijat. Toisaalta sotajoukko varmasti valmisteli tiedostaen tai tiedostamatta tulevaa asutusta tai poliittisten rakenteiden haltuunottoa, mikä viittaa muiden piirteiden lisäksi

siihen, että anglosaksien ja viikinkien välit olivat ”läheiset”, eikä kyse ollut sellaisesta vastakkainasettelusta kuin pakana-kristitty -dikotomia välittää.

Tutkielmassa päädyin myös siihen tulokseen, että lähteiden ulkopuolella on ollut väistämättä viikinkijoukkojen toimintaa, joka me emme havaitse. Tätä ovat niin liikkumisen kuin talvehtimisenkin mukana tullut pienen mittakaavan toiminta: miten toimittiin suhteessa paikallisväestöön ja mikä pienen mittakaavan liikettä määrätti, kun viikinkijoukko liikkui Englannin halki? Toisaalta viikinkijoukot ovat orgaanisina ”eläneet” eli niihin on liiitytty ja niistä on lähdetty varmasti usein, vaikkakin menestys on väistämättä taannut sen, että keskeisimmät joukot pysyivät tarpeeksi suurina ja tärkeimmiltä osiltaan samoina. Orgaanisuus on vaikuttanut myös sotajoukon mieleen, joka on voinut olla erilaisten intressien muokkaama. Tämä on selkeää ensimmäisessä invaasiassa, jossa tavoitteet vaihtelivat, mutta toisessa invaasiassa monet erillisistä joukoista näyttävät pyrkineen yhteen päämäärään – oli se sitten vain ryöstely tai poliittinen valtaaminen. Sotajoukon toimiminen palautui loppujen lopuksi siihen, mikä sen motivaatio oli ja mitä se ajatteli. Nämä riippuivat siitä, kuinka pitkä yhteinen kokemus joukolla oli ja miten komentaja onnistui siinä, mitä häneltä odotettiin sosiaalisesti. Vaikka lähteistä ilmenevät intressit henkilöityivät komentajiin, on jokaisella yksittäisellä soturillakin ollut jokin tavoite, joka on voinut liittyä asemaan, omaisuuteen ja maaomistukseen. Näiden asioiden rakentaman joukon demokraattisuus ja komentajakeskeisyys on varmasti vaihdellut.

Taistelu, johon joukon rakenne heijastui, oli yksi sotajoukon mieleen vahvasti vaikuttanut tekijä, johon ideaalit ja tunteet erityisesti kohdistuivat ja johon ajatusmaailma keskittyi vahvasti. Viikingit eivät olleet välttämättä vihollistaan parempia taistelussa, sillä voitto voitiin saavuttaa muutoin esimerkiksi välttämällä kohtaaminen kokonaan. Viikingeillä oli väistämättä huonojakin puolia, vaikka lähdeaineisto pyrkiikin luomaan kuvan yhtenäisestä uhasta, joka vaikuttaa ensin ylivoimaiselta mutta joka voidaan lopulta suuremman kunnian siivittämänä voittaa. Ilmeisin haittapuoli oli viikinkijoukkojen rakentuminen: ne pystyivät helposti liittymään yhteen ja saamaan lisävoimia, jos intressit ja prestiisi sopivat yhteen, mutta samasta syystä ne saattoivat myös hajota tai niiden kokoaminen jo ennen sotaretkeä oli epävarmaa. Viikinkijoukko ei pyrkinyt yhteen päämäärään vahvojen rakenteiden ohjaamana, vaan se mukautui tilanteeseen, jos esimerkiksi vastus osoittautui liian vaativaksi. *Liðien* olemassaolo,

dynamiikka ja tasapaino toimivat koko viikinkisodankäynnin pohjana. Vahvemmillä ja yhtenäisemmillä alueilla viikinkien merkitys olikin pienempi, sillä Englannissa kyse vaikuttaa olleen pitkälti alueen sisäisistä ongelmista, joihin viikinkijoukkojen luonne lomittui hyvin.

Lähteiden vähyys ja toisaalta tämänkin tutkielman johtopäätös siitä, ettei itse sodankäyntiä välttämättä tutkijan silmin voida erottaa muista kulttuurin ja yhteiskunnan osa-alueista – puhumattakaan siitä, miten viikingit itse näkivät sodankäynnin suhteessa kaikkeen muuhun, suuntaa tutkijan väistämättä tietyssä vaiheessa tarkastelemaan viikinkiaikaista kulttuuria kokonaisuudessaan. Vaikka lähteiden runsaudesta johtuen sodankäyntiä voitaisiinkin käsitellä jollakin tavalla erillisenä ilman, että materiaalipulan vuoksi jouduttaisiin hyödyntämään muita alueita välikäden avulla itse sodankäynnin ymmärtämiseksi, on sodankäynti joka tapauksessa vahvasti sidottu sodankävijöiden omaan kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tutkimusta, joka ottaisi kulttuurin ja maailmankuvan huomioon, ei viikinkien kohdalla ole paljon, sillä siihen päästään käsiksi vain epäsuorasti. Mielenkiintoinen ja viikinkien silmissä konkreettinen puoli on se, mitä taistelusta, väkivallasta ja sodasta ajateltiin: millaisena taistelukenttä nähtiin? Näillä oli väistämättä vaikutus siihen, miten toimittiin: mikä oli ideaalin ja todellisuuden suhde ja miten käsitys väkivallasta suhteutui sotaan? Ideaalimaailma voidaan sivuuttaa usein vain ideaalimaailmana, mutta se toimi myös esikuvana, joka saattoi vaikeasti määriteltävästi vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen samalla tavalla kuin modernit ideologiat voivat ohjata yksilön toimintaa myös sodassa. Viikinkisodankäynnin ja yleisemminkin sodankäynnin tarkastelussa tulisi ottaa huomioon nämä ”epärationaaliset” puolet eikä tarkastella sodankäyntiä staattisena hyödyntävoitteluna, joka heijastuu pitkälti perinteiseen sodankäynnin jaotteluun.

Keskeisenä piirteenä tässä tutkimuksessa nousi esille sodankävijöiden toisistaan eroavat kulttuurit, jotka toisaalta vaikuttivat käytetyn alkuperäisaineiston tarjoaman tiedon ongelmallisuuteen mutta monimutkaistivat myös viikinkien ja anglosaksien välisen sodankäynnin dynamiikkaa. Tästäkin kuvasta vastuussa ovat kuitenkin kirkonmiehet, jotka olivat väistämättä erilaisessa asemassa kuin muut. Loppujen lopuksi tässä tutkielmassa edettiin valitsemieni lähteiden puitteissa. Kuva, joka viikinkijoukoista on syntynyt, heijastelee anglosaksien kronikoitsijoiden konventioita ja tiedonlähteitä. Anglosaksista kronikkaa leimaa laaja-alainen kaavamaisuus, joka toistuu niin

viikinkijoukkojen liikkeiden ja taisteluiden kuin komentajien titteleiden kohdalla. Kaavamaisuus ilmenee toistumisena, vaikka käytössäni olivat kylläkin alkuperäislähteiden käännökset, minkä vuoksi yksittäisten sanojen analysoimisen tasolle ei voitu päästä. Samankaltaisuuden voi havaita kuitenkin sisällössä erityisesti taisteluissa, joiden käsittely on haastavaa. STEPHENSON luottaa paradoksaalisissa mitoissa taistelukuvauksiin, sillä hän hylkää kritiikissään täysin esimerkiksi myöhemmät saagakuvaukset. Mielestäni lähteitteni kuvaukset tarjoavat vain viitteen oikeaan suuntaan, minkä vuoksi niistä tulisi ottaa vain yleistettävissä olevia palasia. Runojen analyysi voi paljastaa jotakin ajattelutavoista ja näin ehkä myös taistelujen yleisistä piirteistä, mutta en pitäisi niitä muuten kovin hedelmällisinä taistelun kulkua ajatellen. Lähteiden antama kuva taistelusta jää niukaksi, sillä kronikoitsijoilla oli tapana toistaa samoja termejä ja lyhyitä narratiiveja. On myös mahdollista, että kronikoitsijat kopioivat ja lainasivat muita lähteitä tai niiden ilmaisutapoja sopivissa tilanteissa. Jos kyseessä oli nyt jo hävinnyt lähde, jää lähtökohtien tunnistaminen ikuisesti mysteeriksi. Toisaalta lähteiden tekijät korostavat eri asioita eri syistä, jolloin se, mitä lähteet korostavat, ei ollut todellisuudessa välttämättä niin keskeistä. Lähteet kuitenkin voitiin kirjoittaa tiettyjen oletusten ohjaamina; kirjoittajat liittivät tiettyihin ilmiöihin tiettyjä piirteitä, jotka eivät juontuneet aina todellisista kuvailun kohteista, vaan kirjoittajan kulttuuriaan heijastelevista, stereotyyppisistä käsityksistä. Tällöin lähteistä on mahdollista löytää yleistettäviä piirteitä tai ainakin ne asiat, jotka kirjoittajat liittivät käsiteltävään ilmiöön. Keskeisimmissä käyttämässäni viikinkisodankäynnin tutkimuksissa lähteiden valitseminen vaikuttaakin olevan se seikka, johon huomiota tulisi kiinnittää enemmän. Toisaalta muu tutkimus, joka on käsitelty viikinkien muita puolia ja viikinkejä esimerkiksi anglosaksien rinnalla, vaikuttaa olleen tässä suhteessa kriittisempää.

Se, missä määrin tulokseni heijastelevat todellisia viikinkejä, jää lopulta hämäräksi, ja kuva, joka on syntynyt tässä tutkielmassa, on parhaimmillaankin lavea, sillä yksittäistä viikinkiä itseään emme tavoita. Toisaalta olen käsitellyt viikinkejä vain Englannissa, minkä vuoksi alueen laajentaminen laajentaisi myös saatua kuvaa. Viikinkien lähtökohta oli kuitenkin tarkastelualueesta huolimatta sama: joukot rakentuivat samalla tavalla ja niitä ajoivat samat asiat, jolloin alueiden erot ohjasivat viikinkejä eri suuntiin. Mahdollisuuksia lähdeaineiston laajentamiseenkin on paljon, vaikka lopulta viikinkiajan lähteiden vähyys ja vähäsanaisuus muihin aikakausiin verrattuna on ilmeinen.

Käytettäviä lähteitä on frankkivaltakunnasta, laajemmin Britteinsaarilta sekä myös idästä. Toisaalta näihin voidaan verrata myöhempää aineistoa kuten esimerkiksi anglonormannien tekstejä tai islantilaisia saagoja, jotka molemmat heijastelevat pitkälti myös omaa aikaansa. Lisäksi mahdollista on hyödyntää arkeologiaa sekä analogioita muiden antiikin tai keskiajan sotajoukkojen ja viikinkien välillä sellaisissa tilanteissa, jotka kuuluvat sodankäynnin yleistettävämpään luonteeseen.

Tutkimuksessa on väistämättä vastakkain tarkastelijan ja tarkasteltavan erilainen maailmankuva ja kulttuuri. Tällöin läsnä ovat myös erilaiset käsitykset toimintamahdollisuuksien sfääristä: mikä on uskottavaa ja mikä ei? Vaikka lähdeaineistoani voi suurelta tai jopa suurimmalta osalta kuvailla tiedostamattomaksi ja osin tiedostetuksi propagandaksi, on mahdollista, että viikinkien toiminta ylittää ne uskottavan odotukset, joita meillä on. Olivatko viikingit niin väkivaltaisia kuin lähteet saattavat väittää? Vastausvaihtoehtoja ei tulisi hylätä suoraan värittyneenä viikinkikuvana, vaan tarkastella siten, että antaa mahdollisuuden erilaisille lähtökohdille. Erilainen kulttuuri synnytti erilaisen merkityksen, mikä taas saattoi tehdä viikingistä joiltakin osin sen, joka hän oli vastapuolensa kuvauksissa. Väkivallan ja veristen tekojen suhteen viikingit olivat varmasti erilaisia kuin kristityt, sillä skandinaavinen uskomusmaailma ja mytologia korostivat fatalistisesti taistelun ja sodan merkitystä. Vaikka lähteiden kuvauksia voidaan selittää kristityllä maailmankuvalla ja, kuten HALSALL on perustellut, ”sääntöjen” rikkomisella, oli kyseessä erilaisten maailmankuvien kohtaaminen, jolloin silmiinpistävien kuvauksien takana voi olla myös jotakin monimutkaisempaa, joka heijastelee todellista väkivaltaisuutta. Ei tulisi niin sanotusti pestä veristä tai outoa, omaan maailmankuvaan sopimatonta historiaa turhaan. Näin voitaisiin edistää historian ymmärrystä ja toisaalta tehdä oikeutta historian itseisarvolle.

Lähdeluettelo

Lyhenteet

ASC = *The Anglo-Saxon Chronicles*.

Maldon = *The Battle of Maldon*.

Alkuperäislähteet

Æthelweard: *The Chronicle of Æthelweard*. Edited by A. CAMPBELL. London 1962.

The Anglo-Saxon Chronicles. Translated and Edited by Michael SWANTON. London 2000.

Asser: The Life of King Alfred. *Alfred the Great: Asser's Life of King Alfred and Other Contemporary Sources*. Translated with an Introduction and Notes by Simon KEYNES and Michael LAPIDGE. London 2004.

The Battle of Maldon. *The Battle of Maldon: Text and Translation*. Edited & Translated by Bill Griffiths. Frithgarth 1996.

Tutkimuskirjallisuus

ABELS, Richard: English Logistics and Military Administration, 871-1066: The Impact of the Viking Wars. *Military Aspects of Scandinavian Society in a European Perspective, AD 1-1300: papers from an International Research Seminar at the Danish National Museum, Copenhagen, 2-4 May 1996*. Edited by Anne Nørgård Jørgensen & Birthe L. Clausen. Publications from the National Museum of Denmark. Studies in archaeology & history Vol. 2. Copenhagen 1997.

ABELS, Richard: *Alfred the Great: War, Kingship and Culture in Anglo-Saxon England*. London 1998.

ABELS, Richard: From Alfred to Harold II: The military Failure off the Late Anglo-Saxon State. *The Normans and their Adversaries at War: Essays in Memory of C. Warren Hollister*. Edited by Richard P. Abels and Bernard S. Bachrach. Warfare in History 12. Woodbridge 2001.

- ABELS, Richard: Alfred the Great, the *micel hæðen here* and the viking threat. *Alfred the Great. Papers from the Eleventh-Centenary Conferences*. Edited by Timothy Reuter. Studies in Early Medieval Britain 3. Aldershot 2003.
- ABELS, Richards: Household Men, Mercenaries and Vikings in Anglo-Saxon England. *Mercenaries and Paid Men. The Mercenary Identity in the Middle Ages*. Edited by John France. History of Warfare 47. Leiden, Boston 2008.
- ALBRETHSEN, Svend E.: Logistical problems in Iron Age warfare. *Military Aspects of Scandinavian Society in a European Perspective, AD 1-1300: papers from an International Research Seminar at the Danish National Museum, Copenhagen, 2-4 May 1996*. Edited by Anne Nørgård Jørgensen & Birthe L. Clausen. Publications from the National Museum of Denmark. Studies in archaeology & history Vol. 2. Copenhagen 1997.
- ALTMAN, Chris: Making Use of the Terrain: Byrhtnoð's Strategy in "The Battle of Maldon". *ANQ: A Quarterly Journal of Short Articles, Notes and Reviews*. Vol. 20, Iss. 1, 2007, 3-8.
- ANDERSEN, Hans Erik: *The Battle of Maldon. The Meaning, Dating & Historicity of an Old English Poem*. Copenhagen 1991.
- BARRETT, James H.: What caused the Viking Age? *Antiquity*, Vol. 82, 2008, 671-85.
- BIDDLE, Martin & KJØLBYE-BIDDLE, Birthe: Repton and the great heathen army, 873-4. *Vikings and the Danelaw. Select Papers from the Proceedings of the Thirteenth Viking Congress, Nottingham and York, 21-30 August 1997*. Edited by James Graham-Campbell, Richard Hall, Judith Jesch and David N. Parsons. Oxford 2001.
- BROOKS, N. P.: England in the Ninth Century: the Crucible of Defeat. *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. 29, 1979, 1-20.
- CAMPBELL, A.: *The Chronicle of Æthelweard*. London 1962.

- CONTAMINE, Philippe: *War in the Middle Ages*. Alkuteos: La Guerre au Moyen Age (1980). Translated by Michael Jones. Oxford 1987.
- DEVRIES, Kelly: *Cumulative Bibliography of Medieval Military History and Technology*. History of Warfare Vol. 46. Leiden 2008.
- DOWNHAM, Clare: Chapter 25: Vikings in England. *The Viking World*. Edited by Stefan Brink in collaboration with Neil Price. London 2008.
- FOOTE, P. G. & WILSON, D. M.: *The Viking Achievement*. London 1980.
- FORTE, Angelo; ORAM, Richard & PEDERSEN, Frederik: *Viking Empires*. Cambridge 2005.
- GRIFFITH, Paddy: *The Viking Art of War*. Havertown 2009.
- HADLEY, Dawn: *The Vikings in England: Settlement, Society and Culture*. Manchester 2006.
- HALL, Richard: *Exploring the World of the Vikings*. London 2007.
- HALL, R. A.: York. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008.
- HALSALL, Guy: Playing by whose rules? A further look at Viking atrocity in the ninth century. Artikkele. *Historian on the Edge -sivusto*, 30.7.2013. Artikkele ilmestynyt alun perin: *Medieval History*, Vol. 2, No. 2, 1992, 3-12. Elektr. [luettu 1.3.2015]
[<http://600transformer.blogspot.fi/2013/07/playing-by-whose-rules-further-look-at.html>]
- HALSALL, Guy: *Warfare and Society in the Barbarian West, 450-900*. Warfare and History. Abingdon 2003.

HALSALL, Guy: Warfare in the Early Medieval Western European Kingdoms, 600-1000 (The Director's Cut). Artikkel. Historian on the Edge -sivusto, 2.12.2013. Elektr. [luettu 1.3.2015]
[<http://600transformer.blogspot.fi/2013/12/warfare-in-early-medieval-western.html>]

HAYWOOD, John: *The Penguin Historical Atlas of The Vikings*. London 1995.

HEDEAGER, Lotte: Warrior Economy and Trading Economy in Viking-Age Scandinavia. *Journal of European Archaeology*, Vol. 2, Iss. 1, 1994, 130-48.

HIGHAM, N. J.: East Anglia, Kingdom of. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008.

HILL, David: *An Atlas of Anglo-Saxon England*. Oxford 1981.

HOLMAN, Katherine: Defining the Danelaw. *Vikings and the Danelaw. Select Papers from the Proceedings of the Thirteenth Viking Congress, Nottingham and York, 21-30 August 1997*. Edited by James Graham-Campbell, Richard Hall, Judith Jesch and David N. Parsons. Oxford 2001.

JONES, W.R.: The Image of the Barbarian in the Medieval Europe. *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 13, No. 4, 1971, 376-407.

KEYNES, Simon: The Vikings in England, c. 790-1016. *The Oxford Illustrated History of the Vikings*. Edited by Peter Sawyer. Oxford 1997.

KEYNES, Simon: Anglo-Saxon Chronicle. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008. (2008a)

KEYNES, Simon: Asser. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008. (2008b)

- KEYNES, Simon: Swein Forkbeard. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008. (2008c)
- KEYNES, Simon & LAPIDGE, Michael: *Alfred the Great: Asser's Life of King Alfred and Other Contemporary Sources*. London 2004.
- KRAG, Claus: Chapter 47: The creation of Norway. *The Viking World*. Edited by Stefan Brink in collaboration with Neil Price. London 2008.
- LAVELLE, Ryan: The use and abuse of hostages in later Anglo-Saxon England. *Early Medieval Europe*, Vol. 14, Iss. 3, 2006, 269–296.
- LAVELLE, Ryan: *Alfred's Wars. Sources and Interpretations of Anglo-Saxon Warfare in the Viking Age*. Woodbridge 2012.
- LINE, Philip: *The Vikings and Their Enemies: Warfare in Northern Europe, 750-1100*. New York 2015.
- LUND, Niels: The armies of Swein Forkbeard and Cnut: leding or lið? *Anglo-Saxon England*, Vol. 15, 1986, 105-18.
- LUND, Niels: Allies of God or Man? The Viking Expansion in a European Perspective. *Viator*, Vol. 20, 1989, 45-60.
- LUND, Niels: The Danish Empire and the end of the viking age. *The Oxford Illustrated History of the Vikings*. Edited by Peter Sawyer. Oxford 1997.
- MCDUGALL, Ian : Serious entertainments: an examination of a peculiar type of Viking atrocity. *Anglo-Saxon England*, Vol. 22, 1993, 201-225.
- MCLEOD, Shane: Feeding the micel here in England c. 865-878. *Journal of the Australian Early Medieval Association*, Vol. 3, 2007, 141-156.

- MILLER, Sean: Æthelweard. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008. (2008a)
- MILLER, Sean: Æthered the Unready. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008. (2008b)
- MOLLOY, Barry P.C. & Grossman, Dave: Why can't Johnny kill?: The psychology and physiology of interpersonal combat. *The Cutting Edge. Studies in Ancient and Medieval Combat*. Barry Molloy. Gloucestershire 2007.
- NEIDORF, Leonard: II Æthelred and the Politics of the Battle of Maldon. *Journal of English and Germanic Philology*, Vol. 111, No. 4, 2012, 451-73.
- PRICE, Neil: *The Viking Way. Religion and War in the Late Iron Age Scandinavia*. Uppsala 2002.
- REUTER, Timothy: The recruitment of armies in the Early Middle Ages: what can we know? *Military Aspects of Scandinavian Society in a European Perspective, AD 1-1300: papers from an International Research Seminar at the Danish National Museum, Copenhagen, 2-4 May 1996*. Edited by Anne Nørgård Jørgensen & Birthe L. Clausen. Publications from the National Museum of Denmark. Studies in archaeology & history Vol. 2. Copenhagen 1997.
- RICHARDS, Julian D.: *Viking Age England*. Stroud 2012.
- ROESDAHL, Else: Chapter 48: The emergence of Denmark. *The Viking World*. Edited by Stefan Brink in collaboration with Neil Price. London 2008.
- SAWYER, Peter: *The Age of Vikings*. London 1971.

- SCRAGG, Donald: Battle of Maldon. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008. (2008a)
- SCRAGG, Donald: Beasts of Battle. *The Blackwell Encyclopaedia of Anglo-Saxon England*. Edited by Michael Lapidge, John Blair, Simon Keyes and Donald Scragg. Oxford 2008. (2008b)
- SHEEHAN, John: The *Longphort* in Viking Age Ireland. *Acta Archaeologica*, Vol. 79, 2008, 282-295.
- SMYTH, Alfred P.: *Scandinavian Kings in the British Isles 850-880*. Oxford Historical Monographs. Oxford 1977.
- STEPHENSON, I. P.: *Viking Warfare*. Stroud 2012.
- SWANTON, Michael: *The Anglo-Saxon Chronicles*. London 2000.
- WILLIAMS, Gareth: The Viking Art of War (Review). *Early Medieval Europe*, 6, 1997, 106.
- WILLIAMS, Gareth: Chapter 14: Raiding and warfare. *The Viking World*. Edited by Stefan Brink in collaboration with Neil Price. London 2008.
- WILLIAMS, Gareth: Introduction. *Vikings: Life and Legend*. Edited by Gareth Williams, Peter Pentz, Matthias Wemhoff. London 2014. (2014a)
- WILLIAMS, Gareth: Warfare and Military Expansion. *Vikings: Life and Legend*. Edited by Gareth Williams, Peter Pentz, Matthias Wemhoff. London 2014. (2014b)
- WILLIAMS, Thomas: Viking Warfare, I.P.Stephenson (Review). *Saga Book of the Viking Society for Northern Research*, 36, 2012.

WORMALD, Patrick: The Ninth Century. *The Anglo-Saxons*. Edited by James Campbell.
London 1991.

Muut lähteet

Viking Torksey: Inside the Great Army's winter camp. Uutisartikkeli. Current
Arhaeology-sivusto, 5.7.2013. Elektr. [Luettu 1.11.2015.]

[<http://www.archaeology.co.uk/articles/viking-torksey-inside-the-great-armys-winter-camp.htm>]

Liitteet

Liite 1

Keskeisimmät tutkielmassa käytetyt nimet ja nimet, joilla henkilöt on tunnettu suomeksi.

Ælfred	Alfred Suuri
Æþelræd [Ælfredin edeltäjä]	Ethelred tai Æthelred I
Æþelræd Unræd	Ethelred Neuvoton
Guðrum (kastettu Æthelstan)	Guthrum (Aethelstan)
Hálfðan	Halfdan (Ragnarsson)
Haraldr blátǫnn Gormsson	Harald Sinihammas
Haraldr harðráði Sigurðarson	Harald Ankara
Haraldr hinn hárfagri	Harald Kaunotukka
Ívarr hinn Beinlausí	Ivar Luuton
Knútr inn ríki	Knuut Suuri
Óláfr Tryggvason	Olavi Tryggvenpoika, Olav Tryggvason tai Olav I
Ragnarr Loðbrók	Ragnar Lodbrok ("Karvahousu")
Sveinn Tjúguskegg	Sven Haaraparta tai Kaksiparta
Þorkell inn hávi	Thorkel Pitkä
Ubba	Myös Hubba, Ubbe ja Ubbi

Kuvaa ei voida julkaista verkossa tekijänoikeudellisten syiden vuoksi

Liite 2: Englanti viikinkiajalla. LINE 2015.

Kuvaa ei voida julkaista verkossa tekijänoikeudellisten syiden vuoksi

Liite 3: Suuri pakana-armeija vuosina 865-879. HAYWOOD 1995, 63.

Kuvaa ei voida julkaista verkossa tekijänoikeudellisten syiden vuoksi

Liite 4: Viikingit Englannissa vuosina 980-994. HAYWOOD
1995, 119.

Kuvaa ei voida julkaista verkossa tekijänoikeudellisten syiden vuoksi

Liite 5: Viikingit Englannissa vuosina 997-1007. Haywood 1995, 118-9.

Kuvaa ei voida julkaista verkossa tekijänoikeudellisten syiden vuoksi

Liite 6: Viikingit Englannissa vuosina 1009-1014. HAYWOOD 1995, 120.

Kuvaa ei voida julkaista verkossa tekijänoikeudellisten syiden vuoksi

Liite 7: Viikingit Englannissa vuosina 1015-1016. HAYWOOD 1995, 121.